

מצע מרצ בחירות לכנסת ה-25

1. מדינת ישראל

מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית, מדינת העם היהודי וכל אזרחיה.

1.1 בית לאומי לעם היהודי ומדינה לכל אזרחיה

ישראל היא ביתו הלאומי של העם היהודי, המדינה בה מממש העם היהודי את זכותו להגדרה עצמית קולקטיבית, ובנוסף לכך, היא מדינה השייכת באופן שווה לכל אזרחיה. כל אזרחי המדינה זכאים למעמד שווה, ללא הבחנה על רקע דת, לאום, נטייה מינית, זהות מגדרית, או כל הבדל אחר. זכותם של בני העם היהודי לבית לאומי, וזכותם של אזרחי ישראל כולם לשותפות מלאה בריבונות על מדינתם אינן מוציאות זו או זו, והן דרות בכפיפה אחת במגילת העצמאות של מדינת ישראל, בה הוכרו כי מדינת ישראל:

"תהא מושתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות."

1.2 מדינה דמוקרטית

1.2.1 דמוקרטיה

דמוקרטיה אינה שלטון הרוב אלא שלטון העם, כלומר – כלל האזרחים והאזרחיות. תפקידם של מוסדות המדינה והשלטון אינו לקדם את האינטרסים והערכים של קבוצת רוב, מקרית או קבועה, כי אם לקדם את האינטרס הציבורי (טובת הכלל). לשם כך, במדינה דמוקרטית חלות מגבלות שונות על האופן שבו מוסדות השלטון יכולים לממש את כוחם. שחיקתם של סייגים אלה מביאה להתדרדרותו של משטר דמוקרטי לכדי משטר של עריצות הרוב על המיעוט ורודנות השלטון על האזרח.

1.2.2 מרחב דמוקרטי

הסובלנות למגוון רחב של עמדות ודעות היא תנאי הכרחי לקיומו של מרחב דמוקרטי מתפקד. בהיעדר קבלה של עמדות האופוזיציה כלגיטימיות על-ידי השלטון, הדיון הציבורי מושתק והאזרחים אינם יכולים לממש באמת את זכותם לממשל-עצמי. התופעה הרווחת של סימון יריבים פוליטיים כבוגדים, והוקעתה של כל עמדה שאינה מתיישבת עם עמדתו של השלטון כעמדה חתרנית, זרה, ולא-פטריוטית, מכרסמת את יסודות הדמוקרטיה הישראלית וסופה להפוך את הליך הבחירות לקליפה ריקה.

בשנים האחרונות אנחנו עדים להצרה של מרחב הדיון הציבורי, כאשר כל התבטאות ציבורית נדרשת לעבור מבחן נאמנות ולעלות בקנה אחד עם ערכיו של השלטון. האימונים ההולכים וגוברים על חופש הביטוי, החופש האקדמי, חופש המחשבה והיצירה, הופכים את החברה הישראלית לקרתנית ומסוגרת, מדכאים את ההגות והמדע, פוגעים בחדשנות הטכנולוגית ובכלכלה ומרחיקים את ישראל מחזונו של מייסדי הציונות ושל מגילת העצמאות. בחברה פתוחה ובטוחה בעצמה, ביקורת אינה נתפסת כאיום על הסדר הקיים, כי אם כתרומה לשיח הציבורי שהוא נשמת אפה של מדינה דמוקרטית.

1.2.3 עצמאות מערכת המשפט

על מנת לרסן את מוסדות השלטון מפני ניצול לרעה של כוחם, מדינה דמוקרטית זקוקה למערכת משפט עצמאית שאינה כפופה לגחמותיו של השלטון. שחיקת עצמאותה של מערכת המשפט מהווה סיכון מהותי לחירותם, כבודם ורווחתם של כלל אזרחי ישראל. מרצ תאבק למנוע התערבות פוליטית מיותרת במערכת המשפט והשפעות פוליטיות על שופטים. מרצ תאבק בפוליטיזציה של הייעוץ המשפטי במשרדי הממשלה השונים ובכנסת ותגן על עצמאותו. מרצ התנגדה לחוק ההמלצות ותפעל לביטולו.

1.2.4 עצמאות ושומרי הסף

עצמאותם של שומרי הסף – ובהם היועץ המשפטי לממשלה והיועצים המשפטיים למשרדי הממשלה – היא חלק בלתי נפרד מעצמאות מערכת המשפט. הכפפתם של היועצים המשפטיים למרותם של שרי הממשלה מהווה פגיעה מהותית בחירותם ובריבונותם של אזרחי ישראל.

מרצ תתנגד להצעת "חוק היועמ"שים" ותפעל להסרתו מסדר היום.

1.2.5 הגנה על החברה האזרחית והתארגנויות עובדים, ועצמאות התקשורת

חברה אזרחית פעילה ומעורבת היא מרכיב יסודי בחייה הציבוריים של מדינה דמוקרטית. הממשלה הנוכחית קדמה שורה של צעדי חקיקה שמטרתם להצר את צעדיהם של ארגוני החברה האזרחית. תוך אפליה בין ארגונים שמזוהים עם השלטון ואלה שאינם. צעדים אלה מהווים פגיעה מהותית בחירות האזרחים ובחיוניותו של השיח הציבורי בישראל.

מרצ תפעל לביטול חוק חובת גילוי לגבי מי שנתמך ע"י ישות מדינית זרה ("חוק העמותות החדש"), מרצ תפעל לחקיקת חוק שקיפות בתרומות בעמותות, שהונח על שולחן הכנסת ע"י מרצ בכנסת היוצאת, שיחיל דרישות שקיפות על עמותות וארגונים באופן שוויוני, ובכלל זה ארגוני ימין שנהנים כיום מחסיון.

מרצ רואה במגמת ההתאגדות הגוברת של עובדים במקומות עבודה מגמה מבורכת שיש לחזק ולעודד. התאגדות עובדים אינה רק צעד כלכלי של עובדים אלא מבטאת דמוקרטיזציה של מקום העבודה ובכך של חיי האזרחים. מרצ תתנגד לחקיקה המנסה לפגוע בהתארגנויות עובדים ובזכות השביתה ותתמוך בחקיקה שנועדה לחזק זכויות אלה.

עצמאות התקשורת היא מרכיב יסודי בחברה דמוקרטית. מרצ מתנגדת לצעדים שנועדו לפגוע בעצמאות גופי התקשורת ולהכפיף אותם לאינטרסים פוליטיים.

2. משטר מדינת ישראל

2.1 זכויות אדם ואזרח

ההכרה בזכויות אדם מבוססת על ריבונות האדם באשר הוא אדם ועל האמונה בשוויון המהותי בין כל בני האדם. תפישה זו מושתתת על המודעות לסבלו של הזולת, חותרת לשילוב בין חירות אישית וסולידריות חברתית, וחורגת מההשקפה השמרנית של זכויות כדרישה לאי-התערבות מצד המדינה.

תפישת זכויות אדם זו מושתתת על ארבעה רבדים:

1. זכויות יסוד של האדם, כגון חופש הדעת והמצפון, חופש הדת וחופש מדת, חופש התנועה, הזכות לכבוד והזכות לשלמות הגוף

2. זכויות אזרחיות, כגון הזכות השווה להשתתפות פוליטית, הזכות להתאגדות והזכות לבחור ולהיבחר, חופש הביטוי, זכות השביתה, הזכות להגנה במשפט הוגן והזכות להתארגנות פוליטית.

3. זכויות קבוצתיות, כגון הזכות לשמירה על השפה והמסורת התרבותית (כל עוד מסורות אלו אינן פוגעות בזכויות המוגנות ברבדים הקודמים)

4. זכויות חברתיות, כגון הזכות לקיום בכבוד ולעבודה, הזכות לדיור, הזכות לחינוך והזכות לשירותי בריאות, וכן זכויותיהן של קבוצות אוכלוסייה שונות כגון גמלאים, נשים, להטב"ק, מיעוטים לאומיים ואנשים עם מוגבלות.

הזכויות הללו תלויות זו בזו ויש לראותן כמכלול שלם. הכיבוש המתמשך בשטחים פוגע פגיעה אנושה בזכויות האדם הללו, וסיומו הוא תנאי הכרחי להבטחת זכויות האדם בישראל. הפערים הרחבים בכלכלה הישראלית מאיימים אף הם על המשטר הדמוקרטי בישראל שכן חוסר שוויון קיצוני מאיין את הדמוקרטיה מתוכן.

זכויות יסוד של האדם, האזרח וזכויות חברתיות רבות בישראל אינן מעוגנות בחוק, ביניהן: חופש הביטוי, חופש ההתארגנות וחופש ההתאגדות. זכויות רבות מופרות באופן תדיר בישראל: הזכות למשפט הוגן מופרת בביצוע מעצרים ללא משפט (מעצרים מנהליים); הזכות להתאגדות נפגעת חדשות לבקרים במערכת יחסי העבודה בין מעסיקים לעובדים; הזכות להתארגנות ולייצוג נמנעת מעשרות כפרים בישראל, אשר אינם מוכרים על-ידי הרשויות. ישראל אינה אחראית רק על זכויות האדם של אזרחיה. היא אחראית גם לכיבוד זכויותיהם של עשרות אלפי מהגרי עבודה ומבקשי מקלט הנמצאים בתחומה, פלסטינים הנשואים לישראלים ותושבים נוספים שאינם אזרחים. כל עוד נמשך הכיבוש היא אחראית גם לזכויות האדם של התושבים בשטחים הכבושים המצויים בשליטתה.

מרצ תפעל להפסקת ההבחנה בין אזרח למי שאינו אזרח בכל הנוגע לשמירה על זכויות האדם. מרצ תמשיך לפעול להגנה על זכויות האדם בשטחים, להבטחת חופש התנועה בשטחים, להסרת מחסומים ולהפסקת מדיניות החיסולים, וכן לאכיפה נמרצת של החוק על מתנחלים הפוגעים בפלסטינים וברכושם.

יש להקים בישראל נציבות זכויות אדם שתתריע על הפרת זכויות ותהווה כתובת לפניית הציבור בנושא. הנציבות תהיה גוף עצמאי, עם סמכויות אכיפה ברורות ותקציב ראוי שייקבע על ידי הכנסת – אליה היא תגיש את דיווחיה. בראשית שנות ה-90 התחייבה ישראל יחד עם מדינות רבות אחרות בעולם להקים מוסד כזה, אך טרם עשתה כן.

תפקידיה המרכזיים של הנציבות יהיו:

- להתריע על הפרת זכויות אדם
- להגיש לכנסת דו"ח שנתי על מצב זכויות האדם בישראל
- להוות כתובת למי שזכויותיו הופרו
- לאתר הפרת זכויות, במיוחד במגזרים בהם קיים קיפוח
- לעקוב אחר חקיקה העלולה לפגוע בזכויות אדם
- לעודד הרחבת החקיקה המגנה על זכויות אדם תוך התייחסות לחקיקה מרחיבת זכויות בעולם

כמו כן, מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הרחבת הזכויות המוגנות בחוק הישראלי בהתאם למגילת זכויות האדם של האו"ם. • חקיקת חוק יסוד זכויות חברתיות שיכלול את הזכות לבריאות, לחינוך, לדיור ולקיום בכבוד, להתאגדות ולשביתה
- עיגון אמנת ז'נבה הרביעית בחוק הישראלי
- הקצאת משאבים להפעלת החוק, שנחקק ביוזמת מרצ, האוסר על סחר בבני אדם-
- ביטול ההכרזה על מצב החירום בישראל, אשר עומדת בתוקפה כבר 09 שנים
- ביטול החלקים הנותרים מתקנות-ההגנה המנדטוריות לשעת-חירום והחלפתן בחוק ישראלי, שישמור על איזון בין זכויות האדם לבין צרכי הביטחון ויבטיח בקרה שיפוטית על כל שימוש בתקנות אלה. קבלת מידע במסגרת חוק חופש המידע גם מגופים ביטחוניים
- חקיקת חוק אזרחות חדש, בנפרד מחוק השבות, אשר יסדיר את התנאים והמבחנים לקבלת אזרחות, לרבות מתן אזרחות לילידי הארץ אשר הוריהם אינם אזרחים
- מרצ תגן על ההפרדה בין רשויות השלטון ותפעל לכיבוד עצמאותן

2.2 ביטול חוק הלאום

חוק יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי, שהתקבל בכנסת ביולי 2019, מבוסס על ההנחה שאזרחיה היהודים של מדינת ישראל אינם יכולים לממש בה את זכותם להגדרה עצמית לאומית במסגרת הכלים הדמוקרטיים. זוהי הנחה שקרית שחותרת תחת מחויבותה הדמוקרטית של מדינת ישראל.

חוק הלאום איננו משרת אינטרס ציבורי או צורך מדיני. זהו חוק פופוליסטי והצהרתי שכל עניינו להדיר את המיעוט הערבי (מוסלמים, דרוזים, נוצרים, צ'רקסים ואחרים). שלא במפתיע, החוק עורר פגיעה ועלבון ועורר מחאה אזרחית נרחבת. החוק המיותר הביא להחרפת ניכורם של אזרחי ישראל הערבים והדרוזים ממדינתם מבלי לחזק ולו במעט את איתנותה של ישראל כמדינת הלאום של בני העם היהודי.

- מרצ תפעל לביטולו של חוק הלאום
- מרצ תפעל לעיגון מעמדה המשפטי המחייב של מגילת העצמאות בחוק יסוד

2.3 זכויות האזרחים הערבים

מלבד הבטחת שוויון מלא לכל אזרחי המדינה, ישראל תכיר במיעוט הערבי כמיעוט לאומי שלו זכויות קולקטיביות, ותבטיח את זכותו לממש ולבטא את תרבותו הייחודית ולפעול בשפתו, תוך שמירת מעמדה כשפה רשמית.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- תיקון אפליית האזרחים הערבים ופיתוח י תכנית רחבת היקף

- להעדפה מתקנת של האוכלוסייה הערבית בכל תחומי החיים תוך שיתוף פעולה עם הציבור הערבי
- שילוב פעיל ומתמשך של אזרחים ערבים במוסדות פוליטיים ומנהליים, והבטחת ייצוג הולם של ערבים במגזר הציבורי, על פי חוק שנחקק ביוזמת מרצ בשנת 1999
- לוח השנה הרשמי של המדינה יכלול גם חגים מוסלמים, נוצרים ודרוזים
- הקצאת משאבים ניכרת לעידוד ולהנכחה של התרבות הערבית הן בקרב הציבור הערבי והן בקרב הציבור בכלל
- איסור על שימוש בלאום הערבי כקריטריון לביצוע בדיקות ביטחוניות ("פרופיילינג") בכלל, ובשדה התעופה בפרט. יש לשים סוף ליחס המפלה והמשפיל ממנו סובלים אזרחים ערבים בעת הבידוק הביטחוני ולקבוע שרמת הבדיקות והיקפן ייקבעו על פי קריטריונים שווים וענייניים עבור כלל האוכלוסייה. חיזוק ושיפור שירותי המשטרה הניתנים לכלל החברה בישראל ובתוכה ערבים אזרחי ישראל, ישראלים ממוצא אתיופי ויוצאי ברית המועצות לשעבר תוך הצבת קריטריונים ברורים להפחתת האלימות והשימוש בנשק בלתי חוקי ולעלייה במספר הפשעים המפוענחים, חיזוק הביטחון האישי של האזרחים והאזרחיות

2.3.1 תיקון האפליה

לאורך כל שנות המדינה הופלו אזרחי ישראל הערבים באופן עמוק ושיטתי בתחומים רבים. על המדינה לקחת אחריות על שנות האפליה ולתקן אותה.

מרצ תפעל לתיקון האפליה, בין השאר בתחומים הבאים:

- גיבוש תכנית לביטול הפערים הכלכליים-חברתיים בין האזרחים היהודים לבין האזרחים הערבים. תכניתה תכלול, בין היתר, הקמת אזורי תעשייה ביישובים הערביים, או הפיכת אזורים קיימים למשותפים; חלוקה מחדש של נכסים מניבי ארנונה בין רשויות ערביות ויהודיות סמוכות, הצבת יעדים ברורים לקידום תעסוקת אקדמאים ערבים, להנגשת מקומות עבודה לנשים ערביות ומיגור תופעת הפרישה המוקדמת של גברים ערבים משוק העבודה
- זירוז אישור יישובים ערביים והרחבתם על מנת לאפשר היתרי בנייה ופתרונות דיור, כולל הרחבת שטחי השיפוט של היישובים הערביים.
- הרחבה משמעותית של שיווק קרקעות מדינה בחכירה (בגבולות 1967), פיתוח ובנייה ביישובים הערביים, על-ידי הסרת החסמים הגורמים לאי-שוויון העמוק בהקצאת משאב הקרקע בין יהודים לערבים; לרבות ביטול האמנה בין מדינת ישראל וקק"ל, והכפפת התנהלות קק"ל ושיווק קרקעותיה בהתאם לעקרונות של שוויון אזרחי
- גיבוש תכנית להסדרת רישום הזכויות בקרקע, הגברת מודעות הציבור להליך רישום המקרקעין ופישוט וקיצור של

התהליך והפחתת עלויות הרישום, כך שיצומצם באופן משמעותי מספר האזרחים הערבים בישראל המתגוררים במקרקעין שאינם רשומים על שמם.

- הוזלת מחיר הדיור על-ידי הכללת היישובים הערביים באשכולות 1-4 בתכנית סיוע משלתית ייחודית, שתכלול הפחתת המיסוי על הקרקע והגדלת היצע הקרקע למגורים, סיוע בעלויות הפיתוח ובמשכנתאות ועידוד בניית דיור ציבורי לנוקקים, במיוחד ביישובים העירוניים
- מציאת פתרון שלם וצודק לדירות שנבנו ללא היתר ואספקת תשתית תכנונית ראויה ופתרונות דיור חוקיים, שלו היו קיימים כיום לא הייתה מתפתחת בנייה ללא היתר בהיקף הנוכחי
- הבטחת ייצוג של הרשויות המקומיות הערביות בוועדות במועצות התכנון המחוזיות והארציות
- מתן ייצוג הולם לאנשי מקצוע ערבים בתפקידי מפתח במשרד השיכון, ברשות מקרקעי ישראל ובוועדות הבנייה והתכנון. שיתוף נציגי הציבור הערבי בהתוויית תכנית מקיפה לפתרון מצוקת הדיור והקרקעות
- חיזוק השלטון המקומי הערבי על-ידי הקצאת משאבים שוויוניים ומתן כלים ניהוליים לראשי הרשויות המקומיות. יש להימנע מפירוק רשויות והחלפתן בוועדות קרואות, במטרה להבטיח דמוקרטיה מקומית והשתתפות התושבים בבחירת נציגיהם
- ביטול ועדות התכנון המרחביות והקניית זכות לוועדות תכנון מקומיות ברשויות הערביות
- שדרוג יישובים ערביים גדולים למעמד של עיר ודאגה לתכנון אורבני ואזורי בהתאם
- הנגשת היישובים הערביים על ידי חיבורם במערכת כבישים ותחבורה סדירה ביניהם ומהם ואליהם
- הגברת המעורבות של אזרחים ערבים בייזום ובפיתוח השקעות עסקיות וכלכליות, והקמת אזורי תעשייה מיוחדים הסמוכים למרכזי האוכלוסייה על מנת לעודד הקמת התאגדויות ומפעלים שיגדילו את מספר מקומות התעסוקה וכן את רמות ההכנסה והארנונה למועצות המקומיות הערביות
- עידוד תיירות ליישובים הערביים
- הכרה ביישובים הערבים הלא-מוכרים, והבטחת אספקת שירותים ליישובים אלה באופן שוויוני וצודק, הכרה והסדרה של שכונות בלתי מוכרות בערים המעורבות (דוגמת לוד ורמלה), הרחבת תחומי השיפוט של היישובים הערביים ומציאת פתרונות למצוקת הדיור, תוך ביטול חוקי ההפקעה וההליכים המפלים ערבים לרעה בסוגיות הקרקע והדיור. קרקעות שהופקעו ולא נוצלו יוחזרו לבעליהן
- החזרת עקורי איקרית ובירעם לכפריהם

- העברת הווקף המוסלמי לידיים מוסלמיות

2.3.2 מאבק בגזענות

בשנים האחרונות אנו עדים לעליה תלולה בגילויי גזענות, שנאת זרים ואפליה. לא ניתן עוד לדבר על עשבים שוטים בשולי החברה – מדובר בהתבטאויות של שרים וחברי כנסת, וקריאות לפעולות גזעניות המושמעות על-ידי רבנים, אשר הביאו לאלימות ולמעשי לינץ'. מרצ תמשיך לעמוד בראש המאבק נגד הגזענות בכנסת, בבתי המשפט וברחוב.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- ביטול החוקים המפלים שהתקבלו בשנים האחרונות, המכונים חוק הנכבה, חוק החרם וחוק הקבלה ועדות
- דחיית הצעות החוק הגזעניות, אשר הונחו על שולחן הכנסת בידי הממשלה וח"כים ממפלגות הימין דוגמת הצעת חוק להעדפת יוצאי צבא בתעסוקה, הצעת חוק להבחנה בין ערבים נוצרים למוסלמים ועוד, ותיאבק נגד הצעות חדשות, ברוח דומה, אם יונחו על שולחן הכנסת הבאה
- הפעלת החוק בדבר עבירות שנאה כלפי כל ציבור או אדם מטעמים של דת, גזע, מוצא, מין, נטייה מינית וזהות מגדרית
- הדחת רבנים ונושאי משרות ציבוריות שמתבטאים ומתנהלים בגזענות במסגרת תפקידם
- הרחבת הפעילות החינוכית נגד הגזענות בכל שכבות הציבור
- כחלק מהמאבק בגזענות, מרצ תפעל לקידום תכנית מקיפה במערכת החינוך כולה שתעסוק בחינוך לחיים משותפים ושוויון אזרחי, כולל הכרה של הנרטיבים הלאומיים השונים, תוך כדי הדגשת עיקרון האזרחות השוויונית והחיים המשותפים. על התכנית לכלול גם מפגשים בין תלמידים יהודים וערבים על בסיס מתמשך

2.3.3 טיפול באלימות ובפשיעה בחברה הערבית

האלימות והפשיעה בחברה הערבית הן משבר חברתי חריף שצריך להדאיג כל אזרח ישראלי. הגורמים להתפשטות האלימות והפשיעה בחברה הערבית מרובים, וביניהם חסך בשיטור ואכיפה, עוני ואבטלה, טיפול לקוי וחלקי בנוער מנותק וניכור חברתי. על פי דו"ח מבקר המדינה, בין השנים 2016-2014, כ-95% מהחשודים בעבירות ירי באזורי מגורים היו בני החברה הערבית, נתון שמשקף את הזמינות הגבוהה של נשק לא חוקי ביישובים הערביים.

מרצ מאמינה כי ממשלת ישראל חייבת להקצות לטיפול באלימות ובפשיעה בחברה הערבית את מלוא תשומת הלב והמשאבים הנדרשים על מנת להביא את המשבר החמור הזה לכדי פתרון. בכלל זה, יש להעצים את הנוכחות המשטרתית ביישובים הערבים, תוך שינוי מהותי באתוס האכיפה המשטרתית כלפי האזרחים הערבים.

לצד זה, יש להגדיל את המשאבים המוקצים לטיפול בקהילה ולשירותי רווחה בחברה הערבית.

2.3.4 מעמד השפה הערבית

חקיקתו של חוק הלאום הורידה את השפה הערבית משפה רשמית לשפה בעלת מעמד מיוחד בישראל. לצד ביטולו של חוק הלאום והשבת מעמדה של הערבית, שפתם של חמישית מאזרחי ישראל, כשפה רשמית, מרצ תפעל להרחבת השימוש בערבית במרחב הציבורי הישראלי, ובכלל זה בשילוט במוסדות ובדרכים, ותרחיב את הוראת השפה הערבית במוסדות חינוך בהם שפת הלימוד היא עברית.

3. ביטחון ושלום

ביטחון הוא אינטרס עליון ותנאי לשלום, ושלום הוא מרכיב יסודי בתפיסת ביטחון שלמה. סיום הכיבוש וחלוקת הארץ לשתי מדינות עבור שני העמים היושבים בה הכרחיים הן לשלום והן לביטחון.

3.1 ביטחון

תפיסת הביטחון של מדינת ישראל לא יכולה להתבסס אך ורק על בניית כוח צבאי להרתעה והפעלתו בתגובה לאיומים. ביטחון לאומי חייב להתבסס על ראייה כוללת של האינטרסים והיעדים המדיניים. היעד המדיני העליון של מדינת ישראל הוא קיום בשלום ובשיתוף פעולה עם כל שכנותיה וסיום השליטה על הפלסטינים. סיום הכיבוש הוא מטרה עליונה בפני עצמה ותנאי לשלום ולהשתלבות באזור. בכפוף ליעדים אלה, יש לבסס את ביטחונה של ישראל על מאזן אינטרסים מול יריבים, לחזק בריתות עם גורמים ידידותיים ולשקם את מעמדה הבינלאומי של ישראל.

- מרצ תפעל לשינוי בסיסי בתפישות הביטחון הלאומי של המדינה. לצד בניית כוח ההרתעה, יש לקדם בריתות מדיניות אזוריות ובינלאומיות ולא להישען רק על יכולת הרתעה צבאית
- הנעת התהליך המדיני, היענות ליוזמת השלום הערבית תוך הצגת יוזמת שלום ישראלית תואמת ומשלימה, כניסה למו"מ מהותי על שלום במזרח התיכון – כל אלה יפתחו בפני ישראל מרחבים חדשים של אינטרסים משותפים, הן במישור הביטחוני והן במישור הארגוני הבינלאומיים.
- ישראל תוכל להביא לידי ביטוי את יכולתה הייחודית בתחומים נדרשים כגון חקלאות, מים, טכנולוגיות עילית, רפואה, חינוך, ממשל מקוון ועוד. משמעות חברותה במשפחת העמים תחרוג אז מהעיסוק בעצם קיומה, ותעבור לעיסוק בתרומתה לאנושות
- חוסן חברתי וכלכלי גם הם מרכיב חיוני בתפיסת הביטחון

3.2 חלוקת הארץ: שתי מדינות לשני עמים

המחיר המוסרי, החברתי, המדיני והכלכלי שגובה הכיבוש מישראל הוא בלתי נסבל. הקמת מדינה פלסטינית לצידה של ישראל היא אינטרס לאומי, ביטחוני ומדיני ראשון במעלה של מדינת ישראל ותנאי להסדרת יחסיה עם שכנותיה והשתלבותה במרחב.

פתרון שתי המדינות הוא גם הפתרון המועדף על מרבית אזרחי ישראל, והוא הפתרון היחיד העולה בקנה אחד עם המציאות הגיאופוליטית והדמוגרפית בין הירדן לים.

מרצ תומכת בהקמת מדינה פלסטינית בגדה המערבית וברצועת עזה על בסיס הקו הירוק תוך חילופי שטחים מוסכמים ביחס של 1:1, בחלוקת הריבונות בירושלים כך שתהיה בירתן של שתי מדינות ישראל – ופלסטין, ובפתרון מוסכם לבעיית הפליטים.

מרצ סבורה שעל ישראל לאמץ את יוזמת הליגה הערבית המציעה פיוס כולל בין העולם הערבי לישראל. מרצ מתנגדת לעמדתה של ממשלה ישראלית הנוכחית, לפיה ניתן לנהל את הסכסוך הישראלי ני פלסטי – לעד, מבלי להתקדם לעבר פשרה המבוססת על עקרון חלוקת הארץ. אשליית ניהול הסכסוך שהממשלה מוכרת לציבור גובה קרבנות ומובילה לסבבי אלימות תכופים, והיא עלולה להתנפץ.

מרצ מאמינה כי קיומן של ההתנחלויות הוא המכשול העיקרי לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני. מרצ תחתור לפינוי ההתנחלויות מבודדות עם או ללא הסכם וכן תפעל לחקיקת חוק "פינוי פיצוי" שיאפשר לאזרחים ישראלים המתגוררים מעבר לקו הירוק להתיישב מחדש בתוך גבולות מדינת ישראל, עוד טרם הסכם.

במסגרת ההסדר יפוננו רוב ההתנחלויות, אך מרבית האזרחים הישראלים שחיים מעבר לקו הירוק יסופחו לישראל במסגרת חילופי שטחים מוסכמים במתווים שכבר נדונו בין הצדדים (אנפוליס, ז'נבה וכיוב').

3.2.1 מרכיבי תהליך מדיני

- ריבונות: ישראל תכיר באחדות הריבונות של המדינה הפלסטינית לעתיד, על שטחי הגדה המערבית, רצועת עזה ומזרח ירושלים. המדינה הפלסטינית תכיר בריבונותה של ישראל על שטחי מדינת ישראל בגבולותיה החוקיים
- גבולות: ישראל תחתור להסכם שלום על בסיס גבולות 1967, עם חילופי שטחים בהסכמה וביחס של 1:1
- ביטחון: במסגרת המו"מ, ישראל תחתור להבטיח בהסכם את ביטחונה לטווח ארוך ע"י שילוב מרכיבי הרתעה צה"לית בשטח לפרק זמן מוסכם, פירוץ צבאי מרצון של המדינה הפלסטינית, ערבויות בינלאומיות ונוכחות צבאית בינלאומית ארוכת טווח
- ירושלים: במסגרת הסכם שלום תהינה שתי בירות בירושלים. השכונות היהודיות לישראל, שכונות פלסטיניות – לפלסטין, והסדרים מיוחדים באגן הקדוש. משמעות ההסכם היא חלוקת הריבונות המדינית תוך שמירה על השלמות המוניציפלית של העיר, לרווחת כל תושביה והמבקרים בה. בינתיים תופסק מדיניות גירושם של תושבים פלסטינים מבתיהם במזרח העיר ותימנע פרובוקציית המתנחלים בשכונות הפלסטיניות. תבוטל האבחנה בחוק נכסי נפקדים ותוכר בעלותם של תושבי מזרח ירושלים על בתים בהם התגוררו בשנות השלטון הירדני במזרח העיר, וכן תימנע האפשרות לבטל את מעמד התושב של תושבי מזרח ירושלים. תוענק אזרחות ישראלית לתושבי מזרח ירושלים

החפצים בכך

- התנחלויות: בלא קשר לקצב התקדמות המו"מ, ישראל תפסיק כל פעילות של בנייה והתיישבות בהתנחלויות. לצד העוול המתמשך, הנישול, האלימות, והאדנות שכרוכים בהתנחלות, השתקעות אזרחי ישראל בשטחי הכיבוש מנוגדת לחוק הבינלאומי ולאינטרס הבטחוני והמדיני של ישראל
- פינוי מרצון: יש לפתוח בדיאלוג עם ציבור המתנחלים במגמה לאפשר למרביתם להתפנות מרצון תוך מתן פיצוי הולם, בין היתר באמצעות חקיקה שתאפשר פינוי מרצון עוד בטרם הגעה להסדר קבע
- פליטים פלסטינים: סוגיית הפליטים הפלסטינים תיפתר באופן מוסכם
- מרצ תפעל לביטולו של החוק להסדרת ההתיישבות ביהודה והשומרון ("חוק ההסדרה") ותפעל לפירוק המאחזים הבלתי חוקיים
- מרצ תתנגד לכל חקיקה שמחילה את החוק הישראלי בשטחים הכבושים
- מרצ תפעל להגנה על זכויות קטינים במערכת המשפט הצבאית באמצעות השוואתה לחקיקה הישראלית בענייני הגנה על קטינים
- מרצ תפעל לביטול התיקונים שקיבלה הכנסת היוצאת בחוק איסור הפלייה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ציבוריים שמטרתם לחייב נותני שירותים לקחת חלק במפעל ההתנחלויות
- עזה: מרצ רואה בשיקום הרצועה וכלכלתה אינטרס ישראלי ותומכת בהסרת הסגר מעל רצועת עזה ובהקלה על מגבלות התנועה, שיווק הסחורות מעזה לגדה ולישראל והכנסת חומרי בניין לרצועה – כל זאת תוך שמירה על ביטחון תושבי הדרום. מרצ רואה בשיקום הדרגתי של הרצועה בטווח הקרוב והסדר מדיני בהמשך כדרך היחידה לעצירת מעגלי הלחימה וההסלמה בדרום ולהחזרת השקט והתקווה הן לתושבי הדרום והן לתושבי עזה
- משאבי טבע: יש להפסיק את הניצול החד-צדדי הישראלי של משאבי הטבע בשטחים הכבושים, ולקדם מציאת פתרונות חלופיים בתחומי ישראל. במסגרת הסכם שלום, תבטיח ממשלת ישראל שיתוף פעולה עם הממשלה הפלסטינית בפיתוח ושימור משאבי המים, הסביבה, הטבע והתיירות המשותפים לטובת שני הצדדים
- דת ומורשת: על ישראל להבטיח במסגרת הסכם מחויבות הדדית להכרה בזכות בני כל הדתות לגישה חופשית לאתרי הפולחן בירושלים וברחבי הארץ. כמו כן, יש להבטיח כי אזרחי שתי המדינות ייהנו מגישה חופשית לאתרי מורשת וארכיאולוגיה בעלי חשיבות היסטורית לשני העמים

- פיוס וחינוך לשלום: במסגרת הסכם יש להבטיח שיתוף פעולה חינוכי רחב היקף וארוך שנים, שתכליתו חינוך לשלום ופיוס בין שני העמים. הבורות השוררת בחברה הישראלית כלפי החברה הפלסטינית והנרטיב הפלסטיני, והבורות השוררת בקרב החברה הפלסטינית כלפי החברה הישראלית והנרטיב הישראלי הציוני,
- הינן תוצאה של שנים ארוכות של הדרה, הזנחה ואף מאמץ מכוון לגיוס הציבור לתמוך בהשקפת עולם לעומתית ועימותית. הדמוניזציה משרתת את הקיצוניים בשני הצדדים. מרצ תתגייס לשנות זאת בכלים ממלכתיים ואזרחיים

3.3 היוזמה הערבית לשלום

מרצ תומכת בעיקרי "היוזמה הערבית לשלום" וסבורה שעל ממשלת ישראל להביע נכונות להתחיל במו"מ על יישומה המלא במישור האזורי, בד בבד עם התקדמות המו"מ להסדר קבע בזירה הישראלית/פלסטינית.

3.4 מדיניות בינלאומית

מעמדה הבינלאומי של ישראל מעורער. בסיס הלגיטימיות של ישראל מידרדר כבר שנים ארוכות, ובתקופת כהונתה של הממשלה הנוכחית הגיע לשפל חסר תקדים, בשל מדיניותה בנושא הכיבוש, והתכחשותה להכרעה הבינלאומית הגורפת באשר למעמדם של השטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים. ישראל נתפסת בדעת הקהל העולמית כסרבנית שלום וכמפירה סדרתית של הסכמים בינלאומיים ושל זכויות אדם. כדי לשפר את דימויה הבינלאומי של ישראל יש לסיים את הכיבוש, שהוא מקור הבעיה ההסברתית.

במקום לתת מענה ראוי לירידת מעמדה של ישראל בעולם ובמדינות המערב בפרט, ממשלת ישראל בראשותו של בנימין נתניהו טיפחה קשרים עם משטרים רודניים ומנהיגים אנטי-דמוקרטים ואף אנטישמיים. החיבור עם משטרים כאלה, מעבר להיותו בלתי ראוי, לא יועיל לישראל בטווח הארוך ולא יכול להחליף בריתות עם מדינות מתקדמות, דמוקרטיות ושחרות שלום. מרצ תפעל לחיזוק הקשרים הדיפלומטיים עם משטרים ומנהיגים דמוקרטיים.

גם בארצות הברית, מעמדה של ישראל והקשר המדיני והביטחוני איתה נעשו תחת שלטונו של בנימין נתניהו שנויים במחלוקת. ברית האינטרסים בין נתניהו לטראמפ פוגעת בברית האסטרטגית עם ארה"ב ובפרט ביחסים עם יהודי ארה"ב, שרובם המכריע אינו שותף לתפיסת העולם של טראמפ ולמדיניות הכיבוש וההתנחלות של ממשלת נתניהו. על ישראל לחזק את קשריה עם מדינות ידידותיות ולקשור קשרי שותפות וידידות עם דמוקרטיות נוספות.

כמו כן, מרצ תפעל לביטול או פיקוח הדוק על ייצוא אמצעי לחימה למדינות ולמשטרים המפרים זכויות אדם ומבצעים פשעים נגד האנושות.

3.5 מדיניות אזורית

סוריה: מרצ מזדהה עם סבלו של העם הסורי ועם רצונו בשלטון דמוקרטי וחופש. מרצ מגנה את האלימות המכוונת של משטר אסד כלפי אזרחיו. אם וכאשר תתייצב בדמשק ממשלה נבחרת ומייצגת, המוכרת על ידי הקהילה הבינלאומית, יש לפעול לחידוש המו"מ עם סוריה על בסיס יוזמת השלום של הליגה הערבית.

לבנון: האיום המתמשך על היציבות הביטחונית הנובע משאיפותיו ופעילותו של ארגון חיזבאללה, והאיום על ביטחונם ושלוותם של אזרחי ישראל בגבול הצפון מחייבים מדיניות זהירה המשלבת הרתעה וריסון. זאת, עד שיחול שינוי שלטוני מהותי בלבנון, אשר יאפשר יחסי שלום.

עזה: מרצ רואה בשטחי עזה חלקי משטחי המדינה הפלסטינית ואינה רואה בשלטון המפוצל בין הגדה המערבית לעזה אינטרס ישראלי. כל עוד מתנהלת עזה כישות עצמאית ונפרדת מן השלטון המרכזי ברמאללה, יש לקיים יחסי שיתוף פעולה מעשיים ותכליתיים, זאת על מנת לאפשר את פיתוחה של רצועת עזה לרווחת תושביה, בלי קשר לגורם השולט בה. מרצ תפעל להסרת המצור על עזה. מרצ מאמינה כי שינוי המדיניות הישראלית מול עזה תשפר גם את ביטחונם ורווחתם של תושבי עוטף עזה, החיים כיום תחת איום ביטחוני בלתי פוסק. איראן: הצהרותיה המלחמתיות של איראן ושאיפתה להשיג נשק גרעיני הן איום על העולם כולו. על ישראל להתמקד בנתיב הדיפלומטי ובחזרה להסכם הגרעין שנחתם בהנהגת הנשיא אובמה ובתמיכת הקהילה הבינלאומית. ההסכם תורם לביטחון בכך שהוא מרחיק את התגרענות איראן ומרחיק מלחמה בלתי רצויה.

4. ממשל

4.1 חיזוק הממשל הפרלמנטרי

המשטר הפרלמנטרי הוא אחד הנדבכים הבסיסיים בדמוקרטיה הישראלית. מרצ תפעל לביטול חוק המשילות הפוגע בייצוגיות וביכולת הכנסת לפקח על הממשלה.

4.2 חוקה

אחד המרכיבים החשובים בדמוקרטיה פרלמנטרית הוא קיומה של חוקה מחייבת, המבטיחה הגנה על זכויות אדם ואזרח בסיסיות וקובעת מערכת נורמות ועקרונות על פיהן מושתתת מערכת החקיקה. חוקי היסוד הקיימים ממלאים את תפקיד החוקה בישראל. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: חופש – העיסוק, אשר נחקקו ביוזמת מרצ, מבטיחים חלק מזכויות היסוד של האדם בישראל, ובראשן את זכותו לחיים, לחירות ולכבוד. השלמת תהליך כתיבת החוקה חייב לכלול הגנה מלאה על כל זכויות האדם והאזרח כולל חקיקת חוק יסוד זכויות חברתיות. מרצ מתנגדת לכל פשרה בנושאים חוקתיים שמשמעה החלשת ערכי היסוד העומדים בבסיס כל משטר וחברה דמוקרטית.

4.3 הממשלה והכנסת

4.3.1 עבודת הממשלה

- מרצ תפעל לביטול המונופול של אגף התקציבים על תהליך התקצוב והפיכת משרדי הממשלה לאחראיים על ההכרעות העקרוניות בתחומם ואחראים מלאים על ניהול
- התקציב במשרדיהם, במסגרת התקציב הכולל. תכניות העבודה של משרדי הממשלה יהיו הבסיס לתקציב ולא להיפך. ספר התקציב יהיה נהיר ושקוף
- תישמר עצמאותם של היועצים המשפטיים המכהנים במשרדי הממשלה. תפקידם של היועצים המשפטיים לוודא שנשמר שלטון החוק ואין הם בגדר יועצים לקידום עמדות

- פוליטיות של שרים. היועצים המשפטיים חבים דין וחשבון ליועץ המשפטי לממשלה ולא לדרגים הפוליטיים
- מרצ תתנגד לפוליטיזציה של הדרג המקצועי במשרדי הממשלה

4.3.2 עבודת הכנסת

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- ביטול חוק ההסדרים
- צמצום פגרות הכנסת כך שהכנסת תפעל לפחות עוד חודש בשנה
- מנגנון שאלת שאלות לראש הממשלה והשרים כפי שקיים בפרלמנטים אחרים
- חובת מענה על שאילתות במועד שנקבע בתקנון הכנסת, חובת מתן מידע לפי דרישת מרכז המחקר והמידע של הכנסת
- שינוי מבנה הוועדות כך שיעבדו בהתאמה עם משרדי הממשלה
- הרחבת פיקוח הוועדות על גורמים שלטוניים ובעיקר על אגף התקציבים באוצר
- הגבלת מספר חברי הוועדות ואיסור חברות של חברי כנסת ביותר משתי ועדות, על מנת לאפשר נוכחות בישיבות ואת רציפות עבודת הוועדות
- חיוב השתתפות לעובדי מדינה בישיבות ועדות הכנסת
- קביעה בחוק שאי אמירת אמת בפני ועדת כנסת תחשב לעבירה פלילית

4.3.3 שקיפות וביקורת ציבורית

- חברי הכנסת, שרי הממשלה ופקידי ממשל בכירים יחויבו לנהל יומנים שקופים לציבור, למעט כשמדובר בפגישות אישיות ולפרסם סיכום של פגישותיהם
- חברי הכנסת, שרי הממשלה ופקידי ממשל בכירים יחויבו לדווח בפירוט על כל פגישה שכללה שדלנים, או שבמהלכה נתבקשו לקדם מהלכים שיש בהם משום קידום אינטרסים כלכליים של גופים פרטיים
- בחינת אימוץ נוהל השימוע הפומבי למינויים בממשלה

4.3.4 רפורמה במנהל הציבורי

השירות הציבורי, הזרוע המבצעת של הממשלה, אמור להגן על הציבור מפני השימוש לרעה בשררה. משימותיו המרכזיות של המנהל הציבורי הן סיוע לקובעי המדיניות בעבודה מקצועית ועבודת מטה ומתן שירות טוב והולם לציבור. במנהל הציבורי בישראל קיימים ליקויים רבים באיכות השירות וקיים בלבול בין תפקידי הדרג הפוליטי לבין תפקידי הדרג

המנהלי. כמו כן, אין יכולת תכנון לטווח רחוק וחוסר היעילות גדול. נדרשת רפורמה מקיפה במנהל הציבורי, אשר תציב דגם רצוי למנהל הציבורי, ממנו ייגזרו התכניות האופרטיביות, תוך שמירה על יחסי עבודה תקינים וכיבוד ההסכמים הקיבוציים של עובדי המנהל הציבורי.

הרפורמה תכלול:

- מבנה חדש לשירות המדינה, לפיו כל משרד יחולק למטה מקצועי העוסק ברגולציה, בקרה ומעקב, וליחידות ביצוע המופקדות על השירות היעיל לציבור
- האצלת סמכויות של כל הגופים הריכוזיים בשירות המדינה למשרדים וליחידות הסמך
- הנהגת שיטות ניהול מודרניות ומקצוע הסגל הבכיר
- תכנית אופרטיבית לשיפור השירות לאזרח, אשר תכלול את מצבת העובדים הדרושה למתן השירות, הנהגת שיטות איכות והטמעתן בעבודת היחידות ופרסום "אמנת שירות"
- הנהגת מערכת שכר הוגנת, ברורה ושקופה
- קידום נשים, ערבים ואנשים עם מוגבלויות בשירות המדינה
- מקצועיות ויושרה ציבורית יובטחו באמצעות הכשרות והשתלמויות לעובדי מדינה, כולל בנושאים של יושרה ציבורית ומנהל תקין, ובאמצעות תהליכי מיון קפדניים

4.3.5 רפורמה בשלטון המקומי

כ-95% מתושבי ישראל חיים ביישובים עירוניים ש ומכאן, יש לתת דגש על טיפול במצבן של הרשויות העירוניות לצד הטיפול ביישובים הקטנים, הסובלים לעיתים ממצוקה קשה. מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- חלוקה מחדש של הגבולות הגיאוגרפיים, באופן שייתן מענה שוויוני בעיקר לערי פיתוח וליישובים ערביים בשליטה על אזורי תעשייה ומסחר ובין מרכז לפריפריה
- חקיקת חוק עיריות חדש במקום פקודת העיריות המנדטורית, אשר יחייב שיתוף ומעורבות תושבים, יגביר את כוחן של הרשויות המקומיות ויגביר את רמות הפיקוח על פעולתן
- מתן אוטונומיה מוגברת לשלטון המקומי תחת בקרה חיצונית ותוך צמצום מעורבותו של משרד הפנים בניהול הרשויות המקומיות הפריפריאליות
- הגדלה משמעותית של חלקה של הממשלה בתקציב השירותים החברתיים ברשויות המקומיות
- המשך תשלום מענקי איזון. מצוקתן של רשויות מקומיות רבות אינה נובעת דווקא מניהול כושל או משחיתות, אלא מתנאים אובייקטיביים וממצבם הסוציו-אקונומי של התושבים על המדינה להתחשב בכך שישנן רשויות שתהיינה תלויות באופן קבוע במענקי האיזון
- עידוד כספי לרשויות המבקשות להתאחד מרצון
- מתן סמכויות ביצועיות לסגני ראש העיר. תגמול הוגן לחברי

מועצה נבחרים בכל הארץ, כך שיוכלו למלא את התפקיד גם אלו שאינם בעלי אמצעים

- הגברת האוטונומיה של מועצות מקומיות ומועצות ערים בקביעת חוקי עזר ונורמות בשטחן תוך צמצום יכולת ההתערבות של משרד הפנים ושר הפנים

4.3.6 מאבק בשחיתות בשלטון המקומי

הביקורת הציבורית על השלטון המקומי חלשה יותר ופרשות שחיתות נדחקות לשולי השיח הציבורי. על אף שבידי שר הפנים מצויים הכלים לטיפול בנושא (יכולת לפטר ראשי ערים, הקמת ועדה קרואה, הפעלת נהל חיוב אישי) עדיין קיימות לא מעט תופעות של שחיתות בשלטון המקומי הפוגעות, לעיתים, במצבם של יישובים שלמים. יש לנקוט בסדרה של צעדים פרטניים למיגור השחיתות ברמה המקומית.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הפעלה נרחבת של הסנקציות המצויות בידי שר הפנים כלפי ראשי ערים ומועצות מקומיות, ובפרט נהל חיוב אישי במקרים של עבירות
- חיוב ראשי ערים ומועצות בפרסום כל פגישותיהם עם מועמדים לקבלת מכרזים בכלל ובתחום התכנון והבנייה בפרט
- חיוב קיומן של ועדות חובה במועצות המקומיות (בנושאים כמו: סביבה, חינוך, רווחה ועוד) אשר יכינו תכנית פעולה למועצה ויפקחו על ביצועה
- הקמת בית ספר לשלטון מקומי המיועד לראשי ערים, מועצות וחברי מועצות שיחפצו בכך. בית הספר יפעל ויכשיר עתודת מנהיגים בתחום המוניציפאלי וייוזם השתלמויות לעובדי הרשויות בתחומי שיפור השירות וניהול

4.4 מנהל תקין

4.4.1 הפרדת הון ושלטון

הקרבה המסוכנת בין בעלי הון לנושאי משרות שלטוניות, אשר הפכה לתופעה בולטת בישראל, מהווה איום חמור על הדמוקרטיה הישראלית. עיקר המאבק בתחום זה הינו בצמצום הריכוזיות במשק, הפסקת ההשפעה של הגופים הגדולים על קבלת ההחלטות ונקיטת צעדים קונקרטיים ביחס למימון בחירות וביחס לשדלנים. ההגבלות הקיימות כיום על גיוס הכספים ותקרת ההוצאות הנמוכה יוצרות תמריץ למתמודדים ומפלגות לעבור על החוק, בדרכים שונות.

על מנת שהמתמודדים והמפלגות ינהגו על פי החוק יש לקבוע את הכללים הבאים:

- המפלגות יהיו חייבות לפרסם באינטרנט את המאזן הכספי השנתי, ופרטי התרומות והתורמים (פרט לתרומות מיחיד בסכום הפחות מ-999,1 ש"ח).
- השיעור המרבי של תרומה למפלגה או למועמד מתורם יחיד יעמוד על סך מצטבר של 999,1 ש"ח למערכת בחירות

- ייקבע הסדר מימון תואם (matching), לפיו, עבור כל תרומה יחידה שאינה עולה על 199 ש"ח, תקבל המפלגה מהמדינה סכום כסף השווה לסכום התרומה
- מרצ תפעל להגברת השקיפות בעבודת השדלנים בכנסת, ולפרסום ציבורי של המידע אותו הם מעבירים לחברי הכנסת
- יש להקים גוף שיפקח על ביצוע הקוד האתי של השדלנים. ייאסר על שתדלנים להשתתף בישיבות של ועדות הכנסת

4.4.2 מאבק בשחיתות

בשנים האחרונות נוכחנו לגלות כי הצמרת השלטונית בישראל מעורבת במעשי שחיתות. ראש ממשלה שעומד בפני כתבי אישום צריך היה להתפטר, אך במקום זאת ראש הממשלה מנסה להגן על עצמו באמצעות תקיפת הלגיטימיות של כל מערכות השלטון והחוק.

מרצ מחויבת להיאבק לצמצום השחיתות בלא לפגוע יתר על המידה ביכולתם של נבחרים הציבור למשול, בלי להרתיע עובדי ציבור ממונים מלהפעיל שיקול דעת ראוי ולקבל החלטות חיוניות, בלי ליצור בירוקרטיזציה משתקת ומשחיתה ומבלי להחליש את מעמדה של הפוליטיקה הישראלית בעיני הציבור.

מרצ תתנגד לכל ניסיון לחוקק חוקים המחלישים את שלטון החוק ובפרט חוקים שמטרתם להגן על נבחרים ציבור שסרחו.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- התנגדות מוחלטת לחקיקת "חוק צרפתי" או חוקים דומים המעניקים חסינות לנבחרים ציבור מפני העמדה לדין פלילי, ובכלל זה ראש הממשלה
- לתקן את חוק יסוד הממשלה, כך שתיווצר ודאות: ראש ממשלה שהוגש נגדו כתב אישום, חייב לעזוב מיידית את תפקידו
- על היועץ המשפטי לממשלה לדווח לציבור אחת לחצי שנה על מצב החקירות של עובדי ציבור, בכירים וממונים שנחשדו בשחיתות שלטונית. בכלל זה עליו לעדכן בדבר מספר התלונות שהגיעו לידי המשטרה בעניין שחיתות, החלטות על פתיחת חקירה נגד עובדי ציבור, סגירת תיקים וטעמיה, העמדות לדין, הרשעות וגזרי דין
- כל נושאי המשרות הבכירות ברשות המקומית, וכן כל חברי הוועדה המקומית לתכנון ובנייה, יחויבו בהגשת הצהרת הון מיד עם מינויים ובכל שנה במשך השנתיים שלאחר עזיבת התפקיד, למבקר המדינה או למוסד אחר שייקבע בחוק. הצהרות אלה ייבדקו כחוק ע"י מבקר המדינה או מוסד אחר שייקבע לכך ויפורסמו באופן מוסדר
- הקמת ועדה ציבורית שתנסח כללים לשימוש ביועצים חיצוניים בתהליכים פוליטיים ובוועדות ציבוריות, לרבות הסתייעות בעורכי דין פרטיים וביועצים, בשכר או בהתנדבות, בתהליכי הרכבת קואליציה. כמו כן יש לקבוע נהלים ברורים יותר להעסקת רואי חשבון ועורכי דין בוועדות ציבוריות המקבלות החלטות מקרו-כלכליות המשפיעות על כלל החברה

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הגברת האכיפה ואף החמרה של מגבלות הצינון על עובדי ציבור בכירים שמעורבים באופן פעיל ומרכזי בגיבוש הסדרים בין בעלי הון גדולים לבין המדינה. בין השאר ראוי לקבוע שייאסר על עובד ציבור ששותף בגיבוש הסכמים עם תאגידיים לעבוד במשך חמש שנים לפחות מיום הפסקת עבודתו בשירות המדינה בתאגיד עמו ניהל מו"מ בשם המדינה
- הקמת ועדה שתקבע מהו הפיצוי הכספי שיש להעניק לעובדים אלה, בשל המגבלה כאמור
- קביעת סנקציה מנהלית (קנס כספי) לצד הסנקציה הפלילית על עובדים שמפרים את הוראות הצינון שייקבעו כאמור לעיל
- כל רשות שלטונית תפרסם רשימה של עובדי ציבור שפרשו ושנמצאים בתקופת צינון ותבהיר לעובדיה את המגבלות על התקשורת עם גופים אלה

4.4.4 מינויים במערכת השלטון

מרצ תפעל לקידום חובת פרסום בעת מינוי חברי מרכז וקרוביהם (גם במשרות עובדים זמניים). פרסום השמות נועד להרתיע פוליטיקאים מחלוקת משרות.

4.4.5 שקיפות בעבודת הרשויות

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- קיום חובת רישום פרוטוקולים ופרסומם באינטרנט של דיונים בתהליכי רגולציה, הן ברשויות שלטוניות (כמו מנהל מקרקעי ישראל) והן בוועדות תכנון ובניה ברשויות מקומיות
- חיוב רשויות שלטוניות בפרסום דו"חות חשבונאיים, המפרטים הטבות שלטוניות אשר הוענקו למגזרים שונים, כולל הנחות מס
- חיוב ראשי רשויות מקומיות בפרסום שיקוליהם לגבי מתן פטורים הקשורים להיתרי בנייה
- קיום חובת פרסום פניות אשר הוגשו לעובדי ציבור להטבות שלטוניות או סיוע של עובדי ציבור. רשויות המנהל הציבורי יהיו מחויבות לספק לאזרחים, ביוזמתן, מידע מלא על זכויותיהם על-פי חוק חופש המידע, אשר נחקק ביוזמת מרצ
- תובטח הגנה על צנעת הפרט מפני העברת מידע בעניינו של אדם ללא ידיעתו והסכמתו

4.4.6 הרתעה

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הקמת מסלול משמעותי לעבירות של שחיתות (בנוסף למסלול

- הפלילי המחייב הוכחת כוונה והוכחת פרטי האישום כולו מעל לכל ספק סביר) בו ניתן יהיה להרשיע נושאי משרות נבחרות ועובדי ציבור בכירים
- פרסום ניהול חקירות נגד עובדי ציבור ונבחרי ציבור בכירים, במידה שהפרסום לא יפגע בחקירה עצמה
- חיוב הרשויות להכין דו"ח הפקת לקחים במקרים של שחיתות, כולל המלצות למניעת מקרים דומים בעתיד
- הקמת "קו חם" לחשיפת שחיתויות בשירות המדינה שבו יוכלו עובדים לדווח על שחיתויות
- הגברת האפשרויות העומדות בפני מבקר המדינה למתן הגנה על חושפי שחיתויות
- הגדלת המשאבים לגורמי האכיפה, החקירה והענישה
- פרסום שמות בדו"חות מבקר המדינה
- הפעלת נוהל חיוב אישי, בדומה לנוהל בשלטון המקומי, על שרים ומנכ"לים, במקרים של עבירות הפרת אמונים במינויים ובהוצאת כספים
- הפיכתן של ההמלצות האישיות בדו"חות ועדות חקירה ממלכתיות להמלצות מחייבות

4.5 פרטיות

4.5.1 לגליזציה, מאבק בהתמכרויות ומניעת עישון

ישראל צריכה לעבור למדיניות מתקדמת בנושא צריכת סמים ומאבק בהתמכרויות ובנוזקי העישון. יש לקדם לגליזציה של קנביס ומוצריו לצד מאבק בסוחרי הסמים הקשים, חינוך למניעה וטיפול במכורים.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- קידום לגליזציה של קנאביס ומוצריו במודל הסדרה מלאה ומפוקחת, לרבות
- הסדרת הגידול לשימוש עצמי, מיסוי, קניה ומכירה
- מחיקת רישומים פליליים על הרשאות עבר בעבירת השימוש העצמי
- הכרה חוקית בקנאביס כחומר בעל תועלת רפואית והחרגה של מוצרי קנאביס שאינם בעלי חומר משנה תודעה מפקודת הסמים
- הכרה מלאה בטיפול הרפואי בקנאביס לרבות העברתו לטיפול קו ראשון על פי המלצה רפואית, הכנסת הטיפול הרפואי לסל התרופות, קידום המחקר הרפואי בתחום, חלוקת מרשמים ע"י רופאים ורפורמה ביחידת הקנאביס הרפואי במשרד הבריאות כך שלא תהיה אחראית על הנפקת המרשמים
- אישור לגידול קנאביס בפיקוח משרד הבריאות ומשרד החקלאות לצרכים רפואיים

מרצ

- בחינה מחדש של רפורמת הקנאביס הרפואי כך שתפעל לטובת המטופלים
- קידום הענף החקלאי-תעשייתי של קנאביס רפואי לרבות ייצוא וקידום המחקר בתחום
- מאבק נגד הפצה ומכירה של "סמי פיצוציות" על-ידי קידום מדיניות של איסור כניסה של כל חומר חדש מבלי שעבר תהליך רישוי מסודר במשרד הבריאות
- מאבק ב"סמי האונס" על ידי קידום פתרונות לזיהוי הסם והעלאת מודעות לקיום הסכנות במקומות בילוי
- אימוץ מדיניות טיפול במכורים לסמים קשים אשר רואה בהתמכרות בעיה רפואית פסיכיאטרית ושמה את הדגש על גמילה ומזעור נזקים ולא על הפללה וענישה
- מאבק ביצרני ובסוחרי סמים, במיוחד באלה המוכרים סיגריות, אלכוהול וסמים לקטינים
- חקיקה ואכיפה מוגברת של חוקים המענישים את אלו שפעולתם תחת השפעת אלכוהול או סמים מסכנת את בטיחותם ובריאותם של אחרים
- העברת הסמכויות על הרשות למלחמה באלימות, סמים ואלכוהול למשרדי
- הבריאות, הרווחה והחינוך
- הקמת ועדת מומחים במשרד הבריאות למעקב אחר סמים חוקיים ולא חוקיים המופצים בישראל, דירוגם לפי רמת הסיכון הבריאותי ופרסום ממצאיה בעיתונות, באינטרנט, בבתי ספר ובמקומות הבילוי
- הכשרת אנשי מקצוע במסגרת לימודי הרפואה, סיעוד, עו"ס, פסיכולוגיה וקרימינולוגיה לתחום ההתמכרות ועידוד רופאים להתמחות בפסיכיאטריה בדגש על התמכרויות
- קידום התמחות נפרדת לרפואת התמכרויות כמקובל בארה"ב, קנדה, אוסטרליה ומדינות באירופה
- הקמת מרפאות ומחלקות ייעודיות לטיפול בתחלואה כפולה, ריכוך התנאים לקבלה למסגרות גמילה שאינן בית חולים לסובלים מתחלואה כפולה והקמת מסגרות טיפוליות הכוללות דיור זמני ללא תנאים מקדימים
- הקמת סל שיקום לנפגעי התמכרויות
- הקמת קבוצות תמיכה למכורים נקיים בשפות שונות
- מימון ממשלתי של מחקרים בתחום ההתמכרויות
- הקמת שירותים מוכוונים טראומה לנשים מכורות, הקמת שירותים מוכוונים לאימהות וילדיהן ועדכון הידע בקרב אנשי הטיפול על טיפול מיטיב בנשים מכורות.
- עישון סיגריות הינו בעיה חברתית רחבת היקף, הגורמת לבעיות בריאותיות קשות של המעשנים ושל סביבתם,

ולנטל תקציבי על מערכות הבריאות. גם השימוש הלא מידתי באלכוהול מביא ליצירת בעיות בריאות ובכל אלה מדינת ישראל אינה מטפלת באופן ראוי.

- תכנית לאומית לגמילה מעישון: השקה של תכנית לאומית לתמיכה ועזרה למכורים למוצרי עישון וניקוטין בגמילה באמצעים שהוכרו כאפקטיביים על ידי ארגון הבריאות הלאומי
- מימון ציבורי לאמצעי גמילה על ידי קופות החולים ופרסומם כחלק ממכירת מוצרי העישון עצמם
- מס יחסי אחיד לכל מוצרי העישון שיגלם בתוכו את נזקי העישון ויעלה בהתאם בכל שנה. על פי ארגון הבריאות העולמי, צעד זה הוא אחד מהיעילים ביותר לעידוד המכורים לעישון לפנות לגמילה
- החרגת תקציב הפרסום של חברות לייצור/מכירה/שיווק על מוצרי עישון מניכוי מס
- כמו כל מוצר אחר, חברות למוצרי עישון ואידוי חייבות לחשוף את רשימת המרכיבים המלאה שבמוצרים שלהן, כולל כמויות, ולהנגיש למשרד הבריאות את המחקרים הזמינים להן על השפעותיהם (אם קיימים) במידה ואינם קיימים, על החברות ליידע את משרד הבריאות על כך).
- תקצוב הולם לפעילויות חינוכיות כנגד השימוש בסמים, אלכוהול ועישון גם בקרב הציבור הערבי
- יישום מלא של אמנת האו"ם למלחמה בעישון, ובכלל זה איסור פרסום סיגריות ומוצרי טבק
- משרד החינוך יקדם תכנית לצמצום עישון בקרב התלמידים, כולל אכיפה, ותכנים חינוכיים המבוססים על המודלים החינוכיים שנמצאו אפקטיביים על ידי ארגון הבריאות העולמי
- חברות לייצור/שיווק ומכירה של מוצרי עישון נמצאות במצב ייחודי שבו האינטרס העסקי שלהן, מעצם טבעו, מנוגד לטובת הציבור. דבר זה צריך להשתקף בתהליך קבלת החלטות
- כל החוקים והתקנות על מוצרי עישון צריכים לחול גם על מוצרי אידוי

4.5.2 המאגר הביומטרי

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- ביטול מוחלט של המאגר הביומטרי
- חופש בחירה במקומות עבודה ומקומות ציבוריים במתן טביעות אצבע ומידע ביומטרי אחר

4.5.3 פרטיות ברשת

אנו נמצאים בעיצומה של מהפכה חברתית שמונעת על-ידי חדשנות טכנולוגית. החדשנות הזו כשלעצמה אינה טובה או רעה. היא מאפשרת לאנשים לעשות טוב או רע בקנה מידה חסר תקדים. בשנים האחרונות נחשפנו לחולשת שלטונות ברחבי העולם אל מול פגיעות

תדירות של ענקיות הטכנולוגיה הן בחופש הביטוי והן בפרטיות של הגולשים. באותה העת ממשלת ישראל מרבה לפעול להסרת תכנים מהרשת ללא שקיפות ותוך אפליה. תפקידו של השלטון הוא לייצר סביבה המאפשרת לחדשנות טכנולוגית להשיג תועלת מקסימלית לבני אדם, לחברה, לסביבה ולכלכלה, ובה בעת להגביל את אפשרויות השימוש לרעה בה.

לשם השגת מטרה זו, מרצ תפעל:

- להכרה בגישה לאינטרנט כזכות יסוד, בדומה לזכות לחשמל, למזון, למים ולקורת גג. זאת מתוך הכרה שהיא תנאי לפיתוח אישי ולניידות חברתית
- לקבוע בחקיקה את עיקרון "נייטרליות הרשת". ייאסר על ספקי גישה להפלות בין המידע העובר דרכם כדי להגן על עקרונות דמוקרטיים של פתיחות מחשבתית, חופש ביטוי ושוויון
- לקדם רפורמה מקיפה בחוק הגנת הפרטיות, ברוח תקנות הגנת הנתונים האירופאיות החדשות (ה-GDPR). החקיקה החדשה תממש את זכות היסוד שהוכרה בישראל לפרטיות אך סובלת מחקיקה אנכרוניסטית, שלא מגנה על זכותו של אדם בנתונים האישיים שלו אל מול חברות הענק האוספות מידע עליו וסוחרות בו
- לביטול המאגר הביומטרי. נבטיח את צרכי המשטרה בזיהוי חד-חד ערכי של אנשים מבלי לאפשר ניצול של טענות הגנה על לאיסוף מיד ביטחון סיבבי ע מ ובלתי נחוץ, שפוגע בפרטיות ועלול לשמש לפגיעה בזכויות נוספות
- לסיכול חוק הצנזורה באינטרנט שעבר בקריאה ראשון בשלה הכנסת העשרים. מרצ תומכת בטיפול ביסודי בבעיית הגישה של ילדים ובני נוער לתכנים לא הולמים, אולם החקיקה האמורה אינה מקדמת מטרה זו ופוגעת בחופש הביטוי והמידע באופן שמזכיר משטרים טוטליטריים
- להגביל את האפשרות של חברות לסחור במידע אודות אזרחי ישראל. מידע כזה אם יושג, בהסכמת נשוא המידע (שבמעדיה אין לאפשר שמירתו כלל), הוא משאב בעל ערך.
- לקדם חקיקה שתחייב את חברות הטכנולוגיה ליותר שקיפות בכל הקשור להסרת תכנים, חסימת גולשים ופגיעה בחופש הביטוי של הגולשים
- למרות השינויים הדרמטיים ברשת האינטרנט והמקום המרכזי שהיא תופסת בחיינו, החקיקה להגנת הפרטיות ברשת לא עודכנה למעלה מ-19 שנה.
- מרצ תקדם חקיקה שתגן על הפרטיות ברשת, בפרט פרטיותם של קטינים.
- מרצ תקדם חקיקה שתחייב ספקי שירותים ותוכן באינטרנט להגן על חופש הביטוי ולהגן על פרטיות המשתמשים.

4.6 אלימות משטרה

לאחרונה, התופעה החמורה של שימוש בכוח שלא כדין מצד שוטרים כלפי אזרחים תפחה

לממדים מדאיגים. התופעה חמורה במיוחד בהתייחס לציבורים מובחנים: ערבים, יוצאי אתיופיה ומבקשי מקלט. האלימות המשטרית מקוממת במיוחד, כאשר היא מופנית כלפי מפגינים ומי שמבקשים להביע את עמדותיהם לב ליבה של השיטה הדמוקרטית.

- מרצ תפעל להסדרה של הטיפול בחקירת מקרי אלימות על ידי המחלקה לחקירת שוטרים
- מרצ דורשת קביעת נהלים ברורים להתנהלות בעת הפגנות, בלא הבדל דת, לאום ומוצא, וחיוב הכשרות מקיפות של גופי הביטחון השונים, העוסקים באכיפה אזרחית, על מנת למנוע פגיעה במפגינים
- מרצ תפעל להפסקת נורמת השימוש בפרופיילינג במשטרה באמצעות הכשרות לשוטרים בנושא פרופיילינג, נשיאת מצלמות דש בעת פעילות מבצעית ויישום נוהל הזדהות של שוטרים
- מרצ קוראת לגופי הביטחון השונים, העוסקים באכיפה אזרחית להחיל תכניות למניעת אפליה ולמאבק בגזענות, שיחייבו את כל המשרתים בהם
- מרצ תפעל לאימוץ מתווה משרד המשפטים שנוסח בעקבות מחאת בני העדה האתיופית

4.7 חופש הביטוי

ביטול סעיף העלבת עובד ציבור ללא הוכחת נזק סעיף זה משמש לצינון השיח החופשי בישראל, ופוגע בצורה לא מידתית בקבוצות המוחלשות בחברה באמצעות מעצרי שווא ותביעות השתקה.

5. כלכלה וצדק חברתי

5.1 חברה וכלכלה

מרצ מאמינה, כי חובת המדינה לפעול לטובת כל תושביה על בסיס של שוויון מהותי. ממשלות ישראל האחרונות פעלו במודע ובמתכוון באופן שחיוק את בעלי ההון, הרחיב את העוני וריסק את מעמד הביניים והשכבות המוחלשות. ישראל הפכה למדינה בה הפער בין עשירים לעניים הוא מהגדולים בעולם המערבי. הממשלה קבעה סדר עדיפויות מעוות, ניפחה את תקציב הביטחון במקום לחשוב כיצד ניתן לקצצו והעניקה הטבות ותקצוב מיוחד למתנחלים. מרבית הצעירים הישראלים נעדרים ביטחון כלכלי ומעמד הביניים הולך ונחלש. **הנפגעים העיקריים מהמדיניות החברתית-כלכלית הדורסנית של ממשלות ישראל בעשור האחרון הם אוכלוסיות מוחלשות, פלסטינים אזרחי ישראל, חרדים, מזרחים, יוצאי אתיופיה, יוצאי ברה"מ לשעבר, אוכלוסיית הגיל השלישי ותושבי הפריפריה. מדיניות זו פגעה באופן מיוחד בנשים, אשר חלקן בקרב ציבור העניים גדול יותר, שיעורן בקרב המועסקים באמצעות קבלני שירותים רב יותר והן נזקקות יותר לשירותים חברתיים.**

המצב החברתי-כלכלי נמדד לא רק בנתונים יבשים, אלא גם בתחושת האזרחים והאזרחיות. מרצ מציעה מדיניות כלכלית הוגנת וצודקת שמאמינה במדינת רווחה ובמגזר ציבורי חזק, בצמצום האי-שוויון, בהעלאת מיסים על הון ובעלי הכנסות גבוהות, צמצום מיסים עקיפים וברגולציה ופיקוח שימנעו ניצול של עובדים ושל כספי ציבור.

מרצ מאמינה שלא ניתן לנתק את הכלכלי מהמדיני והאזרחי. ולכן, היא גורסת שהסדר מדיני ארוך טווח חיוני לרווחה אמתית של אזרחי ישראל, לצמיחה בת-קיימא ולמיצוי הפוטנציאל הכלכלי המלא של ישראל. צמצום תקציב הביטחון והפסקת ההשקעות בהתנחלויות הם

חלק בלתי נפרד מהמדיניות החברתית כלכלית הנדרשת לישראל.

הכלכלה הישראלית זקוקה לשידוד מערכות מלא:

- כינון של מדינת רווחה רחבה ועדכנית, המספקת שירותים חברתיים לכל בתחומי החינוך, הבריאות, הדיור, השירותים הסוציאליים והתעסוקה, תוך החזרת האחראיות של המדינה על שירותים הניתנים לתושבים. שינוי מדיניות המיסים, באופן שיפחית את אי השוויון במשק
- מהפכה בשוק העבודה שמטרתה הבטחת שכר הוגן, ביטחון תעסוקתי, סיוע והכשרה מקצועית למובטלים
- שינוי סדר העדיפויות – הפסקת ההשקעה הבלתי פרופורציונאלית בהתנחלויות ובתקציב הביטחון, והתניית כל התקציבים לחינוך החרדי בלימודי ליבה
- העמקת המלחמה בהון השחור ובהימורים הבלתי חוקיים

5.2 מדיניות מקרו-כלכלית

- יצירת חברה צודקת ושוויונית יותר מצריכה מדיניות כלכלית וחברתית שונה בתכלית מהמדיניות הנוכחית.
- מדיניות מקרו-כלכלית אשר תאמץ, בנוסף ליעדי הצמיחה והאינפלציה, הצבת יעדים כמותיים לצמצום הפערים ולמיגור העוני (ירידה שנתית במדד ג'יני, ירידה שנתית בשיעור העוני וצמצום עומק העוני) תוך הרחבה משמעותית של ההשקעה הישירה בחינוך, בריאות, רווחה ודיור והעדפה מתקנת כלפי המגזרים המוחלשים – ערבים, מזרחים, יוצאי אתיופיה ויוצאי בריה"מ לשעבר – ותושבי הפריפריה
- ביטול כלל ההוצאה והנומרטור
- הגדלה הדרגתית של ההוצאה האזרחית באחוזי תוצר מ-30.7% למוצע ה-OECD-42.1%

5.3 רפורמה במערכת המס

מדיניות המס של ממשלות ישראל בעשורים האחרונים אינה נותנת מענה לתפקידה העיקרי של מדיניות המס – אין היא מצמצמת פערים באופן מספק ואינה מתקנת עיוותים. בישראל שיעור המס העקיף (מע"מ) גבוה וחל על כל סוגי המוצרים, למרות שמדובר במס רגרסיבי, שפוגע בעיקר בשכבות המוחלשות ובמעמד הביניים, המיסים הישירים מטילים נטל כבד מדי על מעמד הביניים ופחות מדי על בעלי ההכנסות הגבוהות במשק. קיים פער בלתי סביר בין מיסוי הכנסות מעבודה לבין מיסוי הכנסות מהון אשר זוכות – לשיעור מס נמוך ומס החברות מאפשר לחברות הגדולות מיסוי נמוך משמעותית מן הראוי

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- קביעת מדרגת מס נוספת, בגובה 55% למשתכרים מעל 60 אלף ש"ח בחודש (720,000 ש"ח בשנה) ומדרגת מס עליונה של 70% על כל שקל מעל פי 100 מההכנסה הממוצעת במשק.
- יצירת פרוגרסיביות בשיעורי המס על ההון, כך שהכנסה

- הונית של עובד שצובר זכויות בקופת גמל תמוסה בשיעור נמוך, ואילו הכנסה הונית של מי שעסקו ביצירת רווחי הון, תמוסה בשיעור גבוה, השווה לשיעורי המס על עבודה
- פטור ממע"מ על מוצרי מזון בסיסיים, תרופות ושירותים רפואיים וקביעת מע"מ מופחת על ספרים, עיתונים, אירועי תרבות וספורט
- קביעת מס ירושה פרוגרסיבי, בשיעורים של בין 10% ל-30% על ירושות בגובה של מעל 5 מיליון ש"ח, לא כולל בית מגורים
- העלאת מס החברות לשיעור של 30% לחברות שהכנסותיהן החייבות במס גדולות מ-1.2 מיליון ש"ח בשנה והפחתה ל-20% במקרים שההכנסות נמוכות מ-1.2 מיליון
- קידום רפורמה מקיפה בחוק עידוד השקעות הון, במטרה לעודד השקעה בפריפריה. החוק במתכונתו הנוכחית מיטיב בעיקר עם החברות העשירות ביותר במשק
- גביית מס מלא על "הרווחים הכלואים"
- שינוי הגדרות התשלומים, כך שאדם הזכאי לקצבה בהתאם למצבו ולתפקודו, לא יידרש למבחן הכנסות, אך ישלם מס בהתאם לכלל הכנסותיו, לרבות הקצבאות, הפטורות היום מתשלום.
- יבוטל האיסור על כפל קצבאות

5.4 תמריצים סביבתיים ומיסוי ירוק

ישראל התחייבה להגביר את השימוש באנרגיות מתחדשות, אך קצב ההתקדמות איטי מאוד. יש לייצר תמריצים כלכליים ברורים להתנהגות סביבתית יעילה:

- יצירת מערכת מיסוי ומנגנונים שיתמרו כלכלית חברות ומפעלים שיצמצמו את פליטות הפחמן וישתמשו באנרגיות מתחדשות, בדומה לתכנית שאושרה באוסטרליה
- צמצום ההקלות לליסינג – לא ניתן יהיה להכיר בדלק ששולם לעובד כהוצאות תאגיד ללא הגבלה על סך הקילומטרים שנוסע העובד
- תיקון חוק בתים משותפים, כך שתתאפשר הקמת פאנלים סולאריים על גגות בתים משותפים, בלא צורך בהסכמה של כלל הדיירים
- הצבת ערבות מדינה להלוואות באמצעות גופים שאינם למטרות רווח, להקמת מערכות לאנרגיות מתחדשות

5.5 מאבק בהפרטה והחזרת האחריות למדינה

תהליכי ההפרטה הגורפים שעברו על המשק הישראלי בעשורים האחרונים לא הביאו לשיפור התחרות או ליעילות כלכלית, אלא לריכוז ההון בידיים בודדות, למערכת קשרי הון-שלטון המאיימת על הדמוקרטיה הישראלית, לפגיעה באיכות ובכמות של השירותים החברתיים, ולפגיעה בזכויות העובדים. תהליכי ההפרטה אף מתבצעים לרוב ללא הצגת רציונל ברור לתהליך הפרטה ובהיעדר דיון ציבורי מהותי בעניינם. יש לפעול לעצירת

תהליכי ההפרטה ולשינוי המגמה הקיימת.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- עצירה מוחלטת של ההפרטה בדגש על נכסים לאומיים ומשאבי טבע והתחלת מתווה הדרגתי להחזרת התכניות והשירותים הציבוריים לבעלות ושליטת הציבור
- עצירת הפרטת שירותי הפיקוח על השירותים המופרטים: מערך הפיקוח, אשר אף הוא עובר הפרטה, יוחזר באופן מלא, בתוך שנה אחת, לאחריות המדינה ועובדיה
- ביטול ועצירת הפרטת אוצרות ומשאבי הטבע בישראל ועצירת ההפרטה של מונופולים טבעיים, כולל בחינה מחודשת של הפרטת מפעלי ים המלח ומצבורי הגז
- ביטול ההפרטה של שירותים ציבוריים, כמו שירותי האחיות בבתי הספר, הוסטלים לילדים בסיכון וכיו"ב
- ביטול הפרטת השירותים הציבוריים בתחומי החינוך והבריאות

5.6 מאבק בריכוזיות במשק

המשק הישראלי מאופיין בריכוזיות גבוהה, המתבטאת בשליטה של מספר מצומצם של קבוצות עסקיות על חלק עצום מהפעילות הכלכלית. המבנה הריכוזי מאפשר למעטים לצבור הון וכוח על חשבון הרבים, ומעמיק את הפערים הכלכליים. בנוסף, ריכוז ההון בידי מספר מצומצם של בעלי שליטה מביא לעליות מחירים מופרזות ולהכבדת הנטל על השכבות המוחלשות ועל מעמד הביניים. ריכוזיות השליטה במשק החריפה בשנים האחרונות בשל התרחבות ההפרטה וצמצום המעורבות הממשלתית בשוק ההון והפנסיה. היעדר רגולציה על שוק ההון והשתלטות טייקונים על בתי השקעות וקרנות פנסיה מסכנים את החסכונות ארוכי הטווח של הציבור בישראל, פוגעים בתשואות וביציבות, ובסופו של דבר גם בצמיחה. מרצ תומכת בחיזוק מנגנוני הרגולציה ובשינוי מבנה הבעלות על קרנות הפנסיה וקופות הגמל בישראל במטרה להפוך אותם לגופים בבעלות העמיתים.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- פירוק פירמידות השליטה על-ידי הגבלת המבנה הפירמידלי לגובה של שתי "קומות" בלבד, ואיסור גורף על אחזקות צולבות בנכסים פיננסיים וריאליים
- הפעלת מגבלות רגולטוריות על אחזקה במספר ענפים, לרבות תחום התקשורת, ופירוק קבוצות רב ענפיות משיקולי תחרות
- פיקוח בית המשפט על הסדרי חוב, לפי מתווה חוק "התספורות" אשר נחקק ביוזמת מרצ
- מאבק בתופעת תכנוני המס האגרסיביים, שמאפשרים לחברות גדולות להתחמק מתשלום מסים
- חיוב מונופולים פרטיים וקבוצות ריכוזיות בפרסום דו"חות כספיים, בדומה לחובה החלה כיום על חברות ציבוריות
- הגברת השקיפות והאחריות בהתנהלות הגופים המוסדיים המנהלים את חסכונות הפנסיה של הציבור

- פיתוח מודל של בעלות קואופרטיבית על קרנות הפנסיה ומכשירי החיסכון לטווח ארוך
- עידוד הקמת אגודות פקדון ואשראי, שיוכלו להציב לבנקים אלטרנטיבה בבעלות לקוחות

5.7 עבודה, תעסוקה הוגנת ומאבק באבטלה

5.7.1 עבודה

נכון להיום, שוק העבודה בישראל מייצר עובדים עניים ומרחיב פערים. שיעור העסקת עובדי הקבלן בישראל הוא הגבוה ביותר בעולם המערבי ושיטות העסקה פוגעניות שונות מומצאות חדשות לבקרים על ידי משרד האוצר והשוק הפרטי.

העובדים השכירים הוחלפו על-ידי עובדי חברות כוח אדם, שהוחלפו על-ידי עובדי קבלני השירותים והפריילאנסרים העצמאים בעל כורחם. עובדים מכל התחומים חיים בחוסר ביטחון תעסוקתי, ואינם יודעים מה יהיה שכרם, או אם תימצא עבורם עבודה נוספת בסוף החודש או הסמסטר. נשים נפגעות במיוחד מהתרחבות ההעסקה הפוגענית, משום שהן הרוב מבין המועסקים בשיטות נצלניות.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הפסקת ההעסקה הקבלנית בשירות המדינה: לא יחודשו הסכמי התקשרות להעסקה קבלנית ולא יוצאו מכרזים חדשים, כך שתוך 3 שנים לא יהיו עוד מועסקים על בסיס מכרזים קבלניים בשירות המדינה
- בחינה מחודשת של כל ההסדרים של המדינה להתקשרות על בסיס זמני (פריילאנס) הנמשכים מעל 6 חודשים. כל התקשרות שנדרשת במהותה לפרק זמן של 6 חודשים או יותר, בהיקף העסקה של 20 שעות בשבוע או יותר, תוכל להיות מומרת בהעסקה ישירה, בהתאם להחלטת נותן השירות
- חקיקת חוק הקובע זכויות סוציאליות מוגדלות למועסקים לפי שעה – כך שתצומצם שיטת העסקה פוגענית זו ותצומצם למי שאכן נשכר לעבודה על בסיס מזדמן בלבד
- במכרזים למתן שירותים של כל רשות או חברה ממשלתית, תינתן העדפה של 15% להתקשרות עם תאגידיים בבעלות עובדים. העדפה תינתן גם להתקשרות עם עסקים קטנים ובינוניים ועם עסקים אשר ליבת פעולתם בפריפריה
- הבטחת האפשרות לעובדים לרכוש השכלה במהלך כל שנות העבודה
- שכר הגבוה מפי 15 מהשכר הנמוך ביותר בחברה, לא יוכר כהוצאה לצרכי מס
- הרחבת תחומי האחריות של אגף הפיקוח במשרד התמ"ת והפיכתו לגוף אפקטיבי, בעל תקציבים משמעותיים וכוח אדם מספק, אשר יוכל להבטיח כי כל עובד בישראל מקבל את המגיע לו בעבור עבודתו
- אכיפה אפקטיבית של החוק למניעת הטרדה מינית במקומות

עבודה והרחבת סמכויות הנציב/ה למניעת הטרדה מינית
במקומות עבודה

- הכרה בהטרדה מינית במקומות עבודה כתאונת עבודה
- העלאת השכר במקצועות השירות, הנשיים ברובם: אחיות, סיעות, גנות, מורות, עובדות סיעוד ועובדות סוציאליות
- הגמשת שבוע העבודה כך שיאפשר כניסתם של בעלי אחריות משפחתית לתפקידים משמעותיים
- הכרה בנוקדי לחץ בעבודה כמחלת עבודה
- הפעלת תכנית לאומית לאיזון בין בית לעבודה, שתעודד עסקים פרטיים למנוע מעובדיהם שחיקה מוגברת

5.7.2 התאגדויות עובדים

מרצ מחויבת לסולידריות מלאה עם מאבקי עובדים, גיוס והפעלת המפלגה – מרמת הכנסת ועד השלטון המקומי דרך פעילויות השטח – לטובת הזכויות של מיליוני העובדות והעובדים במשק. מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

חיזוק משמעותי של ארגוני העובדים: הבטחת הזכות להתאגדות והטלת סנקציות קשות על מעסיקים אשר פוגעים בזכותם של העובדים להתארגן

הבטחת זכויותיהם של העובדים לייצוג ישיר ולדמוקרטיה במנגנוני קבלת החלטות. עובדים מעורבים, הם עובדים העומדים טוב יותר על זכויותיהם

הבטחת רציפות זכויות, הסכמים קיבוציים ומסגרות עבודה מאורגנת במעבר בין תקופת מכרז לתקופת המכרז הבא אחריו

הקלה על התארגנות עובדים ראשונית

הגדרת ומניעת החלפת עובדים שובתים בעובדים אחרים

ייצוג חובה לנציגי עובדים בדירקטוריונים של תאגידים בגודל ובתחומים שיוגדרו

עידוד הקמת קואופרטיבים – התארגנויות כלכליות של עובדים

5.7.3 מאבק באבטלה

העבודה היא מרכיב חיוני בחייו של אדם, המספקת עיסוק, פרנסה ואמצעי למימוש עצמי ולקיום בכבוד. מובטלים בישראל נתפסים מזה שנים, על-ידי הממסד, כמי שאינם רוצים לעבוד, ודמי האבטלה מוצגים כנטל אותו הם משיתים על המדינה. דמי האבטלה הם זכות, למענה מפריש העובד ממשכורתו במשך שנים והם גם אינטרס כלכלי של המשק כולו, אשר מטרתו לתת לעובד אפשרות למצוא עבודה ההולמת את יכולתו האישית והשכלתו, ממצה את כושר השתכרותו ומגדילה את הפריון והצמיחה. לכן, הצמצום בדמי האבטלה וחיובם של מובטלים לקבל כל משרה, תוך פגיעה מתמשכת בשירות התעסוקה ובשירותים המקצועיים אותם הוא אמור לספק, פוגעים בעובדים ובכלכלה הישראלית.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- יצירת מקומות עבודה בדרך של השקעה ציבורית בבניית תשתיות, ובפרט בפריפריה
- הקמת תעסוקה והתאמת חוק עידוד השקעות הון על מנת

- לייצר תעסוקה מלאה בפריפריה, שהיא בבחינת מבוא ותנאי לשיפור תנאי עובדים (איגוד וכל דבר אחר)
- פישוט הבירוקרטיה לעסקים קטנים ובינוניים בכלל, ובפרט בפריפריה. הטבות מס לעסקים מקומיים
- הפחתה מתמדת של מספר הבלתי מועסקים תוך שאיפה לתעסוקה מלאה
- שיפור מערכת ההשמה הציבורית והמערך הציבורי להכשרות ורענונים מקצועיים
- החזרת החובה למצוא למובטלים עבודה המתאימה לכישוריהם
- השבת הזכויות לדמי אבטלה מלאים במהלך תקופת ההכשרה המקצועית
- קיצור תקופת ההכשרה המזכה בדמי אבטלה ל-10 חודשים, או 24 חודשים במהלך שלוש השנים האחרונות
- ביטול מגבלת הזכויות לדמי אבטלה לפעמיים בארבע שנים, וביטול ההפחתה במספר ימי הזכויות ובגובה דמי האבטלה
- קביעת זכויות לדמי אבטלה לעובדים עצמאיים מובטלים
- פיתוח כישורי מובטלים, ומתן הכשרה מקצועית והכשרה לחיפוש והשתלבות בעבודה
- הקמת מעונות יום שיאפשרו יציאת הורים לילדים קטנים לעבודה
- יצירת פתרונות תחבורה להגעה למקומות העבודה וההכשרה
- הענקת תמריצים למשתלבים בעבודה וביטול הענשת אלה שאינם מצליחים להשתלב
- התאמת פתרונות ייחודיים לכל אדם, תוך התחשבות ברקע התרבותי ממנו בא ובמצבו המשפחתי
- ביטול הפעלת תכניות להשמה בידי חברות למטרות רווח
- בנייה מחדש של האגף להכשרה מקצועית בשילוב עם האקדמיה כדי לייצר הכשרה מותאמת לשוק העבודה שאינה תלויה במערך דמי האבטלה
- ניתוק הקשר בין תעסוקה לפרנסה עבור מגזרי אוכלוסייה מוחלשים על ידי הגדלת הבטחת הכנסה והנגשתה בשפות ובקיצור תהליכים
- עידוד תעסוקת נשים ומתן הכשרות מקצועיות בדגש רב גילאי, כולל לנשים באמצע החיים, מכל קבוצות האוכלוסייה

5.7.4 מאבק בתאונות העבודה

תאונות העבודה, בייחוד בתחום הבנייה הפכו בשנים האחרונות לתופעה שכיחה ובלתי מטופלת, בשל העובדה שרוב הנפגעים משתייכים לקבוצות שוליים בחברה – פלסטינים, פלסטינים ישראלים ועובדים זרים. מצבם של עובדי הבנייה החרף בשל מדיניות קיצור התהליכים שיוזם שר האוצר, במטרה לאפשר בנייה מהירה, תוך ויתור על הליכי תכנון

נאותים ועצימת עין מליקויי בטיחות. גם לאחר ההסכמים האחרונים בנדון, המענה והטיפול הינם חלקיים ביותר וחלקם אף הגדילו לעשות והעבירו את נטל האחריות מן המעסיקים אל העובדים באופן הראוי לכל גנאי. מרצ תפעל לקידום התיקונים הבאים:

- קביעה עקרונית לגבי מספר מפקחי הבטיחות הנדרשים בהתאם למספר אתרי הבנייה הפעילים והגדלה של מספר מפקחי מינהל הבטיחות בהתאם. הוספת מפקחים בעלי מומחיות במנופים
- הרחבת סמכויות מפקחי מנהל הבטיחות, כך שיוכל להכריז על סגירת אתר בו בוצעה עבירת בטיחות חמורה לתקופה של עד 30 יום
- ביטול רשיונות קבלן לחברות שעברו עבירות בטיחות חמורות חוזרות
- חיוב הגעה מיידית של מפקח בטיחות גם באירועי תאונות, שלא הסתיימו במוות או בפציעה קשה ועירוב משטרת ישראל, בהתאם לחומרת עבירת הבטיחות ולא רק חומרת הפגיעה.
- בדיקה של כל המנופים הפועלים בארץ והפסקה מיידית של עבודתם של מנופים, שאינם עומדים בתקנים

5.8 מדיניות רווחה

המדינה היא האחראית לרווחת התושבים ולקיומם בכבוד. מיגור העוני הינו חובה מוסרית של מדינה לתושביה. מרצ תקדם חקיקת חוק יסוד זכויות חברתיות שיקלו את הזכות לבריאות, לחינוך, לדיוור, לתעסוקה, לקיום בכבוד, להתאגדות ולשביתה. שירותי הרווחה סבלו מההפרטה החמורה ביותר, ורובם הגדול עבר לבעלות ולניהול פרטיים.

גם במערכת החינוך תופסת ההפרטה מקום של כבוד: שירותי חינוך ניתנים באמצעות עמותות וגופים עסקיים, מורים מועסקים כעובדי קבלן והנטל הכלכלי המוטל על כתפי ההורים הולך וגדל. ההפרטה צמצמה את מומחיות המדינה בתחומי הרווחה והחינוך, וכך גם יכולתה לפקח באופן יעיל על השירותים הניתנים. מרצ תפעל לקידום תכנית הצברה, שתשיב למדינה את האחריות על השירותים החברתיים. תכנית הצברה תכלול, בין היתר:

- העסקה ישירה על-ידי משרד הרווחה: משרד הרווחה יחזור להיות מעסיק, ובתוך חמש שנים יחזרו רוב שירותי הרווחה לבעלות המדינה ולהעסקה ישירה על-ידי המדינה. לא כל השירותים חייבים להינתן אך ורק ישירות מהמדינה, אולם תבטל לחלוטין העסקה לא ישירה של עובדים וניהול תחומים שלמים בידי גופים פרטיים
- העסקה ישירה במשרד החינוך: לא יועסקו מורים בדרך של העסקה עקיפה. יבוטלו המכרזים להעסקה עקיפה של מורים לשעות הצהרון והמורים יקלטו כעובדי משרד החינוך. כן יקלטו כעובדי משרד החינוך כל מורי היל"ה, אשר מלמדים לפי תכנית הלימודים של משרד החינוך תוך העסקה עקיפה
- העסקה ישירה במשרד הבריאות: אחיות בתי הספר, ישובו להיות עובדות של משרד הבריאות; משרד הבריאות יפעיל מוסדות שיקום לקשישים ומוסדות סיעוד

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הבטחת כספי חסכוניות הפנסיה על-ידי המדינה, עליה מוטלת האחריות לכך, באופן שיבטיח לכל מי שחסך במשך כל שנות עבודתו כי יקבל פנסיה הולמת
- השוואת קצבאות הנכות והזקנה האוניברסליות לשכר המינימום והצמדתן לשכר הממוצע במשק – בשנת התקציב הראשונה
- השבת הקצבאות למשפחות חד הוריות/יחידניות ועידוד יציאה לעבודה באמצעות תמריצים והעלאת סכום ההכנסה שאינו מפחית מסכום הקצבה
- העלאת קצבאות הילדים
- הבטחת קצבת הבטחת הכנסה המאפשרת קיום בכבוד
- עד לתיקון קצבאות הזקנה – השלמת הכנסתם של קשישים נטולי הכנסה אחרת מלבד קצבת הזקנה, עד לגובה שכר המינימום
- תקצוב הולם לתכניות לטיפול באלימות במשפחה ובאלימות כלפי נשים, לנפגעי נפש ולשכונות מצוקה
- פיתוח מגוון רחב של שירותים קהילתיים, בכללם שירותי מניעה, פנאי, סיוע ותמיכה לילדים ובני נוער בכלל וילדים ובני נוער בסיכון בפרט, תוך מתן דגש מיוחד על מענה לצרכים של קבוצות מיעוט תרבותיות וילדים ובני נוער עולים
- הבטחת ההתאמה התרבותית של כל שירותי הרווחה לצרכים השונים של קבוצות האוכלוסייה המגוונות
- פיתוח ויישום תכנית לאומית לשיקום חייבים
- מתן מענה הולם לסוגיית מחוסרי הדיור בתקציבים מתאימים ומסגרות מערכתיות מוסדיות מתאימות באמצעים מדידים

5.9 מדיניות בריאות

חוק ביטוח בריאות ממלכתי שהונהג בינואר 1001 הבטיח סל בריאות לכלל אזרחי ישראל, אולם בישראל קיימים, עדיין, פערים גדולים בתחום הבריאות הנובעים משיוך אתני ומעמדי ומהפער בין הפריפריה למרכז.

נתוני הלמ"ס ומחקר של בנק ישראל מראים שההשקעה בבריאות בישראל נמוכה בהרבה מזו של המדינות המפותחות, והמימון הציבורי הוא בין הנמוכים בקרב מדינות ה-OECD. שיעור ההוצאה הלאומית על בריאות בישראל נכון ל-2017 עמד על 3.7% מהתמ"ג, כאשר ממוצע מדינות ה-OECD עמד באותה עת על שיעור של כ-9.8%. יתרה מכך, בין השנים 2000-2017, אחוז ההוצאה הלאומית השוטפת לבריאות מהתמ"ג בישראל נשאר כמעט ללא שינוי (עלייה של 4% בלבד), לעומת הממוצע במדינות ה-OECD אשר עלה ב-7.1%. את החלל כאמור תפסה הרפואה הפרטית עם זינוק בהוצאה הפרטית על בריאות עם נהירת הציבור לביטוחים המשלימים ולביטוחים הפרטיים.

שיעור מיטות האשפוז, הבסיס של מערכת האשפוז בישראל, עומד על 3 מיטות ל-1,0001 נפש. נתון זה נמוך בהרבה מממוצע שאר מדינות ה-OECD, העומד על 7.4 מיטות. שיעור התפוסה של המיטות הקיימות בישראל עומד על 8.93%, מהגבוהים ביותר ב-OECD. בתקופות לא מעטות בשנה של עומס תחלואה,

שיעורי התפוסה במחלקות השונות ובמיונים יכולים להגיע אף ל-150% ויותר. מטופלות ומטופלים מאושפזים במקומות שכלל לא נועדו לטיפול, כגון מסדרונות המחלקות וחדרי האוכל, כשהם משוללים כל פרטיות וכבודם נפגע.

תקציב סל הבריאות אינו נותן מענה מספק ומימון השירותים מושת יותר ויותר על המבוטחים, בניגוד לעקרונות החוק, תוך פגיעה קשה בשוויון. בנוסף, היעדר השקעה בתשתיות פיזיות ובכוח אדם מהווה איום ממשי על מערכת הבריאות הציבורית.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- אימוץ תכנית לאומית לצמצום הפערים בבריאות
- ביטול הביטוחים המשלימים והכנסת כלל הטיפולים הנדרשים לסל הממלכתי
- הגדלת מספר מיטות האשפוז (ובפרט האשפוז הסייעודי) פי שניים ממספר המיטות השנתיות שמייעד משרד הבריאות – 600 במקום 300.
- יצירת הפרדה מוחלטת בין רפואה ציבורית לבין רפואה פרטית
- הוספת כוח אדם רפואי:
- המחסור בקרב הרופאים עתיד להחריף עם יציאתם הקרובה לפנסיה של רופאי ברית המועצות לשעבר. לאור זאת יש להגדיל משמעותית את מכסת הלומדים במקצועות הרפואה. כמו כן יש לתעדף התמחויות שבהן ניכר המחסור הן בבתי החולים והן ברפואה היועצת
- בישראל קיים מחסור חמור באחיות. מספר האחיות עומד על 5 ל-1,000 נפש לעומת ממוצע של 3.9 ב-OECD. מאחר שגם כוח האדם הסייעודי העתידי נמוך מאוד בהשוואה ל-21 OECD ל-1,000 נפש לעומת ממוצע של 8.48), מחסור זה צפוי להימשך ואף להחמיר בשל הזדקנות האוכלוסייה. יש להגדיל את מספר תקני האחיות בבתי החולים כך שיענו לצרכים הנוכחיים והעתידיים
- כמו כן, יש להקים צוות חירום בשיתוף משרד הבריאות, המל"ג והסתדרות האחיות, לקביעת תמריצים לצוות סיעודי – שיפור תנאי שכר ושדרוג המעמד המקצועי – על מנת לעודד הרשמה לבתי ספר לסייעוד
- הקמת בית חולים נוסף בנגב, בהתאם להחלטת הממשלה מספטמבר 2015 שקידומה מתעכב
- הפעלה מחדש של חדר המיון בקריית שמונה
- הרחבת שעות הפעילות של חדרי ניתוח: על מנת להקטין את זמני ההמתנה לניתוחים ואת התלות שנוצרה בביטוחים המשלימים לצורך קיצור תורים, יש להגדיל את מספר חדרי הניתוח ברפואה הציבורית כהשקעה ראשונית, וכן להאריך את משך שעות העבודה של חדרי הניתוח הקיימים ולתקצב את כוח האדם הדרוש לכך

מרצ

- הגבלת שעות עבודה של אנשי צוות רפואי
- טיפול באלימות ובהטרדות המופנות אל עבר אנשי צוות רפואי
- ייעודי להזדקנות האוכלוסייה: אחד מכל שלושה מאושפזים הוא מעל גיל 91. מספר האזרחים הוותיקים עומד לעלות בשנים הקרובות, אולם מערכת הבריאות אינה ערוכה לטיפול הנדרש באוכלוסייה זו כבר היום ואין תכניות הולמות לעתיד. היעדר נגישות מספקת לרפואה מקצועית עבור אזרחים ותיקים בכל הארץ ובעיקר בפריפריה מביא לפגיעה קשה ולעיתים בלתי הפיכה במצבם הבריאותי ובכושר תפקודם. יש לקדם ולתקצב תכנית לאומית להתאמת מערכת הבריאות להזדקנות האוכלוסייה ובכלל זה שינוי נוסחת הקפיטציה, עידוד התמחות רופאים במקצועות הגריאטריה והתמחויות רלוונטיות נוספות, הבטחת שירותים בהיקף מספק לפריפריה ושיפור משמעותי של שירותי הבריאות בקהילה ובבית
- עדכון סל הבריאות בשני אחוזים בשנה כך שיכלול את כל השירותים והתרופות המשמעותיים, בהתאם להצעת החוק שיזמה מרצ
- תיקון נוסחת חלוקת המשאבים בין קופות החולים כך שתיתן ביטוי למשתתפים חברתיים ופיצוי לתושבי הפריפריה
- תיקון חקיקה שמטרתו פיצוי על שחיקת המימון של חוק ביטוח בריאות ממלכתי
- יצירת הפרדה, באמצעות חקיקה ותקינה, בין מערכת הבריאות הציבורית למערכת הבריאות הפרטית
- התחייבות להרחבת סל שירותי הבריאות הממלכתי על חשבון ביטוחים משלימים ופרטיים
- תכנית רב-שנתית לפיתוח תשתיות רפואיות, הן במערכת האשפוזית והן בקהילה
- חיזוק רפואת הקהילה ובניית תכנית לאשפוז בקהילה תוך מתן עידוד כלכלי לרופאי הקהילה בצורה שווה בכל הקופות
- תכנית רב-שנתית להתמודד עם הצרכים בכוח אדם מקצועי. יש לעודד רופאים להתמחות בתחומים בהם קיים מחסור ברופאים ובעיקר בתחומים בהם אין לרופאים לעסוק בפרקטיקה פרטית משלימה
- התחייבות לתקצוב רופאים בהיקף מלא (full-timers) שאינם מועסקים באורח פרטי, כחלופה לשירותי הבריאות הפרטיים
- שינוי תקינת בתי החולים על מנת לשפר את איכות המפגש בין מטפל ומטופל ומתן טיפול מיטבי
- ביטול תשלום השתתפות עצמית בעת קבלת שירותי רפואה מונעת, ביקור אצל רופאים, ורכישת תרופות המצויות בסל הבריאות, תוך השלמת תקציב לקופות החולים
- הכללת הביטוח הסיעודי בסל הבריאות: אשפוז סיעודי

- וטיפול סיעודי בקהילה תוך הבטחת 40 שעות לפחות של טיפול בקהילה, פיתוח מרכזי יום בהיקף נרחב וביטול השתתפויות משפחה במימון
- מימון מלא של טיפולי שיקום לקשישים והבטחת מקומות שיקום בהתאם לנדרש
- הבטחת כניסתן של נפגעות תקיפה מינית לרפורמה בבריאות הנפש
- הקמת מחלקות אשפוז ייעודיות לנפגעות תקיפה מינית והקמת מערך תמיכה בקהילה עבור השיקום הפוסט אשפוזי ותהליך החזרה למסלול החיים
- בחינה מחדש של הרפורמה בטיפול בנפגעי נפש בקהילה
- המשך תהליך הכנסת טיפולי השיניים לסל הבריאות
- הקצאת משאבים משמעותיים לקידום הרפואה המונעת
- גיבוש מדיניות כוללת לטיפול במחלת האיידס ובמחלות העוברות במגע מיני: השקעת משאבים במניעה ובהסברה שתכלול העלאת המודעות לחשיבות מין מוגן מחד, וקבלה חברתית של חולים ונשאים מאידך
- ביטול הפרטת שרותי הבריאות לתלמיד
- ביטול הוועדות להפסקת הריון והעלאת גיל המימון להפסקות הריון מעל גיל 10 תוך הבטחת זכות האישה לשליטה מלאה על גופה
- התחייבות להתייחסות למגדר במחקרים ובפרסומים של משרד הבריאות
- הפעלת תכנית לאומית להגנה על בטיחות ילדים ולמניעת היפגעותם בתאונות
- הכללת תרופות וחיסונים למחלות נשים ולמניעתן בסל הבריאות, לרבות ובדגש על אמצעי מניעה וחיסון למניעת סרטן צוואר הרחם
- הקמת מרכזים רפואיים לטיפול ראשוני מציל חיים בערים שבהן אין בתי חולים
- הוצאת התיירות הרפואית מבתי החולים הציבוריים
- הוספת מנגנון עדכון תקני כח האדם של טיפות חלב כדי לאפשר לאחיות לתת להורים חדשים מידע ולענות על שאלותיהם בנושאי בריאות. הזנחת השירות פוגעת באופן ממשי וישיר בתינוקות, בילדים ובחברה הישראלית כולה
- חיסונים: חיסונים מהווים את אחת מאבני היסוד של הרפואה המונעת, ונמנים על ההמצאות הרפואיות החשובות ביותר. מדינת ישראל צריכה לאמץ מדיניות חיסונים מקיפה שכוללת ארבעה היבטים: הנגשה שוויונית לכלל האוכלוסייה, שקיפות, הסברה ואכיפה
- מרצ תפעל לעידוד תרומת איברים ותרומת דם עוברי למאגר

הציבורי. מרצ תפעל לתיקון החוק, כך שברירת המחדל בעת מוות מוחי, תהיה תרומת איברים ורק מי שמשפחתו מתנגדת לכך, או שנתן הוראה מפורשת שלא לתרום את איבריו – איבריו לא יתרמו

6. דת ומדינה

מרצ דוגלת בחופש דת ובחופש מדת ותמשיך במאמציה לפעול לחקיקת חוק יסוד: חופש הדת, שיבטיח את זכותם של כל אזרחי המדינה ותושביה, יהודים ושאינם יהודים, חילונים ודתיים, רפורמים, קונסרבטיבים ואורתודוקסים – לחיות את חייהם על פי מנהגיהם, השקפתם ואמונתם, ברשות היחיד וברשות הרבים, במועד ובחול, בבניין המשפחה ובחינוך הילדים, בתרבות ובבידור, ללא כפייה בענייני דת של צד אחד על משנהו, ובלבד שמימוש של אלה לא יפגע בכבוד האדם.

מרצ רואה במורשת ישראל מקור השראה ליצירה ולהווי חיינו, אך לא מקור של סמכות או נורמה מחייבת. במדינה דמוקרטית ובעולם הפתוח לקדמה, ליצירה ולמחקר. מדינת ישראל היא מדינת חוק ולא מדינת הלכה. חופש הדת והמצפון ושוויון הזכויות לכל אזרחי ישראל בלי הבדל דת, גזע ומין, שהובטחו במגילת העצמאות, עולים בקנה אחד עם תפיסה נאורה של המורשת היהודית המבוססת על שוויון ערך האדם, חופש הבחירה וחרות המחשבה.

עיקרון חופש הדת, ובכלל זה החופש מדת, מחייבים הפרדה של הדת מהפוליטיקה והפרדה של הדת מהמדינה. מרצ תפעל לביטול המונופול הדתי אורתודוקסי המפלה לרעה נשים, יהודים חילוניים ויהודים בעלי גישות דתיות פלורליסטיות, ותבטיח את שוויון מעמדם של כל הזרמים הדתיים בכל תחומי החיים. מרצ תפעל לביטול המונופול של בתי הדין השרעיים על המוסלמים והמוסלמיות אזרחי ישראל, בכל תחומי המשפחה והאישות ותקבע כי ברירת המחדל בכל הליך משפטי בתחומים אלה תהיה בבית המשפט לענייני משפחה ובתי הדין הדתיים ישמשו כבורר, רק בהסכמת כל הצדדים.

מרצ תפעל בנחרצות נגד תופעות של הדרת נשים מן המרחב הציבורי, לאכיפת האיסור על הפרדה מגדרית באוטובוסים ולהטלת סנקציות כלפי המדירים נשים. מרצ תדאג לכך שנשים יוכלו להתפלל באתרים מקודשים, ובכלל זה בכותל המערבי, על בסיס שוויוני.

6.1 נישואים וגירושים

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- תיקון האי-שוויון המובנה בדיני המשפחה בישראל, על-ידי הנהגת נישואים וגירושים אזרחיים במדינת ישראל, כולל לבני/ות זוג מאותו מין. רשם נישואים ממלכתי יהיה אחראי על רישום המעמד האישי, ויוחל דין אחד לגבר ולאשה בכל הערכאות השיפוטיות ולכל דבר ועניין: שוויון במעשה הנישואים, בתקופת הנישואים ובהתרתם
- החלתם של נישואים אזרחיים לא תפגע במעמד הידועים בציבור
- הענקת זכות יסוד לכל אדם בישראל להתחתן על פי בחירתו בנישואים אזרחיים או בנישואים דתיים (בכל אחד מהזרמים הדתיים השונים) ולהקים בית ומשפחה
- הקניית הסמכות בכל ענייני האישות לבית המשפט לענייני משפחה. בתי הדין הרבניים ובתי הדין השרעיים ידונו בענייני

אישות רק בהסכמת שני הצדדים

- 6.2 קבורה אזרחית
- במדינה דמוקרטית, ועל אחת כמה וכמה במדינת העם היהודי, אין מקום לאפליה בין זרמים יהודים שונים.
- מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:
  - הבטחת מימושו של חוק הזכות לקבורה אזרחית חלופית, התשנ"ו-1009, הקובע כי כל אדם זכאי להיקבר על פי השקפתו. הקמת בתי עלמין לקבורה אזרחית ברחבי הארץ והקצאת חלקות לקבורה אזרחית בבתי העלמין הקיימים
  - הבטחת האפשרות לקבורה אזרחית עבור התושבים על-ידי כל הרשויות המקומיות
  - מניעת השתלטות חברות קדישא על הקבורה האזרחית – הקבורה האזרחית תנוהל על ידי רשויות ציבוריות, או עמותות שחבריהן בעלי עניין מהותי בקידום הקבורה האזרחית ולא בידי גופים אורתודוקסיים שמבקשים לשמר את המונופול הכלכלי על שירותי הקבורה
- 6.3 גיור ואזרחות
  - המונופול האורתודוקסי על הגיור בעייתי שבעתיים לנוכח הקשר בין השתייכות דתית והתאזרחות בישראל.
  - מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:
    - מתן חופש בחירה למבקשים לקיים גיור דתי בין גיור אורתודוקסי, רפורמי, קונסרבטיבי או אחר
    - גיור יהודי והשתייכות לעם היהודי, ייקבעו עבור כל מי שמצהיר בתום לב שהוא יהודי ושקשר את גורלו עם העם היהודי
    - הפקעת המונופול הדתי על הכניסה לישראל והאפשרות להפוך לאזרח בה ומימוש חוק השבות על פי קריטריונים אזרחיים

6.4 מאבק בהדרת נשים

מרצ תפעל להפסקת הדרת הנשים:

- יוטלו סנקציות פליליות על המסיתים להדרת נשים, או העוסקים בהדרה
- תקבע ענישה מחמירה כלפי המבצעים פעולות של השחתת רכוש, בשל הצגת נשים
- יחוקק חוק, שיאפשר תביעה למתן פיצוי, בלא הוכחת נזק, בשל הדרת נשים במרחב הציבורי ובכלל זה בתחבורה ציבורית, באירועים ציבוריים, במוסדות שלטון, במתן שירותים חברתיים ודתיים, בשידורי רדיו וכיו"ב. ניתן יהיה לתבוע רשויות, תאגידים ונושאי משרה באופן אישי
- יוקמו מנגנונים ממשלתיים ומוניציפליים ייעודיים שיעסקו במניעה הדרה, באכיפה ובפיקוח

מרצ

- כדי להימנע מתופעת הדרת נשים מפרסומים ושלטי חוצות, ייקבע מנגנון פיצוי ממשלתי לגופים פרטיים, אשר נפגעו מהשחתת רכושם בשל הצגת נשים
- בכל בית עלמין יוצבו שלטים, המודיעים על איסור הפרדה בין גברים לנשים ויינקטו סנקציות מנהליות ופליליות כלפי מנהלי בתי עלמין שאינם ממלאים אחר הוראות אלה

6.5 שבת ומועדי ישראל

מרצ תפ על לקידום הנושאים הבאים:

- שמירת השבת כיום המנוחה הכללי בישראל
- הפעלת תחבורה ציבורית בשבת, תוך התחשבות באופי האוכלוסייה במקום ובצרכיה, כולל תחבורה בין-עירונית של רכבות ואוטובוסים
- הבטחת כל זכויותיו של עובד המבקש שלא לעבוד בשבת, בין אם בשל אמונה דתית ובין אם מטעמים אחרים
- קיום פעילות תרבות, נופש ובילוי בשבת, כולל בתי שעשועים, אתרי בילוי ומתקני נופש וספורט, בהתחשב ברצונם של תושבי המקום
- ביטול "חוק החמץ" המונע הצגת חמץ במרחב הציבורי בעת חול המועד פסח

6.6 שירותי דת

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הבטחת מתן שירותי דת על-ידי המדינה באופן שוויוני לכל הדתות ולכל הזרמים ביהדות, על פי שיעורם באוכלוסייה ובהתאם ל"סל שירותי דת" אשר יעוגן בחוק ויתבסס על המלצת מועצה ציבורית מיוחדת
- ביטול המועצות הדתיות
- הרבנות הראשית תחדל להתקיים כמוסד ממלכתי במימון המדינה
- הפעלת בתי הדין הרבניים של הזרמים השונים ושאר בתי הדין הדתיים באופן אוטונומי במסגרת משרד המשפטים, בדומה לבתי המשפט האזרחיים. סמכותם תהיה כבוררים בלבד ויידרשו להם רק בהסכמת כל הצדדים הנוגעים לעניין

6.7 פלורליזם בחינוך ומאבק בהדתה

בשנים האחרונות אנו עדים לתהליך הולך וגובר של עיצוב מחדש של המרחב הציבורי המשותף בישראל ברוח ערכיה ותפיסת עולמה של הציונות הדתית והיהדות האורתודוקסית. למרות שמרבית אזרחי ישראל מזהים את עצמם כחילוניים או כמשתייכים לזרמים אחרים, המרחב הציבורי נכבש על-ידי תכנים, סמלים ומנהגים דתיים אורתודוקסיים. התופעה שזכתה לכינוי "הדתה" בולטת בצה"ל, בבתי הספר, בבתי החולים,

ובמרחבים נוספים שהפכו לזירה של כפייה דתית והטפה אידאולוגית.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- בלימת תהליכי ההדתה בחברה הישראלית, ובמיוחד במערכת החינוך ובצה"ל, על מנת שכל הישראלים – דתיים וחילונים, יהודים וערבים – יוכלו לחוש בבית במרחב הציבורי
- הנחלת הערכים ההומניים של המורשת היהודית ושל התרבות האנושית הכללית במערכת החינוך הממלכתית תוך הצגת העושר הרוחני של המורשת היהודית מתוך גישה פלורליסטית והימנעות מכל הטפה דתית או כפייה של ביטויים פולחניים
- הפסקה מוחלטת של הפרטת החינוך הערכי במערכת הממלכתית, ובכלל זה הוצאת בנות השירות הלאומי וכלל העמותות המספקות שירותי חינוך ערכי-רעיוני והחזרת השליטה על החינוך לערכים לידי אנשי החינוך שהוכשרו לכך ולידי הקהילה ששולחת את בנותיה ובניה אל בתי הספר הממלכתיים
- חיזוק והגברת התמיכה בארגונים ובבתי מדרש העוסקים בהתחדשות יהודית ובלימוד מקורות יהודיים וישראליים והמחויבים להשקפת עולם הומניסטית, פלורליסטית ודמוקרטית. טיפוח רגשי כבוד לבני דתות אחרות ולמקומותיהם המקודשים ועידוד דיאלוג והבנה בין-דתית בין בני כל הדתות בישראל
- פעילות נחרצת נגד הסתה גזענית ולאומנית של מחנכים ורבנים והגברת האכיפה נגד עברייני "תג מחיר" הפוגעים בכנסיות ובמסגדים

6.8 ביטול ההגבלות מטעמי דת על חופש המחקר בתחומי הארכיאולוגיה והאנתרופולוגיה.

6.9 ישראל ויהדות התפוצות

קיים קשר היסטורי ולאומי בין היהודים במדינת ישראל לבין היהודים בתפוצות. מתוקף כך ובהתאם לזכות להגדרה עצמית, כפי שכתבו במגילת העצמאות, "מדינת ישראל תהיה פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות", והיא מקבלת בברכה יהודים המעוניינים להשתקע בה.

התרבות והמסורת היהודית התפתחו באופן שונה מאוד בישראל ובתפוצות. מרצ סבורה שהיהדות בישראל יכולה להתרם רבות מחשיפה ליהדות הרפורמית, הקונסרבטיבית, ולשאר ביטויים יהודיים שפוצים בתפוצות. על המדינה לטפח ולחזק את הקשר עם יהדות העולם מתוך אחווה, סולידריות ולמידה הדדית. הקהילות היהודיות בתפוצות, על זרמיהן השונים, הן נדבך משמעותי בעם היהודי ומחזקות את מדינת ישראל. על המדינה להגן על זכויות הפרט של יהודים שמגיעים לישראל לצורך ביקור או על יחסי חשיבות רבה קיימת לקהילה היהודית באתיופיה הנמצאת בעיצומה של עלייה ייחודית ומאתגרת. מרצ רואה בקהילה זו חלק אינטגרלי מהעם היהודי ותומכת בהעלאת יהודי אתיופיה שנותרו בגונדר ובאדיס אבבה בהקדם האפשרי ובהתאם להחלטת הממשלה בנושא.

7.1 חינוך

מערכת החינוך היא המשאב החשוב ביותר לכינונה של חברה דמוקרטית, שוויונית ומצליחה. מערכת החינוך היא דרך להעצים את יכולת האזרחים להיות שותפים פעילים בעיצוב החברה ואת יכולתם לבקר את הקיים ולתרום לתיקון דרכיה ולשגשוגה. בכוחה של מערכת החינוך להעניק לתלמידיה כישורים ומיומנויות הנדרשים לתפקוד ראוי בחברה מתקדמת ופורצת דרך, לחזק מגמות דמוקרטיות ולהוביל ערכים של סולידריות חברתית.

במקום לעשות זאת, המערכת עוסקת באומדנים ומדדים, שגם אותם היא צולחת בקושי רב, ובסיוורים "באתרי מורשת" בשטחים הכבושים. הרפורמות עליהן הכריזו בבתי הספר היסודיים והתיכוניים לא מיטיבות במיוחד עם המורים. שכרם נשאר עדיין נמוך, הם עובדים ללא תנאים סבירים בבתי הספר, הכיתות מתפקעות מתלמידים, ובחינות הבגרות הן חזות הכול.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- חקיקת חוק חינוך חינוך מגיל שלושה חודשים. כל ילד בישראל יהיה זכאי לחינוך חינוך מגיל שלושה חודשים ועד לסיום בית ספר תיכון. זאת בכפוף להתאמת המבנים, הגדלת הצוות והקטנת הנורמה בגילאי 3-4 ל-25 ילדים על 3 אנשי צוות
- הקטנת מספר התלמידים בכיתה
- ביטול תופעת תשלומי הורים במערכת החינוך הציבורית
- עצירת כל מהלכי הפרטה, מיקורי החוץ והכנסת גורמים מסחריים לתוך ליבת העשייה של מערכת החינוך
- מעבר למדיניות של אפס כסף פרטי במערכת החינוך
- החזרת כל תפקידי הליבה לניהול ישיר של משרד החינוך ולא בידי עמותות או חברות מסחריות
- מימון דיפרנציאלי מתקן לרשויות המקומיות בתחום החינוך לצורך יצירת רף שוויוני ארצי פר תלמיד
- עידוד חינוך לערכים, לדמוקרטיה ולשלום
- טיפוח חינוך הומניסטי
- מרצ שואפת למערכת חינוך שמייצגת בתכניה את המגוון התרבותי וההיסטורי העשיר של החברה הישראלית על כל חלקיה. יש לפעול לתיקון הייצוג החסר והמוטה של ההיסטוריה והתרבות של מזרחים, יוצאי ברה"מ, יוצאי אתיופיה, ופלסטינים אזרחי ישראל בתכניות הלימודים בספרות, בהיסטוריה, באזרחות ובתחומים נוספים
- מרצ שואפת להביא את בתי הספר התיכוניים בישראל לאיכות הוראה וחינוך המעניקה לכל תלמידה ותלמיד הזדמנות אמיתית למצות את הפוטנציאל הגלום בהם, ולהכשיר אותם להשכלה גבוהה וללימודים נוספים בכל מסלול שייבחרו
- הכשרה איכותית למסלולים מקצועיים חשובה לדחיפת הכלכלה והתעשייה הישראלית קדימה, אולם מקומה אינו

מרצ

בחינוך העל-יסודי. יש לפעול לביטול פרקטיקות של הסללה לחינוך המקצועי/טכנולוגי, הפוגעות קשות בסיכוי ההשתכרות והמוביליות החברתית, במיוחד אלו של תלמידים ותלמידות תושבי הפריפריה, מזרחים, ערבים יוצאי אתיופיה ויוצאי ברה"מ לשעבר

- החלת יום לימודים ארוך במהלכו ייהנו כל תלמידי ישראל מארוחת צהריים חמה, איכותית ומזינה והטמעת כללי תזונה נכונה ובריאה
- קידום הערכה חלופית בבתי הספר (פורטפוליו, עבודות גמר, עבודת אמנות, עבודות חקר ועוד)
- עידוד חדשנות חינוכית שעיקרה שימוש בכלים טכנולוגיים להשבת תהליכי ההוראה והלמידה בבית הספר
- הקמת ספריות להשאלת ספרי לימוד בכל בתי הספר בארץ
- הנגשת החינוך הכללי לילדים עם צרכים מיוחדים באופן שיאפשר הכלתם המלאה בו בכבוד ותוך אפשרות למיצוי יכולותיהם, וזאת בהתאם לרצון הילד ורצון הוריו ובעזרת תקצוב סל סיוע אישי הולם ההולך אחר הילד (ולא אחר המסגרת) ונקבע באופן דיפרנציאלי בהתאם צרכי התלמיד
- מתן סיוע לתלמידים עם לקויות למידה אשר יקנה להם כלים להתגבר עליהם
- הנחלת ערכי השוויון המגדרי בתכניות הלימוד החל מהגיל הרך ועד השכבות הבוגרות
- תקצוב, תמרוץ ועידוד תכניות לימוד של חינוך מיני ומניעת אלימות מינית
- הקפדה על דימוי הנשים בספרי הלימוד
- עידוד נערות לבחור במקצועות מדע וטכנולוגיה
- בתי הספר יפעלו כבתי חינוך ויעודדו את התלמידים לצריכת תרבות ואמנות כחלק מפיתוח טעמם האסתטי של הילדים ועידודם להיות בעלי חשיבה גלובלית ובעלי ראייה ורגישות אוניברסלית
- יושם דגש על חינוך לנקודת מבט סביבתית ולחיי קיימות
- הכנסת חינוך להכשרה כללית רחבה, למעורבות בחברה ופעילות דמוקרטית, חינוך להתנדבות בקהילה וללקיחת אחריות בנושאים גלובליים
- קביעת בית הספר כמקום בו מתבצעת פעילות רפואה מונעת לכל תלמידי ישראל
- שילוב כיתות דו-לשוניות ובתי ספר דו לשוניים במערכת החינוך הממלכתית
- משרד החינוך יגדיר מחדש תחומים של לימודי ליבה ותפקח על הוראתם בכל בתי הספר

7.1.1 תקצוב מערכת החינוך

שיעור ההוצאה הפרטית לחינוך בישראל הוא מן הגבוהים בקרב מדינות ה-OECD. הואיל והחינוך הוא אחד המשתנים המשפיעים ביותר על יכולת ההשתכרות ועל רווחתו הכלכלית של הפרט, יש לחתור ליצירת שוויון הזדמנויות חינוכי על ידי ביטול היתרונות שיש למעמדות המבוססים או למגזרים מועדפים. לאור נתונים החושפים את הפערים העצומים בין השכבות החברתיות המבוססות למוחלשות בכל הנוגע להזדמנויות חינוכיות (אי-שוויון בתנאים ובמשאבים) ובהישגים הלימודיים (התוצאות הלימודיות) ולאור הפערים הבלתי מתקבלים על הדעת בין שיעורי המימון של בתי ספר יהודים וערבים, בעיקר לטובת החינוך הממלכתי הדתי, יש לייצר מתכונת הקצאת משאבים שקופה שתבטיח כי כל הילדים ייהנו מהזדמנויות חינוכיות שוות, וכי כל עוד קיימים פערים, תופעל מדיניות של העדפה מתקנת כלפי האוכלוסיות המוחלשות והמודרות.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- תכנון מקיף להחלת הרפורמה בחינוך. בצד ההוצאות הכספיות הנוספות, יש לבצע בדיקה היכן ניתן ליעל את עבודת משרד החינוך והשירותים הניתנים על ידו. משרד החינוך יהיה הגורם האחראי היחיד לכלל מרכיבי החינוך, תוך שיתוף בקבלת ההחלטות של כל הקבוצות שמרכיבות את החברה הישראלית הרב-תרבותית, כולל בינוי ואחזקת המבנים. יש לשפר את המצב הפיסי בבתי הספר ולאפשר סביבת לימודים המתאימה לשהיית תלמידים ביום לימודים ארוך
- הפניית תקציבים מתאימים לשיפור המצב הפיסי של מוסדות החינוך ביישובי הפריפריה, ביישובים הערביים וביישובי הבדואים בנגב. תקצוב מוסדות החינוך באופן דיפרנציאלי עם מקדם הפוך לרמתו הסוציו-אקונומית של כל יישוב
- ייזום חקיקה שמטרתה להמריץ את מערכת החינוך הערבית על-ידי מתן משאבים מיוחדים לבניית מערך חינוכי מגיל 1 ועד תיכון. מערך זה יעודד משפחות לשלוח את ילדיהן למוסדות חינוך, יעודד נשים לצאת לשוק העבודה, ויתגבר את שירותי החינוך הניתנים היום במגזר הערבי המופלה לרעה ביחס למגזר היהודי

7.1.2 המחנכים

איכות מערכת החינוך תלויה באיכות מוריה. בסופו של דבר, היא נקבעת בכיתה ומושפעת במידה רבה מדמות ורמת הידיעות של המחנך או המחנכת. תהליך ההפרטה השקט במערכת החינוך בישראל הביא - לכך שב-60% מבתי הספר יש מורים המועסקים באמצעות עמותות או מעסיקי קבלן, כשאף גוף אינו בודק את רמת הכשרתם ותנאי העסקתם. יש לשפר באופן ניכר את מעמד המורה בישראל, ולבצע כל שינוי מערכתי בחינוך בשיתוף ובהתייעצות עם המורים.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- העלאת שכר המורים באופן משמעותי, כולל השכר לשעת הוראה

מרצ

- הפיכת ההוראה והחינוך למקצועות מועדפים, על מנת לעודד את כניסתם של אנשים מוכשרים ובעלי יכולות למערכת
- סבסוד מחצית משכר הלימוד לסטודנטים להוראה
- קבלה ללימודי הוראה של מועמדים בעלי יכולות גבוהות וכישורים מתאימים, ופיתוח אישיותי ומקצועי של הסטודנטים הן בתחומי התרבות וההשכלה והן במישור הפדגוגי
- העלאת רמת ההשכלה של המורים ועידוד המורים לרכוש תואר שני
- הפסקת פעילותן של בנות השירות הלאומי במסגרת עמותות אידיאולוגיות בבתי הספר
- הפסקת פעילותן של עמותות, גופים עסקיים וארגוני מיקור חוץ, המעסיקים מורים בתנאים מחפירים, ללא הכשרה מתאימה וללא זכויות הדומות לחבריהם בחדר המורים
- הבטחת היותן/ה של מנהל/ת בית הספר דמות חינוכית ואוטונומית האחראית על התחום הפדגוגי בלבד
- העלאת שכר מנהלי בתי הספר ומוסדות החינוך ב-50% – על מנת לעודד מורים להתקדם לתפקידי מפתח וניהול

7.1.3 הגיל הרך

השקעה בחינוך בגיל הרך הינה השקעה חיונית וחשובה בעתיד החברה הישראלית, שתשואתה כדאית גם לפיתוח הכלכלה העתידית, גם לצמצום פערים וגם לחסכון הוצאות מדינה עתידיות על בריאות, רווחה וחינוך. יתרה מכך, זוהי חובתנו כלפי הפעוטות והילדים וזוהי זכותם עפ"י האמנה הבינ"ל לטובת הילד. אשר על כן, יש לפעול לשיפור התנאים הקיימים בגנים ולהסדרה ממשלתית של תחום הצהרונים בישראל.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הקמת מסגרות במימון ציבורי לילדים מגיל 3 חודשים
- הפיכת גני הילדים בישראל למסגרת חינוכית ציבורית אחידה ואיכותית לגיל הרך, הנותנת מענים רגשיים, פיזיולוגיים, חינוכיים, התפתחותיים וחברתיים
- קידום בחקיקה את הקטנת כמות הילדים בגנים והתאמת היחס בין ילדים לאנשי צוות וכמות מקסימלית לגן, בהתאם לתקנים מקצועיים בינ"ל. יודגש כי מרצ תפעל להוספת אשת/ איש צוות נוסף/ת לצוות הגן, מתוך הבנה כי הוספת איש הצוות נועדה להוות מענה דחוף וראשוני בלבד לבעיית הצפיפות בגנים. הפתרון הראוי והתמידי הינו הפחתת מספר הילדים בכל כיתה גן, בהתאם לסטנדרטים המקצועיים
- חקיקה של תקינת תנאי סף לעבודה בגני ילדים, הכוללת, בין היתר, הכשרה מקצועית רלוונטית, ליווי מקצועי לצוות והשתלמויות מקצועיות
- העסקה ישירה של כל אנשי הצוות בגן תחת משרד החינוך

בתנאי תעסוקה הוגנים

- ביטול מודל ההפעלה של המשפחתונים, המנוהלים באמצעות גופים פרטיים הזוכים במכרז של משרד הכלכלה. יש להבטיח שכר הוגן וזכויות סוציאליות מלאות למטפלות במשפחתונים
- התאמת מבנים פיזית לצרכים הפיזיים והחינוכיים של הילדים, ובכלל זה מקום ייעודי למנוחת צהריים
- קידום מדיניות לפיה מסגרות הצהרונים יפעלו תחת פיקוח ממשלתי ועם סטנדרטים ראויים ביחס לתכני הלימודים, הכשרת הצוות ותנאי העסקתו ואיכות ההזנה לילדים

7.1.4 צהרונים

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- חקיקה אשר תקבע סטנדרטים לניהול צהרונים, ובכלל זה: כמות אנשי צוות ותנאי סף להעסקתם, תכנים, מבנה סדר היום, תזונה בריאה ונכונה, עלויות ועוד
- תיקון חקיקה שיחייב פיקוח של משרד החינוך על הפעלתם של הצהרונים, על הכשרת אנשי הצוות, על התכנים המועברים בהם, על תזונת הילדים ועל התשלום
- תקינת סף לאנשי הצוות העובדים בצהרונים, קבלת הכשרות רלוונטיות וליווי מקצועי, וכן לתנאי העסקה הוגנים ושוויוניים, שלא במסגרת עבודה קבלנית
- פיקוח ואכיפת קריטריונים על ההזנה בצהרונים וכן תכנית אשר תלמד את הילדים כבר בגיל צעיר זה על אורח חיים בריא ותזונה נכונה

7.1.5 חינוך בלתי פורמלי

החינוך הבלתי פורמלי משלים את מערכת החינוך הפורמלית ומעניק לבני הנוער כישורים חברתיים וערכיים הכרחיים. תנועות הנוער הן חוד החנית של החינוך הבלתי פורמלי, שכן בנוסף להענקת כישורי חיים, הן ממלאות תפקיד חשוב בחינוך הנוער לעשייה ציבורית ומעורבות ערכית פעילה

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הבטחת פעילותן של תנועות הנוער על-ידי הגדלת תקציבן
- הצגה ותקצוב של תכנית חירום לאיתור וטיפול בבני נוער אשר נשרו ממערכת החינוך, תוך ניסיון לפתח מסגרות חלופיות שיאפשרו מתן השכלה וכישורי חיים לנערים הנושרים
- תקצוב שוויוני לתנועות הנוער

7.1.6 השכלה גבוהה

ההיסטוריה של ההשכלה הגבוהה בישראל רצופה בהישגים מרשימים המציבים את ישראל במקום גבוה בהשוואה למרכזי מדע וידע בעולם. השחיקה בתקצוב המוסדות להשכלה

גבוהה מעלה חשש ממשי להידרדרות קשה של המערכת, אשר כבר היום ניכרים בה סימני המחסור הכספי בדמותן של ספריות בלתי מעודכנות, מעבדות ישנות ובעיקר בצמצום ניכר של סגל ההוראה הבכיר. חיזוק ההשכלה הגבוהה כהשקעה עתידית של מדינת ישראל מחייב הגדלה משמעותית של תקציביה. ראשית, יש להשיב למערכת ההשכלה הגבוהה את כל התקציבים שקוצצו בעשור האבוד. כמו כן, יש לקבוע מנגנון עדכון קבוע להגדלת תקציבי ההשכלה הגבוהה ולהבטיח את השבתם של התקנים שקוצצו לסגל בכל המוסדות להשכלה גבוהה. תכנון מערכת ההשכלה הגבוהה צריך להיעשות ברמה הלאומית, תוך הגדלת מספרן של המכללות הציבוריות וחיזוקן, חיזוק האוניברסיטאות והקשחת התנאים להקמת מוסדות השכלה גבוהה פרטיים.

7.1.6.1 נגישות להשכלה גבוהה

הרחבת המעגל האקדמי היא צורך חברתי-לאומי ואישי כאחד.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הפחתת שכר הלימוד עד להעמדתו על סכום סמלי, של דמי רצינות בלבד. לא יונהג שכר לימוד דיפרנציאלי בין חוגים שונים
- הפעלת תכניות והקצאת משאבים הולמים למוסדות החינוך באזורי פריפריה ובקרב אוכלוסיות מוחלשות – ערבים, מזרחים, יוצאי אתיופיה ויוצאי בריה"מ לשעבר – כדי לאפשר נגישות ולעודד שוויון בהשכלה הגבוהה
- ביטול שכר הלימוד במכינות הקדם-אקדמיות
- הגדלת ייצוג הנשים, הערבים, המזרחים, יוצאי אתיופיה ויוצאי ברה"מ לשעבר בסגל האקדמי
- מתן אפשרות ללימודים אקדמאים בכל התחומים החל מגיל 18
- פתיחת קורסים בשפה הערבית במסגרת האוניברסיטאות והמכללות ומתן אפשרות להגשת עבודות בערבית, בתיאום עם המרצה. בשלב הראשון מהלך כזה יחייב גם סבסוד תלמידי מחקר ערבים כדי שיוכלו להשתלב במערך עוזרי ההוראה
- הבטחת היצע מספק של דיור במעונות בשכר דירה נמוך
- פתיחת הקמפוסים לציבור הרחב, כך שיוכל להשתתף בשיעורים כמאזין חופשי ולהשתמש בספריות האקדמיות ללא תשלום או בתשלום סמלי בלבד
- הקמת גוף חיצוני במוסדות אקדמיים שיחקור תלונות על הטרדות מיניות במוסדות
- קידום נשים באקדמיה

7.1.6.2 סגל ההוראה

סגל ההוראה הוא הבסיס להצלחת המוסדות להשכלה גבוהה.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הפסקת ההעסקה הפוגענית של "מורים מן החוץ", העברתם למסלול העסקה קבוע וקליטתם במסגרת הסגל הבכיר, בהתאם

להסכם שנחתם עם ארגוני הסגל הזוטר והחלת תנאי הסכם זה גם על המרצים במכללות הציבוריות

- העסקת חברי הסגל הזוטר רק בהתאם לתנאי ההסכמים הקיבוציים
- הגדלת המלגות לסטודנטים לתארים מתקדמים, במיוחד בתחומי הרוח והחברה, לשם עידוד הישארותם בארץ

7.1.6.3 חופש אקדמי

בשנים האחרונות מותקפים חוגים ומחלקות באוניברסיטאות מסיבות פוליטיות ובלי קשר להתנהלותם האקדמית. כדי להבטיח את המשך קידומה ומצוינותה של מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, יש להגן על החופש האקדמי. את ניהול האוניברסיטאות, מינוי ראשי המערכת האקדמית והמחקרית, התוויית מדיניות הפיתוח האקדמי וחלוקת התקציבים יש להפקיד רק בידי המדענים והחוקרים.

יש להבטיח חופש אקדמי בשני מישורים:

1. חופש אקדמי אישי – המאפשר לכל חבר וחברת סגל אקדמי לקבוע את כיווני מחקריו או מחקריה ותכני ההוראה ללא התערבות חיצונית וללא חשש למעמדו
2. חופש אקדמי מוסדי – המעניק לכל מוסד אקדמי את הזכות המלאה לקבוע את סדר היום האקדמי שלו ואת דרכי ניהולו, ומגן עליו מפני התערבות חיצונית ממשלתית או אחרת

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הבטחת מעמדה העצמאי של המועצה להשכלה גבוהה (מל"ג) וביסוס מעמדה, עצמאותה וסמכויותיה של הוועדה לתכנון ולתקצוב (ות"ת)
- החזרת ניהול האוניברסיטאות לידי הקהילה האקדמית וביסוס הניהול האקדמי על דיון פתוח ורחב ככל האפשר בהשתתפות כל חברי הקהילה – מרצים, סטודנטים וסגל מנהלי

7.1.6.4 חופש ביטוי

האוניברסיטאות הן הבסיס לחדשנות, לחשיבה עצמאית ולפלורליזם. עליהן לאפשר החלפת רעיונות חופשית, התארגנויות על בסיס נושאים שונים וחופש ביטוי לסטודנטים ולאנשי הסגל. בשנים האחרונות מוסדות אקדמיים הרשו לעצמם לפגוע קשות בחופש הביטוי של סטודנטים ושל מרצים ואף הביאו למעצרים של סטודנטים, אשר ביקשו להביע את מחאתם.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- חופש ביטוי וחופש התארגנות פוליטית בכל קמפוס המאושר על-ידי המועצה להשכלה גבוהה
- חופש לפעילות פוליטית באופן שגרתי ובמיקומים מרכזיים בקמפוסים

7.2 זכויות ושוויון

7.2.1 שוויון מגדרי

מרצ מחויבת למאבק להשגת שוויון מלא בין נשים לגברים. בכל הבעיות המרכזיות שעל סדר היום הלאומי נדרשת התייחסות להיבט המגדרי. מרצ מחויבת למאבק בלתי מתפשר באלימות מינית ובפרט באלימות המופנית כלפי נשים, על כל צורותיה. מרצ תעמיד את חיזוק השוויון המגדרי בעדיפות עליונה, מתוך תפיסה של צדק חברתי וחשיבות הייצוג של מגוון קבוצות בחברה ואמונה כי השתתפותן המלאה של נשים בכל תחום ובכל זירה, ציבורית או פרטית, היא חיונית לקיומה של מדינה דמוקרטית מתוקנת וחופשית.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

1. הבטחת ייצוג

- הבטחת ייצוגן של נשים מכל חלקי החברה בישראל ומגוון אוכלוסיות בגופים ציבוריים ובמוקדי קבלת החלטות, לרבות בצוותי משא ומתן מדיניים
- קידום חוק שמחייב ייצוג נשים ברשימת המועמדים לכנסת של כל המפלגות
- מיגור כל צורה של הדרה או אפליית נשים באשר היא
- קידום נשים ערביות ונשים ממגוון אוכלוסיות בכל התחומים: בהשכלה, בשוק העבודה, בהשתתפות בפעילות ציבורית ופוליטית
- פרסום ויישום מלא של דו"ח שגב על "השילוב הראוי" של נשים בצה"ל ומניעת הדרת נשים בצבא
- פיתוח ואימוץ תכנית רחבת היקף להכללת נשים בנושאים הקשורים לשלום וביטחון, בהתאם להחלטה 1325 של מועצת הביטחון של האו"ם

2. תעסוקה וכלכלה

- העלאת שכר ב'מקצועות נשיים' – מקצועות השירות: אחיות, סייעות, גננות, מורות ועובדות סוציאליות. עצירת הפרטה של מקצועות אלו והחזרת הפעלתם במסגרת ציבורית, באחריות המדינה
- עידוד תעסוקת נשים ומתן הכשרות מקצועיות בדגש רב גילאי, כולל לנשים באמצע החיים, מכל קבוצות האוכלוסייה
- שינוי השיעור שיוורד מגמלה בשל הכנסה ועבודה, שינוי התכנים של "מהי הכנסה" בביטוח לאומי
- צמצום מידת הפגיעה בנשים שמקבלות גמלה על מזונות בשל הכנסה מעבודה. הרחבת מערכת מעונות היום לגיל הרך, כולל במקומות עבודה, ויישום חוק יום לימודים ארוך על מנת לאפשר לשני בני הזוג לצאת לעבודה במשרה מלאה
- מימון הוצאות לטיפול בילדים עד גיל 8 למשפחות עובדות
- קידום חופשת לידה לאבות, במקביל לזו של האם ולא במקום
- קביעת גיל פרישה גמיש ומתנגדת לכפייה של העלאת גיל

הפרישה לנשים. יש לאפשר לנשים ולגברים לפרוש, בהתאם לצרכיהם ולסוג עבודתם, ולאפשר קבלת קצבה ופנסיה בהתאם

- מרצ מתנגדת לביטול חוקת הגיל הרך אשר תביא הלכה למעשה לפגיעה בילדים ובנשים. מלקחים שנלמדו ממדינות אחרות עולה שגם לאחר שינויים בכללי הכרעה בשאלת המשמורת עיקר הטיפול נותר בידי האימהות שהופכות לעניות וחלשות יותר כתוצאה מהשינוי. ביטול חוקת הגיל הרך יגרום לפתיחת זירת מאבק משפטית חדשה בין ההורים על החזקת הילדים, לפגיעה קשה ברווחתם הכלכלית של ילדים למשפחות גרושות, פגיעה ברווחתם הרגשית של ילדים, להגברת הסחטנות כלפי נשים בהליכי גירושין באמצעות איום במאבקי משמורת. עמדתנו היא כי כאשר יתוקן האי-שוויון, בין היתר בחקיקה המעגנת את דיני הנישואין והגירושין בישראל בדין הדתי יש לבחון החלפת חוקת הגיל הרך בחוקה משפטית חלופית – חוקה הקובעת כי שמירה בקירוב של חלוקת הזמן בין ההורים קודם הפירוד לתקופה שלאחר הפירוד מגשימה את טובת הילד

3. מאבק באלימות נגד נשים

- המשך המאבק באלימות כלפי נשים בדרכים מגוונות כולל חינוך, חינוך מבוגרים ואמצעים מונעים
- הגברת המאבק נגד רצח נשים ולהכיר בהם כפשע שנאה על רקע מגדרי
- נכון להיום פועלות יחידות חירום לטיפול באלימות מינית רק בחמישה בתי חולים ברחבי הארץ (מתוך 12). מרצ תפעל להקמתן של עוד כ-17 יחידות במהלך השנים הקרובות כדי לספק פריסה ארצית נאותה
- הסדרת נוהל חדש לטיפול באלימות מינית במערכת הבריאות. הנוהל הקיים נוסח לפני למעלה מ-15 שנים והוא מיושן ולא עדכני
- תיקצוב מרכזי סיוע, מקלטים לנשים מוכות וטיפול בגברים אלימים
- דיוור ציבורי לנשים שיצאו ממקלטים לנשים מוכות
- מאבק בתופעת הזנות, סחר בנשים וניצול מיני של נשים, ותקצוב משמעותי למניעת צריכת זנות בקרב גברים. המשך קידום החקיקה להפללת לקוחות זנות
- ביטול ההתיישנות על עבירות מין במשפחה
- העברת חוק פיצוי ושיקום לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית.
- הקמת מחלקות לעבירות מין בבתי המשפט
- שימוש בטוח במרחב הציבורי והפיכת המרחב הציבורי לנגיש לנשים, למשל: הצבת תאורה בכל שעות היממה, אבטחה של חניונים תת קרקעיים ועוד
- אכיפה של תקנות האוסרות הכנסת נשק הביתה לעובדים

באבטחה ושירותי הביטחון

- הכשרת צוותי חינוך, צוותים רפואיים, עובדים סוציאליים, פסיכולוגים ופסיכיאטרים לאיתור, זיהוי, טיפול ושיקום נפגעות אלימות
- הכשרה מיוחדת לצוותים במערכת אכיפת החוק – משטרה, פרקליטות, ושופטים – לטיפול במקרים של נשים נפגעות אלימות
- קידום תכנית הכשרה לצוותי הוראה וסדנאות חובה מותאמות לכל הגילאים בנושא שוויון מגדרי, מיניות בריאה ומניעת אלימות מינית
- קידום חקיקה שתבטיח את שלומן של נשים בעת הפגנות והגנה מפני אלימות מגדרית מצד גורמי משטרה

4. שונות

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הנגשת תחבורה ציבורית לנשים בכלל ולנשים ערביות בפרט
- הנגשת השפה בטפסים רשמיים, בשלטים ובמודעות המוצבים במקומות ציבוריים כך שיתאימו לכלל המגדרים
- קידום נשים בספורט ותקצוב הולם של ספורט נשים
- הקמת גוף חיצוני במוסדות אקדמיים שיחקור תלונות על הטרדות מיניות במוסדות

7.2.2 זכויות הקהילה הגאה

מחויבותה של מרצ לקהילה הגאה היא איתנה, עקבית ורבת שנים. מרצ נאבקה להכרה בהומואים, לסביות, ביסקסואלים, טרנסג'נדרים וקווירים כפרטים, כתאים משפחתיים וכקהילות, בהיותם אזרחים ואזרחיות שווים וזכויות ומעמד. מרצ מכירה בכך שנטייה מינית וזהות מינית, על מגוון צורותיהן וביטוייהן, הן חלק בלתי נפרד מזהותם של כל איש ואישה. אפליה בגין נטייה מינית או שונות מגדרית או ביטוייהן, מהווה פגיעה יסודית בזכות האדם לפרטיות ולחירות אישית. מרצ מכירה בזכותו של כל אדם לקבוע בעצמו את זהותו/ההמגדרית ואת דרך הביטוי של זהות זו ללא קשר למינו הביולוגי. מרצ מחויבת לזכות להורות ומשפחה של זוגות בני אותו המין ומקדמת את זכויות המשפחות הגאות כבר שנים רבות.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

פרק זה במצע מרצ הינו הרחבה ופירוט של מסמך הדרישות של הקהילה הגאה בישראל, עליו חתומות כל 14 עמותות הקהילה, כפי שהוגש לממשלת ישראל במהלך מחאת הלהט"ב לשוויון זכויות מלא בקיץ 2018.

7.2.2.1 מניעת פשיעה, אלימות ואפליה כלפי הקהילה הגאה:

1. החמרת הטיפול והענישה כלפי הסתה ופשעי שנאה על רקע להט"ב/בופובי. קידום חקיקה שתכלול נטייה מינית וזהות מגדר בין העילות המאפשרות העמדה לדין על הסתה לגזענות

והשוואת מעמד נפגעי פשעי שנאה למעמד נפגעי פעולות איבה מבחינת תמלוגים ותשלומים

2. השלמת תיקון חוק הפרשנות - הוספת הגדרה של נטייה מינית, זהות מגדר וביטוי מגדרי לכל חוק העוסק באפליה

3. חקיקת איסורי טיפולי המרה בקטינים ואיסור פרסום טיפולי המרה

4. מאבק נגד כל ניסיון של רשות ממשלתית ו/או מקומית להפלות לרעה, עניינית ותקציבית, את קהילות הלהט"ב"ק או להצר את צעדיהן, בקידום תרבותן וזהותן, כולל קיום מצעדי גאווה בערי ישראל ובהן עיר הבירה, ירושלים

7.2.2.2 הכרה בזהות המגדרית

1. תיקון נהלי רשות האוכלוסין כך שיאפשרו שינוי פרט המין במרשם האוכלוסין על בסיס הצהרת המבקש בלבד, וכן שינוי של תעודת הלידה באופן שישקף את הזהות המגדרית

2. הכרת המדינה בזכותו של אדם להגדיר עצמו כשייך למגדר שלישי שאינו גבר או אישה, זכר או נקבה, או כחסר מגדר

3. יחוקק חוק המחייב את המדינה לשנות את שיטות הרישום והטפסים הרשמיים בכל המשרדים הממשלתיים ובמוסדות הציבוריים כך שיאפשרו רישום אפשרויות של זהות מגדר וזוגיות נוספות על הקיימות היום. המדינה תקצה משאבים למשימה זו ותקים גוף אחראי לביצועה

7.2.2.3 הכרה במשפחות גאות

1. שוויון והכרה בזוגיות בין בני ובנות אותו המין, וכן לזוגות שבהם אחד או שני בני הזוג הם טרנסג'נדרים. מרצ תפעל לכינון נישואים אזרחיים בישראל ובכללם נישואים של בני זוג מאותו המין ושל זוגות שאחד או שני שותפיהם הם טרנסג'נדרים

2. רישום הורות של זוגות להט"ב באופן זהה לרישום הורות הטרנסקסואלית הכרה בהורים הלא ביולוגיים כהורים ללא צורך בהליך משפטי ובאימוץ

3. מתן אפשרות אימוץ בישראל ומחו"ל - חקיקה שתאפשר אימוץ ילדים מישראל ומחו"ל, הן על ידי בני זוג- מאותו המין, והן על ידי יחידים-

4. נפעל לתיקון חוק הפונדקאות, כך שיחול בצורה שוויונית על זוגות גאים, זוגות הטרנסקסואליים ויחידניים. כל זאת תוך הקפדה על זכותן של נשים על גופן ושמירה על זכויותיהן של הפונדקאיות. כמו כן

המדינה תתמוך כספית בהסדרי הפונדקאות והאימוץ, כך שהזכות להורות לא תהיה פתוחה לעשירים בלבד

5. הסדרת נתיב ייעודי בקופות החולים ובמערכת הבריאות הציבורית עבור נשים להט"ביות המבקשות להרות

6. עדכון המערכת הבירוקרטית כך שבכל טופס בו מצופה מהילד למלא את שם הוריו, תינתן האפשרות לסמן את מגוון סוגי ההורות

7. הכללת בני זוג מאותו מין והורים טרנסג'נדרים בסמכותו של בית המשפט למשפחה, כולל האפשרות להתרת הנישואין

8. מרצ תתנגד לכל הצעת חוק שיש בה פגיעה במעמדם של בני זוג מאותו מין והורים טרנסג'נדרים, ותפעל לביטוי אפליה בכלל החוקים הקיימים

9. הכרה בתאים משפחתיים בהם למעלה משני הורים

7.2.2.4 התאמת שירותים לאוכלוסית הלהט"ב:

1. פיתוח רצף מענים ייעודיים מותאמים, שילוב במענים קיימים עבור הקהילה הטרנסג'נדרית, הלהט"ב במגזר הערבי והדתי והחרדי והלהט"ב במעגל הזנות

2. התאמת לשילוב ב תכניות שוק התעסוקה לקהילה הטרנסג'נדרית

3. הקצאת משאבים להרחבת התמיכה והסיוע לטרנסג'נדרים בהתמודדותם עם תהליכי התאמה מגדרית, לרבות מימון טיפולים שאינם במסגרת ניתוחים לאישור מגדרי

4. הקצאת משאבים למסגרות תמיכה נפשית וחברתית לאנשים טרנסג'נדרים, הכשרת אנשי מקצוע בכל תחום בסוגיות מגדר וזהות באמצעות חקיקה ובמסגרת המדיניות הממשלתית ה. העברת חוק הכשרות להט"ב לצוותי הרפואה, הרווחה והחינוך

5. תכנית קידום ממשלתית להתאמת תאי השירותים לכלל המגדרים

7.2.2.5 שוויון בבריאות:

1. הגדלה משמעותית של התקציבים לטיפולים לאישור מגדרי לצורך הרחבת הצוותים הרפואיים, הקצאת שעות חדרי ניתוח, והכשרת מוסדות רפואיים מתאימים בנוסף על הקיימים.

2. הכללת כל ניתוחים להתאמה מגדרית שלא מבוצעים באברי המין בסל הבריאות

3. קידום כתיבת נוהל לטיפול באנשים טרנסג'נדרים וביסקסואלים במערכת בריאות הנפש

4. הכללת PREP ותרופות משפרות חיים חדשות לנשאי HIV בסל התרופות הבסיסי
5. ביטול אפליית אנשים טרנסג'נדרים במימון טיפולי פוריות והקפאת זרע וביציות, והשוואתם לתנאים הקיימים עבור חולים שאינם טרנסג'נדרים
6. הקצאת משאבים לטיפול במשבר האובדנות בקהילה הטרנסג'נדרית

7.2.2.6 חינוך לסובלנות, כבוד לזולת וקבלת הקהילה הגאה:

1. כתיבת והטמעת חוזר מנכ"ל המגדיר את הטיפול באוכלוסיית הלהט"ב בכלל וטרנסג'נדרים בפרט בכל הזרמים במערכת החינוך
2. הכנסת תכנים חינוכיים להט"ביים לתכניות הלימוד במערכות החינוך ולמוסדות האקדמיים הרלוונטיים ועדכון התכנים החינוכיים כך שיכילו דוגמאות לתאי המשפחה החדשים וזהויות מגדריות מגוונות
3. קיום הכשרות חובה בנושא הלהט"בי למחנכים, מרצים באקדמיה, מטפלים ונותני שירותים ציבוריים
4. הכנסת תכנים על היסטוריית המאבק הלהט"בי בישראל במסגרת לימודי האזרחות וההיסטוריה

7.2.2.7 הקצאת משאבים:

1. פתיחת תקנה תקנה תקציבית ייעודית לתקצוב פעילות ארגוני הקהילה הגאה
2. תקצוב מוסדות וגופים אשר מציעים פתרונות דיור לנוער שנזרק מהבית כתוצאה מנטייתו המינית ו/או זהותו המגדרית או מבעו המגדרי או למי שסובל מאפליה בדיור על רקע הלהט"בי, ובפרט לנוער ומבוגרים טרנסג'נדרים, אשר אינם יכולים לקבל מענה במסגרות קיימות. בכלל זה הקצאת דירות בדיור הציבורי עבור הקהילה הטרנסג'נדרית או הכללת שונות מגדרית בגדר הקריטריונים המעניקים זכאות לדיור ציבורי
3. הגדלת התקציבים המיועדים לקהילה הגאה לפחות ל-19 מיליון ש"ח בבסיס התקציב בדגש על גיל שלישי, פריפריה ואוכלוסיות מוחלשות
4. הרחבת שיתופי הפעולה בין משרד החינוך לאיג"י ולקבוצות הנוער הלהט"ביות השונות בארץ, על מנת להעתיק מרחבים בטוחים קיימים למערכת החינוך הישראלית
5. הקצאת משאבים למלגות להשכלה גבוהה, השלמת השכלה והכשרה מקצועית עבור א/נשים טרנסג'נדרים ולהט"ב

7.2.3 זכויות הילד

זכויות הילד מצריכות התייחסות מיוחדת. בהתאם לאמנה הבינ"ל לזכויות הילד, תפעל מרצ לקידום זכויותיהם של קטינים בישראל, הן בחקיקה חדשה והן בהמשך קידום החקיקה בדבר הנציבות לזכויות הילד. נקודת המוצא של האמנה רואה בילד יצור אוטונומי הנושא בזכויות ובחובות. הזכויות נתונות לכל הילדים באשר הם ילדים ובאשר הם בני אדם, ואין הענקתן לילדים מותנית בכך שיהיו אזרחים, תושבים או בעלי כל סטטוס אחר. במובן זה כל הזכויות הנתונות לילדים באמנה הינן זכויות אדם. יחד עם זאת, חלק מן הזכויות הינן ייחודיות לילדים, ובהן הזכות לקשר עם ההורים, הזכות להתפתחות והזכות לחינוך.

מרצ תפעל לקידום בחקיקה של ארבעת העקרונות המרכזיים באמנה: עיקרון השוויון, עיקרון טובת הילד, עיקרון החיים, ההישרדות וההתפתחות, עיקרון השתתפות ילדים בהחלטות הנוגעות לחייהם.

7.2.4 זכויות פליטים, מבקשי מקלט ומהגרי עבודה

ישראל הוקמה כמדינה של פליטים. נראה כי רוב חברי הכנסת שכחו עובדה זו. בכנסת הועברו חוקים אשר פוגעים בזכויות הפליטים, מתירים לעצור אותם במחנות ואפילו מאפשרים מעצרם של ילדים. כמו כן, השיח הציבורי בנושא הפליטים הפך גס, אלים ומסוכן. מדיניות הרדיפה שבחרה הממשלה, אשר מונעת אישורי עבודה וזכויות בסיסיות, הביאה לכך שבפועל השכונות הדרומיות בת"א נושאות בעיקר המחיר. על המדינה לנהל מדיניות שמושגת על הזיכרון הלאומי של חוויית הפליטות, מדיניות שתחלק את המאמץ הדרוש למתן תשובה אנושית למצוקת מבקשי המקלט בין כל שכבות החברה. המדינה מנהלת מאבק במהגרי העבודה אך ממשיכה במקביל לגייס עובדים נוספים ברחבי העולם אשר פעמים רבות מוצאים עצמם מנוצלים, הן על-ידי חברות כח האדם אשר הביאו אותם לארץ והן על-ידי המעסיקים.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

פליטים ומבקשי מקלט:

- ביטול מדיניות הגירוש והכליאה של מבקשי מקלט ומניעת הישנותו או פתיחה מחודשת של מתקן כליאה, כמו מתקן חולות הקמת מערכת בדיקת בקשות
- מקלט הוגנת ומתפקדת והענקת מעמד פליט למבקשי המקלט שיוכרו כפליטים
- מתן אישורי עבודה למבקשי המקלט עד לביורר המעמד
- החלת תושבות חברתית (נגישות לשירותי רווחה ובריאות) למבקשי המקלט והבטחת נגישות לשירותי בריאות ורווחה עד קבלת מעמד של פליט
- קידום מתווה האו"ם שהושג תוך הסכמה עם מדינות בעולם, להוציא מישראל ליישוב מחדש במדינות מערביות מחצית ממבקשי המקלט החיים כיום בישראל, ולתת מעמד הומניטרי למחצית הנותרת, תוך פיזורם ברחבי הארץ באופן שיוריד את העומס על השכונות בדרום תל אביב
- קידום תכנית ישימה ומתקצבת לפיזור של מבקשי מקלט ברחבי הארץ תוך שילובם והכשרתם, כדוגמת תכנית בכירי

המשק, עליה חתומים למעלה מ-60 בכירים במשק הישראלי. התוכנית כוללת: שיקום דרום תל אביב תוך השקעה בתשתיות פיזיות, שיקום חברתי מקיף והקמת מנהלת ציבורית שתפעל בשיתוף עם תושבי האזור; פיזור מבוקר של אוכלוסיית הפליטים בכל הארץ בהתאם לביקוש לעובדים בכל אזור, תוך הקפדה על כך שמספר הפליטים לא יעלה על אחוז אחד מאוכלוסיית היישוב בו יתגוררו; אשרות עבודה והכשרות מקצועיות מתאימות למבקשי המקלט

מהגרים:

- מתן אישורי עבודה בישראל למהגרי עבודה על בסיס אישי של העובד בכפוף להסכם בילטרלי בין ממשלות, ולא דרך חברות כוח אדם
- ביטול משטרת ההגירה, והרחבה משמעותית של היחידה לאכיפת חוקי העבודה. יחידה זו תעסוק, בין היתר, בהבטחת תנאי עבודה שווים למהגרי עבודה
- החלת מורטוריום על כל מהגרי העבודה החיים בישראל לתקופה של שנה, בה יוכלו העובדים להסדיר את מעמדם. מהגרי עבודה יוכלו לקבל אשרות שהייה, עד לקבלת מעמד קבע ואזרחות
- מתן מעמד קבע לילדי עובדים זרים אשר נולדו בישראל או חיו בה במשך 5 שנים ויותר, כך שיוכלו בהמשך לבקש ולקבל אזרחות ישראלית
- הבטחת הזכות לבריאות במסגרת חוק ביטוח בריאות ממלכתי, חינוך, כיסוי בגין תאונות עבודה, נכות ולידה לכל עובד זר המועסק בישראל
- קידום רפורמה בתנאי העסקת עובדים זרים בסייעוד – ביטול חובת הלינה בבית המטופל, ביטול יחסי עובד-מעביד בין המטפל למטופל הסייעודי, הגדרת מעסיק ברור, אשר יהיה אחראי לכל זכויות העובדים, הסדרת תנאי ההעסקה, ותשלום בגין שעות נוספות
- החלת חוק שעות עבודה ומנוחה על כל מהגרי העבודה המועסקים בישראל
- אימוץ התכנית הלאומית למאבק בסחר בבני אדם 2019-2024
- ביטול ההסכמים עם חברות הביצוע התורכית והסיניות המונעות ניידות בין מעסיקים

7.2.5 זכויות אנשים עם מוגבלות

כולנו אנשים עם מוגבלויות, או שיש במשפחותינו אנשים עם מוגבלויות. יתכן שנחלה או ניפצע ונהיה מוגבלים זמנית, או שנחווה מוגבלות לעת זקנה. בהיותם חלק מהחברה, זכותם של אנשים עם מוגבלויות להשתלב באופן מלא בחיים החברתיים, ואין להסתפק בצעדים שמטרתם להיטיב עמם או להקל עליהם בבידודם. עלינו להנגיש את החברה כך שכל אדם יגיע למחוז חפצו בצורה מכובדת ועצמאית ויוכל לממש שאיפותיו בחופשיות. יישום חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, אשר נחקק ביוזמת מרצ, מהווה צעד ראשון וחשוב

בדרך למתן זכויות יסוד לאנשים עם מוגבלות. הפעילות הענפה בכנסות ה-19 וה-20 בנושא מימוש הזכות לנגישות, שיפרה את מצבם של אנשים עם מוגבלות, אולם הדרך ליצירת שוויון וזכויות מלאות עדין ארוכה. מרצ מחויבת להמשך המאבק, ולהקצאת כל המשאבים הדרושים ליישום מלא של החוק.

- מרצ תפעל לקידום זכויותיהם של ילדים ואנשים עם מוגבלויות ובני משפחותיהם, באופן שיהלום את האמנה הבינ"ל לזכויות אנשים עם מוגבלויות
- בין היתר, תפעל מרצ למניעת חקיקה סקטוריאלית ומפלה; לחקיקת הפרקים הנוותרים בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות; לתיקונם של חוקים מיושנים שאינם עומדים בהלימה עם האמנה הבינ"ל ועם חוק שוויון זכויות
- מרצ תפעל להחלת חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות על כלל משרדי הממשלה והרשויות השלטוניות, ובכלל זה משרד החינוך ומשרד הביטחון
- מרצ תפעל לחקיקת חוק זכויות משפחות של אנשים עם צרכים מיוחדים במהירות האפשרית
- מרצ תפעל להנגשת מערכת החינוך לכלל הילדים ותקדם חקיקת זכויות לילדים עם צרכים מיוחדים בחינוך באופן שיקדם את הכלתם המכובדת בקהילת הילדים בישראל
- חקיקת חוק שיקום לאנשים עם מוגבלות והקמת רשות שיקום לאומית
- הבטחת אכיפה אפקטיבית של החוק כך שתימנע כל אפליה בתעסוקה ותובטח נגישות במקומות ציבוריים ובתחבורה הציבורית לבעלי מוגבלויות
- העלאת קצבת הנכות לגובה שכר המינימום
- העלאת קצבאות השירותים המיוחדים לגובה שיאפשר העסקה הוגנת של עובד סיעוד
- חקיקת פרק בנושא דיור בקהילה, סיוע אישי וחינוך, בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות
- מרצ תפעל לצמצום עד למינימום של הוסטלים מרובי דיירים ותתמוך במעבר לדיור נתמך בקהילה, על מגוון אפשרויותיו השונות, בהתאם לצרכי האדם הזכאי לסיוע ותמיכה
- מרצ תפעל להקמת מנגנון פיקוח וטיפול בפניות וזכויותיהם של אנשים החיים במוסדות
- שילוב ילדים עם מוגבלות בחינוך הרגיל, בהתאם לרצון הוריהם, ותקצוב סל שילוב השייך לילד (ולא למסגרת אליה הוא משתייך) באופן דיפרנציאלי לפי רמת תפקוד
- הקצאת משאבים להשוואת רמת השירותים לאנשים עם מוגבלות בחברה הערבית
- יישום הרפורמה בבריאות הנפש כך שיובטח טיפול זמין והולם בתוך הקהילה

- הוצאת הוועדות הרפואיות מידי הביטוח הלאומי בהתאם להמלצות ועדת גולדברג והחלת רפורמה במבנה הוועדות כך שתובטח זכותו של הנכה ליחס הולם ולנציגות מטעמו בוועדה
- השוואת הזכויות בתחום הבריאות בין נכי צה"ל, נכי תאונות עבודה ונכים בכלל
- קידום הנגישות של ההשכלה הגבוהה לאנשים עם מוגבלויות באמצעות השקעה ממשלתית בהתאמות פיזיות וחושיות של כל מוסדות הלימוד האקדמיים, קידום תכניות לעידוד לימודים אקדמיים של אנשים עם מוגבלויות והגדלת התגמולים שניתנים למעסיקים של עובדים עם מוגבלות
- חקיקת חוק עידוד השקעות הון על מפעלים שלמעלה ממחצית מעובדיהם הם אנשים עם מוגבלות, וקביעת הטבות במיסוי למעסיקים המעסיקים מעל 10% אנשים עם מוגבלות
- צמצום משמעותי של העסקת עובדים בדרך של "מפעלים מוגנים" ושילוב כמה שיותר אנשים בתעסוקה נתמכת בשוק החופשי

7.2.6 שוויון לקבוצות מודרות ומחלשות

במהלך תולדות המדינה סבלו קבוצות חברתיות מסוימות – מזרחים יוצאי מדינות ערב והאסלאם, יוצאי אתיופיה ויוצאי בריה"מ לשעבר מצורות שונות של הדרה וקיפוח, הן מצד המדינה והן מצד רבדים שונים בחברה הישראלית. בידול גיאוגרפי, אי שוויון בנגישות למשאבים, אפליה בהקצאת משאבים, יישוב כפוי בפריפריה, הפנייה למסלולי חינוך וקריירה נבדלים, דיכוי תרבותי וביטויים סמויים וגלויים של גזענות. חברה ראויה איננה יכולה לקבל המשך מצב זה, ועל המדינה לפעול לתקן את עוולות העבר וההווה. לשם כך מתחייב שינוי רדיקלי של מדיניות בכל התחומים:

- חלוקה צודקת של משאבים, כולל קרקע מדינה בדרך של חכירה למטרות דיור
- השקעה נבדלת במערכת החינוך היסודית והתיכונית שמטרתה לשים קץ לקיומם של מסלולים מקבילים, שאחד מייעד את תלמידיו לאקדמיה, והשני לעיסוקים מיעוטי השכלה (low-skilled)
- הנגשת לימודי ההשכלה הגבוהה בכל הרמות, כך שספסלי האקדמיה ישקפו את הפסיפס הסוציו-אקונומי, האתני והתרבותי של החברה הישראלית
- הליכי חקיקה שיבטיחו ייצוג שוויוני לכל התרבויות ולכל חלקי החברה הישראלית במרחב הציבורי, ובמיוחד בתקשורת
- קידום השקעה שיוונית וחלוקת תקציבים הוגנת של מוסדות התרבות והאמנות הציבוריים בישראל, כך שיתנו ביטוי למגוון ולשוני של הקהילות והקבוצות השונות בישראל
- קידום צעדים של אפליה מתקנת שמטרתם איוש שוויוני של משרות מדינה בכל הדרגות
- שינוי תכניות הלימודים כך שייצגו בצורה שוויונית את ההיסטוריה והתרבות של כל הקבוצות בישראל

- הקמת מרכזי מורשת מקומיים ואתניים שיאפשרו שימור והעברה של מורשות שונות בתוך היהדות, ותייעוד החוויות הקולקטיביות בתהליכי הקליטה והעלייה
- הגברת מודעות לזכויות בקרב עולים, ובפרט זכויותיהם כעובדים
- הקמת ועדה שתבחן חלוקה מחודשת של הקרקעות בישראל עבור קבוצות שנשלחו לפריפריה בתהליך קליטתם (בפרט אם הדבר נעשה בכפייה)
- מלחמה בגזענות כלפי קבוצות אלו ובפרט זו הממוסדת במערכת החינוך ובדרכים נוספות

7.2.7 מעמד אזרחים ותיקים

מעמדם של האזרחים הוותיקים נשחק בשנים האחרונות באופן מדאיג. האזרחים הוותיקים הם בעלי זכויות וביכולתם לתרום תרומה משמעותית לחברה. מרצ רואה חשיבות ייחודית בהבטחת זכותם של האזרחים הוותיקים לקיום בכבוד ובהבטחת מעמדם וחוסנם הכלכלי, על מנת שיוכלו לתפקד באופן מקסימלי בקהילה בה הם חיים ולמצות את שנות הגמלאות.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- העלאת קצבאות הזקנה האוניברסליות והצמדתן לשכר המינימום, תוך הכנסתן לסך ההכנסות לצרכי מס
- בהיעדר רפורמה במנגנון המיסוי – יובטח כי השלמת הכנסתם של קשיש או קשישה, שאין להם הכנסה אחרת, תביא להכנסה בגובה שכר המינימום ליחיד
- הבטחת פנסיה לכל עובד ועובדת
- הרחבת רכיבי השכר הרלוונטיים לצורך חישוב הפנסיה, על מנת למנוע ירידה דרסטית ברמת החיים עם הפרישה לגמלאות
- חקיקת חוק פנסיה ממלכתי
- הצמדת הגמלאות הפנסיוניות לשכר הממוצע במשק למניעת שחיקתן לאורך זמן
- ביטול דמי הניהול בקרנות הפנסיה הוותיקות, המהווים מס נוסף ולא מוצדק על הגמלאים
- בחינת מערך תמריצים והטבות להקלת העוני בגיל השלישי
- ביטול האפליה בקבלת שירותי בריאות מטעמי גיל
- מתן אפשרות ללקיחת "משכנתא הפוכה" בערבות מדינה, שתאפשר לאזרחים ותיקים להמשיך לחיות בבתיהם ולקבל סכום חודשי קבוע שסייע בחיי היום-יום
- חקיקת חוק פיקוח על עסקאות דיור מוגן, שימנע ניצול של אזרחים ותיקים
- עידוד הקמת בתי דיור מוגן, שאינם למטרת מקסום רווחים, באמצעות הקצאת קרקע ייעודית, העדפת התקשרות עם התארגנויות עצמאיות בבעלות קשישים לבניית דיור מוגן והטלת

חובה על קבלנים להקצות 11% מן הדירות בבתי דיור מוגן במחיר ההולם קריטריונים של דיור בר-השגה

- הגדלת שעות הטיפול הסיעודי המגיעות לאדם בביתו והרחבת הזכאות לטיפול כזה, כך שגם בעלי מוגבלות יוכלו להמשיך לחיות בתוך הקהילה
- יצירת רפורמה מקיפה בתחום הטיפול הסיעודי, ביטול הגדרת המטופל הסיעודי כמעסיק ויצירת חלופות קהילתיות אין לאשפוז והן לטיפול בבית
- הגדרת הטיפול הסיעודי כמקצוע המחייב הכשרה ורישוי
- אינטגרציה ותאום במערך השירותים לאוכלוסייה הקשישה, הן ברמת המדיניות, הן ברמת הספק השרות בקהילה, שיאפשר התאמת השרות לפרט ומעבר נוח בין השירותים
- הבטחת רמת שירותים אחידה בכל הארץ, תוך הקפדה על שוויון בנגישות ובאיכות השירותים, עם דגש על הפריפריה הגיאוגרפית ועל אוכלוסיות מודרות ומוחלשות: ערבים, מזרחים, יוצאי אתיופיה ויוצאי ברה"מ לשעבר
- פיתוח בכל רחבי הארץ תכניות של ערים בריאות וידידותיות לקשישים. הנגשת השטחים הציבוריים המרחב העירוני כך שכל אדם ירגיש בהם בטוח
- פיתוח דרכים שיאפשרו לנשות ואנשי גיל הזהב מעורבות פעילה בייצוב חייהם
- העמקת דרכי האיתור, החשיפה הדיווח והטיפול בסובלים מהתעמרות והזנחה
- יישום התכנית הלאומית להתמודדות עם תופעת האלצהיימר

7.2.8 ניצולי שואה

ניצולי שואה רבים חיים בישראל בלא הכרה ומבלי שיזכו לתנאי חיים הולמים. יש להפסיק את האפליה של ניצולי השואה שעלו לישראל אחרי שנת 1953. האנשים הללו, ששרדו את הגיהנום, מתמודדים בזקנתם עם מחסור ועוני. זוהי חרפה שמעידה יותר מכל על מצבנו כחברה. מרצ תפעל לחקיקת חוק זכויות ניצולי השואה, אשר יבטיח זכויות שוות לכל ניצול, אשר שהה על אדמת גרמניה או מי משותפיה, או על שטחי ברה"מ וצפון אפריקה שנכבשו על ידי הנאצים, בתקופת מלחמת העולם השנייה.

7.3 התיישבות עובדת וחקלאות

7.3.1 התיישבות וקיבוצים

ההתיישבות הקיבוצית והתנועה הקיבוצית מייצגת מודל של שילוב בין חירות היחיד לסולידריות קהילתית.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הבטחת שוויון זכויותיהם של חברי הקיבוץ לקבלת שירותי רווחה

- הבטחת התנאים המשפטיים אשר יאפשרו לכל קיבוץ להתקיים בדרך אותה יבחר לעצמו וברמות השיתוף והשוויון אותן יגדירו חבריו
- הבטחת זכותו של כל חבר קיבוץ המגיע לגיל זקנה לקבל פנסיה הוגנת, בהתאם לצרכיו ובהתאם לזכויות אותן צבר בקיבוצו. המדינה תבטיח פנסיה הוגנת לחברי קיבוצים, אשר נותרו ללא חיסכון פנסיוני לעת זקנתם
- הבטחת זכות הקניין של הקיבוצים וחבריהם בחלקות המגורים שלהם

7.3.2 חינוך לחיים משותפים

ההפרדה המבנית בתחום החינוך גורמת לכך שבשנים המעצבות את חייהם ילדים ובני נוער אינם פוגשים ילדים השונים מהם דתית, אתנית, או מעמדית. על האחר הם למדים מתוך התקשורת בעיקר בעתות משבר. כך מצטיירים "השונים" כאיום ולא כשותפים פוטנציאליים. על מנת לעבור משלב המאבק לשלב השותפות, מערכת החינוך כולה, מגיל הגן ועד לאקדמיה, חייבת לאפשר מפגשים רציפים, הידברות מתמדת וטיפוח תפיסה רב-תרבותית שביסודה סובלנות והכלה בין אזרחי ישראל השונים. היכרות אישית היא המפתח ליצירת שיח אישי ואנושי בין חברי הקבוצות, השונות וזאת על בסיס שני עקרונות: העיקרון הראשון, גברת האמון – על בסיס ההסכמה שכבוד האדם הוא הערך העליון ואין ערעור על זכותו של "האחר" להתקיים בכבוד. העיקרון השני – עיקרון השוויון. על מנת להגביר את האמון חייבים לייצר מערכת חברתית שוויונית במדינה, ובעיקר להבטיח חלוקות משאבים הוגנות בין כל תלמידי ישראל המביאה לידי ביטוי את צרכיו של כל ילדה וילד.

מרצ תפעל להבטיח את החינוך לחיים משותפים בישראל באמצעות:

- הכשרת מורים: מערכת הכשרת המורים במדינה חייבת להכשיר מורים המאמינים בחיים המשותפים במדינה ובעלי יכולות הובלה ושינוי במערכת החינוך. הכשרה לחיים משותפים תהייה תנאי מקדים לקבלת תעודת הוראה. מורה לא יקבל תעודת הוראה אלא אם יעבור קורס להכשרה בנושא חיים משותפים
- תכנית לימודים רב שנתית ורב גילאית בנושא החיים המשותפים: מרצ תפעל להקמת ועדה ממלכתית שמטרתה לגבש את התכנים של תכנית הלימודים בנושא חיים משותפים
- מפגשים בין יהודים וערבים במערכת החינוך: כיום רוב בתי הספר בישראל אינם שותפים לתכניות של מפגשים בין יהודים וערבים. מרצ תפעל על מנת להרחיב משמעותית את היקף המפגשים במערכת החינוך באמצעות הכפלת התקציב שמיועד למפגשים אלה במשרד החינוך
- המטה לחיים משותפים במשרד החינוך: מרצ תפעל להגדלה משמעותית של תקציב המטה לחיים משותפים במשרד החינוך, המטה הקיים של חיים משותפים יתוגבר, ילווה ויטמיע את התהליך של החדרת תכניות של חיים משותפים למערכת
- שילוב מורים ערבים בבתי ספר יהודיים ומורים יהודים בבתי ספר ערביים: שילוב כזה מהווה מידול מעשי לחיים משותפים ולכן

מרצ תפעל להכפלת כמות המורים שמלמדים בקרב בתי הספר של החברה השנייה

- הרחבת החינוך הדו-לשוני בישראל: מרצ תפעל על מנת לחזק ולהרחיב את בתי הספר והגנים בחינוך הדו-לשוני ולשלבם במערכת החינוך הממלכתית

7.3.3 חקלאות

מרצ רואה חשיבות רבה בקיומה של חקלאות, המהווה מרכיב ראשוני בחוסן תזונתי ובכוחה של מדינה וביכולתה לדאוג לאזרחיה. החקלאות היא גם מרכיב חשוב בשמירה על האזורים הפתוחים והריאות הירוקות ומעניקה מענה לבעיית המידבור בדרום הארץ. לחקלאים עומדת הזכות להתפרנס מקרקעותיהם ולשמרן כקרקעות חקלאיות, לטובת המדינה כולה.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- בחינה ובדיקה מחדש של מערך התמיכות לחקלאות, תוך דגש על איכות הסביבה, חקלאות בעידן של שינויי אקלים קיצוניים, טכנולוגיות חוסכות מים וכוח אדם, וכן תמיכה בשותפויות של חקלאים שפועלים יחד במיון, אריזה ושיווק של תוצרתם, תוך הבטחה שהתמיכה בחקלאות ישראל לא תהיה נמוכה מהמוצע במדינות ה-OECD
- הכרה עמוקה בחקלאות כמוצר ציבורי ושמירה על התכנון בחקלאות מתוך מחויבות לאספקה רצופה של מזון בריא וזול לצרכן. הכרה במנגנונים קואופרטיבים כחיוניים לקיום מטרה זו
- מרצ תפעל ליישומו של חוק הסטנדרטים בחקלאות, ולסימון מדינת המקור של כל תוצרת חקלאית כנהוג במתקנות שבמדינות העולם
- הפעלת מדיניות אשר תבטיח את רווחיות החקלאות ומניעת התלות בגורמים חיצוניים, תוך קביעת התנאים המתאימים לייצור ולסחר, תוך שמירה על זכויות העובדים המועסקים בתחום זה
- הגדלת ההשקעות בחקלאות ובמיוחד השקעות הנדרשות מטעמים של איכות סביבה וצמצום השימוש במים שפירים. העברת החקלאות הישראלית לגידולים הצורכים כמות מים מעטה והמושפעים פחות מתנאי בצורת
- השתתת מרבית הגידולים על מים מושבים
- דאגה לביטוח במקרה של פשיעה חקלאית
- הקטנת פערי התיווך בעל הנוגע לתוצרת חקלאית טרייה בין היתר על ידי הקמת שוק סיטונאי ארצי
- השקעה במתקני טיהור שיאפשרו שימוש מקסימלי במי מושבים וחסכון מקסימלי במים שפירים

8. קיימות - דיור, תחבורה, תכנון וסביבה

8.1 דיור ותכנון

מרצ מאמינה כי לכל תושב זכות בסיסית לדיור, ולכן על המדינה מוטלת החובה להבטיח לכל תושביה קורת גג ראויה. מדיניות הממשלה בשנים האחרונות קידמה פתרונות קצרי טווח והתבססה בעיקר על השוק החופשי. מדינת ישראל לא פיתחה מדיניות נכונה בתחומי התכנון המרחבי והעירוני. כשלים אלה הביאו לעליית מחירי הדיור ולמשבר רחב ההיקף בו אנו מצויים כיום ולפגיעה באיכות החיים וברווחת תושבי ישראל.

מרצ תפעל להפעלת תכנית חירום לאומית להסדרת משבר הדיור, שתכלול:

- בנייה תקציבית של מאות אלפי יחידות דיור
- הכנסת סעיפי דיור בר השגה בכל תכנית חדשה
- חיסול התור בדיור הציבורי
- פיתוח מודלים לשכירות ארוכת טווח ויצירת מנגנוני הגנה על שורי הדירות ופיקוח על שכר הדירה
- שיווק בדרך של חכירת קרקעות ציבוריות במכרזים ממשלתיים, והפסקת מכרזי מחיר מקסימום, לשם הווליה משמעותית של מחירי הדיור
- הסדרה מידית של פתרונות למחוסרי דיור
- הרחבה מסיבית של מאגרי הדיור הציבורי על בסיס כספי מכר הדירות בדיור הציבורי, בהתאם לעקרונות חוק הדיור הציבורי. הוספת כ-15,000 דירות למאגרי הדיור הציבורי בתוך עשור. במקביל, יש לצאת במבצעי שיפוץ נרחבים של הדירות הקיימות בדיור הציבורי
- יש לפעול בכל האמצעים החוקיים להשבת דירות למאגרי הדיור הציבורי, שנמכרו בניגוד לחוק לגופים ועמותות פרטיות, ולעצור באופן מיידי את המכירות הבלתי חוקיות של דירות ציבוריות שלא לדייריהן
- קביעת קריטריונים שקופים לחלוקת דיור ציבורי לזכאים
- הקמת דיור ציבורי במרכז לצד צמצום הדרגתי של שיעור הדיור הציבורי בפריפריה ובשכונות המצוקה
- הגדלת הסכומים המועברים לזכאים לסיוע בשכר דירה, בהתאם למחירי השכירות במשק, וקביעת קריטריונים שקופים למתן הזכאות והענקת ערבות מדינה לשוכרים
- התחדשות עירונית של מרכזי הערים, ייעול תחבורה ציבורית, ופיתוח תכנון בגישה של עירוב שימושים במרחבים העירוניים
- קביעת הגדרה בחוק לדיור בר-השגה ובניית דיור בר השגה, כך שזו תהא מבוססת הכנסה, ותאפשר למשקי בית בעלי הכנסות נמוכות יותר להתגורר בדיור הולם בבעלות או בשכירות, בלי לפגוע בצרכיהם הבסיסיים האחרים
- יישום תכנית לאומית מקיפה להתחדשות עירונית להקמת 100 אלף יחידות בתוך מרכזי ערים, שבמסגרתה תוקם רשות להתחדשות עירונית שתהיה אחראית בין היתר על תמ"א 38, פיתוח מרכזי הערים, ציפוף הערים ושמירה על השטחים הפתוחים

- תמרוץ החזרת דירות ריקות וקרקע שנרכשה לבנייה לשוק להגדלת היצע הדיור – בדגש על אזורי הביקוש
- עידוד בנייה להשכרה ארוכת טווח במימון ממשלתי. הממשלה היא שתדאג לבנייה, להשכרה ולתחזוק הנכסים
- התניית אישורים לבנייה חדשה בכך שאחוז מסוים מהדירות יהפוך לדיור ציבורי ולדיור בר-השגה ובתכנון תחבורה ציבורית
- שילוב הוראות לבניית דירות נגישות לבעלי מוגבלויות בבנייה חדשה
- מתן אפשרות לדיירי הדיור הציבורי לרכוש את דירותיהם בהנחות משמעותיות, בהתאם לחוק הדיור הציבורי, שחוקקה מרצ
- קביעת מס רכוש בסך 30% מערך הבית על מחזיקי דירה שנייה ויותר, אשר יכנס לתוקף בתוך שנה מיום חקיקתו. בעלי הדירות יוכלו להימנע מתשלום המס כאמור, באם יודיעו כי הם מכפיפים את הדירות שבבעלותם לרשות לשכירות הוגנת, אשר תקבע את גובה דמי השכירות ותנאיה
- התייחסות מיוחדת לצרכי הדיור באוכלוסייה הערבית והסרת החסמים הגורמים לאי השוויון העמוק בהקצאת משאב הקרקע בין יהודים לערבים
- מתן הטבות להקמת דיור קואופרטיבי, בבעלות הדיירים, שיופעל בדרך של השכרה, שאינה מוגבלת בזמן, ומחוייבת לתשלום בר-השגה ללא מקסום רווחים

8.2 תחבורה

הישראלים מרגישים מידי יום את משבר התחבורה ההולך ומחריף. מדינת ישראל סובלת מתשתיות לקויות, מחסור חמור בתחבורה ציבורית יעילה ומתקדמת, והיעדר אלטרנטיבות תחבורתיות ראויות ויעילות. מצב זה הוא פרי הזנחה רבת-שנים יהו עדר תכנון מתקדם, רגולציה מכילה וגמישה לשינויים, ושימוש בטכנולוגיה מתקדמת. כתוצאה מכל אלה הגודש בכבישים הולך ומתעצם, בעוד התחבורה הציבורית לוקה בחסר ואינה יעילה.

8.2.1 הגודש בדרכים

מערכת הכבישים בישראל היא מהצפופות בעולם. ישראלים מבלים זמן רב בפקקים, זמן שעלותו האישית, החברתית והכלכלית הולכת ומאמירה. הצפיפות הקיימת בכבישים כיום, שהינה פי 5.3 מהמוצע ב-OECD, צפויה להחמיר עוד יותר בשנים הקרובות. ללא התערבות מסיבית, אורך הגודש בדרכים הראשיות ועלותו למשק צפויים להכפיל עצמם בתוך שני עשורים.

כיום מוערך כי כניסה יומית לתל אביב בשעות השיא מבזבז בין 250-200 שעות בשנה בממוצע, השקולות לחמישה שבועות עבודה. אם ימשך הגידול בשימוש ברכב פרטי ללא השקעה רבה בהגדלת היקף התחבורה הציבורית ואלטרנטיבות לשימוש ברכבים הפרטיים, חוזים כי בשנת 2030 ישראלים ישהו בכבישים 60 דקות יותר מאשר היום. הנוק הכלכלי המוערך במצב זה יעמוד על כ-70 מיליארד שקלים בשנה וב-2040 יעמוד על כ-100 מיליארד שקלים בשנה.

8.2.2 תחבורה ציבורית

תחבורה ציבורית מגוונת ומפותחת, היא מרכיב מפתח בתפיסה הסביבתית. היא מהווה תנאי הכרחי לניוד אוכלוסיות מהפריפריה למרכזי ערים, להקטנת פערים, לצמצום זיהום האוויר ולשימוש חסכוני ומושכל בקרקע. הקטל בדרכים בישראל גובה מחיר גבוה שיקטן ככל שתפותח מערכת תחבורתית ציבורית יעילה ונוחה.

לכל אדם בישראל הזכות לתנועה בכל עת. מניעת תחבורה ציבורית בשבת וחג, מונעת את האפשרות להסתמך על תחבורה ציבורית ועל כן היא בעלת השלכות סביבתיות וחברתיות חמורות ומחייבת רבים להחזיק ברכב פרטי.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הגדרת יעד ממשלתי להעברת נסועה מהתחבורה הפרטית לציבורית.
- העדפה משמעותית לתחבורה הציבורית והשקעה מסיבית בתשתית התחבורה הציבורית. הנחת מתקני תשתית אלה תיעשה בצורה מחושבת על מנת לחסוך בכספי ציבור, להגביר יעילות צפויה ולמנוע פגיעה בערכי טבע נדירים) כמו נחל יתלה)
- עידוד השימוש בתחבורה הציבורית, תוך הקצאת משאבים הולמים, הגברת תדירויות וזמינות, מערך מודיעין וכרטוס משולב. מחירי התחבורה הציבורית יסובסדו בשיעור של 80% לאזרחים ותיקים, ילדים, סטודנטים ואנשים עם מוגבלות
- סלילת לפחות 50 ק"מ של נתיבי תחבורה ציבורית בשנה עם אכיפה קבועה
- הפעלת תחבורה ציבורית שבעה ימים בשבוע, 24 שעות ביממה, כולל רכבות ואוטובוסים בין-עירוניים, כבסיס לשיפור וקידום אוכלוסיות מוחלשות, לקירוב פריפריה למרכז ולצמצום השימוש ברכב הפרטי על השלכותיו השליליות לסביבה
- קידום הקמת רשויות מטרופוליניות לתחבורה, שתראינה לנגד עיניהן את המפה התחבורתית הכוללת במטרופולין, לצד הצרכים של אוכלוסיות התושבים במטרופולין. הרשות המטרופולינית
- לתחבורה תקדם מערך תחבורה ציבורית במטרופולין, על בסיס תכנון משותף לרשות המטרופולינית, למשרד התחבורה ולתושבים המקומיים, ולא על פי רצונותיה של מפעילת התחבורה הציבורית

8.2.3 חלופות תחבורתיות

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- יישום מלא של תכנית קווים מהירים לאזורי תעסוקה
- חיוב הגשת תסקיר תחבורה מקיימת לכל תכנית בנייה חדשה
- הגדלת מספר הנהגים בחברות האוטובוסים על ידי שיפור תנאי העבודה והגדלת המערך המטפל במשרד התחבורה
- עידוד ההתניידות הבלתי ממונעת, כמו אופניים או הליכה ברגל, על-ידי יצירת מסלולים בטיחותיים, הרחבת אפשרות

- להטענת אופניים בתחבורה ציבורית, מאבק בגניבות האופניים, מערך השכרת אופניים, מקלחות במקומות העבודה ועוד
- צמצום הנסיעה הפרטית באמצעות הפחתה בייבוא כלי רכב, הורדת כלי רכב ישנים מהכביש, הגדלת הקנסות, ההיטלים, האגרות והמסים הכרוכים בהחזקת רכב, מס מוגדל על רכב שני למשק בית, צמצום ההשקעה בכבישים חדשים ובמקומות חניה
- צמצום ההקלות לליסינג – לא ניתן יהיה להכיר כהוצאות תאגיד, בגין דלק ששולם, באם אין הגבלה לסך הק"מ שעובד נוסע ברכב התאגיד
- נתיבי תחבורה ציבורית בכניסה לערים הגדולות והרחבת מיסי הגודש. מודל הנתיב המהיר לתל אביב, אשר כולל מערכת תחבורה ציבורית יעילה ומפותחת צריך להיות מועתק לכניסות המזרחיות והצפוניות לתל-אביב ומודלים דומים צריכים להיות מופעלים בכניסה לירושלים ולחיפה
- רכב שיושבת ליום עבודה קבוע בשבוע יקנה הטבות כלכליות לבעליו. הטבות למקומות עבודה שיעודדו שימוש בתחבורה ציבורית או באמצעים לא ממונעים (אופניים וכו') וכן כאלה שיעודדו נסיעות משותפות לעבודה (sharing car)
- מדיניות שלא מעודדת ייבוא כלי רכב חדשים ורכישתם. במקרה של רכישת רכב חדש, תהיה עדיפות ברורה לכלי רכב שאינם בזבזנים ופולטים פחות זיהום וגזי חממה (לדוגמה כלי רכב "היברידיים")
- האצת תהליך בניית קווי המערכות להסעת המונים במטרופולין גוש דן, באזור חיפה ובירושלים, תוך צמצום למינימום ההכרחי של ההפרעות לתושבי המקום והנזקים לעסקים הפועלים בתוואי
- מרצ מתנגדת להקמת שדות תעופה אזוריים באזורים חקלאיים כגון עמק יזרעאל, רמת מנשה או מגידו בגלל הנזקים הבריאותיים והסביבתיים הכבדים והפגיעה הקשה בחקלאות. קיימות מספר חלופות להקמת שדה תעופה משלים לנתב"ג, שאינן באזורים כאלה. בראש ובראשונה – החלופה המקורית בנבטים שבנגב שבה מעוניינות כל הרשויות המקומיות הסמוכות הרואות בחלופה זו בסיס לעוגן כלכלי, תיירותי ומסחרי לנגב

8.2.4 בטיחות בדרכים

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- יישום התכנית הלאומית הרב-שנתית למאבק בתאונות הדרכים (על בסיס דו"ח שיינין עם שינויים מתבקשים למניעת הגדלת נפח התנועה), כולל השקעת המשאבים הדרושים לביצועה.
- ביסוס הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים כרשות עצמאית
- הגברת החינוך וההסברה לתרבות הבטיחות בכל המגזרים בישראל

8.3 סביבה

8.3.1 צדק סביבתי

צדק סביבתי הוא הזכות השווה לנגישות לאוויר נקי, לאיכות חיים ולבריאות. הקשר בין האדם לבין המקום בו הוא חי, הצמחייה ובעלי החיים הוא חלק אינטגרלי מחיינו. ההגנה על משאבי הסביבה ועל הזכות לנגישות שווה של החברה אליהם, גם בדורות הבאים, היא העומד וקרוב בלב תפיסתה הסביבתית של מרצ. הציבור הישראלי מודע ופועל לקידום הצדק הסביבתי, אולם הממשלה הנוכחית והעומד בראשה פעלו בניגוד למחויבויותיהם לציבור גם בהקשר זה. תחת ראש הממשלה נתניהו הוחלט על הפרטת קרקעות המדינה – החלטה הידועה בשם "הרפורמה במדיניות הקרקע והתכנון בישראל". זוהי מדיניות שמנציחה את עוולות המערכת הקיימת, מעודדת בזבוז קרקעות משווע ומאיצה את היחלשותם הכלכלית חברתית של יישובי הפריפריה. על ישראל להפסיק להתעלם מהסוגיות הסביבתיות ולפעול לחלוקה הוגנת של משאבי הטבע הישראליים וההכנסות מהם.

מרצ הובילה את המאבקים להגנת הסביבה בכנסת, בממשלה וברשויות המקומיות, באמצעות שיתופי פעולה חשובים עם ארגונים ופעילים סביבתיים וכן עם נבחרי ציבור ממפלגות אחרות. אולם לא די בגיוסה של המערכת הפוליטית למערכה הסביבתית. מרצ פועלת ותמשיך לפעול להרחבת המעגלים המחויבים להגנת הסביבה וכן לחיזוק גיבוי מערכות החוק והמשפט, התעשייה, החקלאות, הצרכנות, הכלכלה, הביטחון, התכנון והחינוך.

8.3.2 שטחים פתוחים ומדיניות תכנון

לשטחים הפתוחים ערך רב מבחינה אקולוגית וחברתית. בישראל הצפופה ערכם עולה והאיומים הנשקפים להם מתעצמים, ונובעים בעיקר מהתייחסות לקרקע כמשאב נדל"ן וככלי פוליטי. הרפורמה בניהול הקרקעות שמביאה להפרטתן מחריפה מצב זה. לכן יש צורך במלחמת מנע ותיקון המעוות: קרקעות המדינה תישארנה בבעלות המדינה, ותיאסר מכירתן.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- קידום סטטוטורי לתכנית הלאומית לשטחים הפתוחים
- חיזוק עצמאות מערכת התכנון באמצעות תהליכים סטטוטוריים לשיתוף ציבור, יצירת איזונים ובלמים במערכת התכנון והרחבת הייצוג בגורמי התכנון
- ביטול הצעדים שנעשו עי הממשלה האחרונה לצמצום עצמאות מערכת התכנון
- קביעת קריטריונים להחכרת קרקעות המדינה ברוח ערכי השוויון וצמצום הפערים החברתיים
- רשות מקרקעי ישראל תחויב לפרסם הצעות החלטה, את החלטותיהם וכן פרוטוקולים של דיוני מועצת המנהלים
- ישנו סדרי העדיפויות של רשות המקרקעין (ממ"י לשעבר) כך שיושם דגש על שיתוף הציבור, על שקיפות ועל האינטרס הלאומי ולא על הפרטת קרקעות המדינה
- תבוטל הרפורמה בתכנון ותקודם רפורמה חלופית לתכנון מושכל, שקוף ומשתף

מרצ

- בבסיס חוק התכנון והבנייה המתוקן שתציע מרצ יעמדו האינטרס הציבורי ושלמות המערכות האקולוגיות. רפורמה זו תפעל לחיזוק ועדות התכנון המחוזיות, ולהגברת המעורבות האזרחית בהליכי התכנון לרבות הרחבת זכות ההתנגדות לארגונים אזרחיים ולציבור הרחב, וכן להגברת השקיפות והנגישות הציבורית למידע
- יש לייעל את תהליך הרישוי, בין השאר באמצעות הקצאת כוח האדם הדרוש לוועדות התכנון הקיימות, וכן לוועדות המחוזיות
- יבוטלו מוסדות במערכת התכנון, שכל תכליתם עקיפת המהלכים המקובלים ודחיית האינטרס הציבורי, כמו הוות"ל, הותמ"ל והווד"לים, ויחוזקו הוועדות המחוזיות
- מערכת הביטחון תוכפף לכל התנאים, המגבלות ועקרונות השקיפות החלים על כל גוף אחר במערכת התכנון
- על מדיניות התכנון להיות ארוכת טווח, ולהתייחס לקרקע כמשאב ציבורי, השייך באופן שווה לכלל הציבור בישראל
- יש להציב את ההתחדשות העירונית כיעד לאומי, לשמור על עקרונות תמ"א 35, לצופף מרכזים עירוניים, לעודד בנייה רוויה, בנייה לגובה ובנייה ירוקה, ולפעול לצמצום הבנייה צמודת הקרקע. הפרבור הוא בעיה משמעותית שמתבטאת בבזבוז משאבי קרקע, בהגדלת התלות בתחבורה, בתשתיות ועוד
- יש לפתח מרכזי שירותים ותעסוקה בכל גוש יישובים, על מנת לאפשר לכל האזרחים נגישות טובה לשירותים ציבוריים, מסחריים וקהילתיים, במרחק הליכה או נסיעה קצרה מהבית
- על התכנון לקחת בחשבון היבטים סביבתיים, חברתיים, תחבורתיים ובריאותיים. על כל תכנון לאפשר ניידות באמצעים בני קיימא – בראש ובראשונה הליכה ברגל, רכיבה על אופניים ותחבורה ציבורית יעילה ושימושית. בכל תכנון עירוני יש לקחת בחשבון הקצאת שטחים ירוקים בהתאם לחוק ולתקנות
- בהתאם להחלטות עבר של ממשלת ישראל ושל מוסדות התכנון, לא יוקמו יישובים חדשים בישראל. איסור זה יעוגן בחוק. תחת זאת, התכנון יתמקד בחיזוק ועיבוי יישובים קיימים, לרבות יישובי הפזורה הבדואית בנגב. תכניות ישנות (בנות 8 שנים ומעלה) שטרם החל ביצוען יעלו לדיון מחדש במוסדות התכנון, תוך התייחסות לחקיקה העדכנית ולתמ"אות החדשות, בפרט בתחום הבנייה על החופים. התכנון יביא בחשבון שיקולים אינטגרטיביים של שמירה על ערכי טבע ונוף, מורשת תרבותית וחברתית (כגון חקלאות, ארכיאולוגיה, מגוון צורות ההתיישבות, מסורות אתניות ולאומיות) וצדק חברתי
- חיוב בנייה חדשה בעמידה בתקן הישראלי החדש לבנייה ירוקה. תמיכה ממשלתית וסבסוד בשיפוץ סביבתי של מבנים קיימים בשיטת רטרופיטינג (המביאה לצמצום צריכת האנרגיה, המים וחומרי הגלם)

8.3.3 מדיניות ידידותית לסביבה – הטמעת התפיסות הקיימות בתהליכי קבלת ההחלטות

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הבטחת נגישות הציבור למידע סביבתי, לרבות מידע עדכני בזמן אמת על נזקים ומפגעים סביבתיים, ומידע תכנוני (לרבות מסמכים נלווים).
- יישום ואכיפה מלאה של חוק חופש המידע (מידע סביבתי). לצורך הגברת השקיפות יש לקדם חקיקה המחייבת תאגידים עסקיים ממשלתיים, פרטיים וציבוריים כאחד לדווח באופן מסודר לציבור על השפעותיהם החברתיות-סביבתיות, במגוון תחומים רחב יותר מהמחויב בחוק כיום
- יישום חובת ההיוועצות בארגונים הסביבתיים הקיימת בחוק, שנחקק ביוזמת מרצ, והרחבת חובה זו להליכים נוספים, המשפיעים על הסביבה
- שיתוף הציבור בקבלת החלטות: אימוץ מנגנונים מתקדמים של שיתוף הציבור בקבלת החלטות, כגון וועדת האזרחים, לרבות בנושאי תשתיות, תכנון, סביבה ובריאות הציבור. ארגוני סביבה וחברה יהוו נדבך חשוב בהליך שיתוף הציבור וקבלת ההחלטות
- הקמה מחודשת של נציבות הדורות הבאים בכנסת, שתמשיך לפעול בסיוע לחקיקה, בתחקיר ובעיצוב מדיניות הממשל הישראלי
- הקמת מסגרות אזוריות לטיפול בסוגיות סביבתיות חוצות גבולות, לרבות שיתוף פעולה עם הרשות הפלסטינית, מצרים וירדן. המערכות האקולוגיות אינן מתחשבות בגבולות מדיניים ובתחומים רבים דרוש פתרון אזורי לבעיות משותפות. גופים אלה יגבשו פתרונות ארוכי טווח לבעיות חוצות גבולות כמו זיהום נחלים, זיהום מי תהום, בנייה משולחת רסן, מזבלות לא חוקיות, ציד לא חוקי ועוד. למסגרות אלה תהיה סמכות מעוגנת בחקיקה שתבוטא גם ביעוץ למערכת הביטחון
- אשרור אמנות בינלאומיות בנושאי סביבה, שמירת טבע ובריאות הציבור, וחקיקה שתעגן את ביצוע הוראות אמנות אלה
- אימוץ תקנים וחוקים מתקדמים מהעולם כולו
- החינוך הוא תנאי יסוד להגנה על הסביבה, ולכן יש לשלב את לימודי הסביבה בתכנית הלימודים הפורמלית והבלתי פורמלית, לא רק כחלק ממדעי הטבע אלא גם כחלק מלימודי חובה, שירחיבו את אופקיהם של תלמידי ישראל החל מרגע כניסתם אל מערכת החינוך הציבורית בגילאי הגן. לימודי הסביבה יעניקו לתלמידים אפשרות לבחון ולהבין את השלכות מעשיהם והחלטותיהם בתחום הסביבתי על עצמם, על שכניהם ועל סביבתם. כמו כן, יש לקדם ולהרחיב מערכי חינוך והסברה לאוכלוסייה הבוגרת במגוון תחומים
- חידוש פעילות המועצה הלאומית לנושא איכות הסביבה שחדלה לפעול ב-1991. מועצה זו תכלול באופן קבוע נציגי ציבור, ארגונים סביבתיים, נציגי אקדמיה ואת הגופים המפתחים.

מרצ

המועצה תזמין, לפי העניין, נציגים של קבוצות אשר נפגעות באופן תדיר מתהליכי פיתוח, תיעוש, או הזנחה סביבתית ותכנונית כגון הבדואים בנגב

- הקמת ועדת שרים סטטוטורית להגנת הסביבה ("קבינט סביבתי"). ועדת השרים תעסוק בענייני תיאום בין משרדי הממשלה בכל הנוגע לפעולות לשמירת הסביבה וסילוק מפגעים וכן בהיערכות עתידית למניעת מפגעים סביבתיים ולקידום פתרונות לשמירה על הסביבה

8.3.4 חלוקה הוגנת של נכסי הטבע

ממשלות ישראל בעשורים האחרונים הובילו להפרטה פרועה של נכסי הציבור והטבע. שאלת הבעלות על משאבי הטבע היא מהותית ומוסרית כפי שהיא כלכלית והיא מחייבת דיון ציבורי מעמיק, תוך מתן מידע מלא ונטול אינטרסים. הדיון בכנסת בסוגיית חלוקת רווחי הגז הראה עד כמה המערכת הפוליטית פועלת באופן שטחי ונסחטת על-ידי גופים אינטרסנטיים, בניגוד לאינטרסים של כלל הציבור.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- ביטול מתווה הגז
- קביעת שיעורי מס מוגדלים לחברות העוסקות בניצול משאבי טבע, חקיקה שתכפיף את השיקולים הכלכליים של ניצול משאבי טבע לשיקולים ומגבלות סביבתיים
- פיקוח על מחירי הגז הטבעי והגבלות על ייצוא
- הבטחת מעורבות המדינה בקבלת החלטות כדי לייצר איזון בין הרצון לייצר רווחים כלכליים לבין אינטרסים של שימור משאבי טבע, מחויבות סביבתית, בריאות וכיו"ב
- קביעת מכסות ומגבלות לניצול של משאב טבעי, וייצור מנגנוני אכיפה יעילים
- ביטול הארכת הזכיון המופקר לניצול משאבי ים המלח לעוד עשורים רבים. שמורות הטבע, הגנים הלאומיים, אתרי המורשת ואתרי ההנצחה הם קניין המדינה ושייכים לכלל אזרחיה, ולכן עליהם להיות מנוהלים על-ידי המדינה באמצעות רשות שמורות הטבע והגנים הלאומיים. יש להפסיק כליל את העברתם של אתרי הנצחה וגנים לאומיים לגורמים פרטיים ועמותות פוליטיות, ולהחזיר למדינה את ניהול האתרים שכבר הופרטו
- הבטחת נגישות ומעבר חופשי של הציבור בשטחים פתוחים, שמורות טבע וחופים, והגברת האכיפה נגד גורמים פרטיים ועסקיים המגבילים את הנגישות אליהם. בכלל זה חופי הים, ים המלח והכנרת, פסגת החרמון ואתרי טבע ונופש ציבוריים אחרים

8.3.5 זיהומי אוויר, אדמה ומים

זיהום האוויר בישראל הוא חמור ומהווה מפגע סביבתי ובריאותי משמעותי. חשיפה ממושכת לזיהום אוויר גורמת לפגיעה בלתי הפיכה בבריאות. הנפגעים העיקריים מכך הם אנשים מבוגרים מאוד, חולים במחלות נשימתיות, והמתגוררים בקרבת מקורות הזיהום (תחנות כוח, מפעלים, כבישים ראשיים ומוקדי שריפת פסולת). זיהום קרקעות נובע

מהצטברות חומרים רעילים וכימיקלים שונים שמקורם בתעשייה, בחקלאות ובתשטיפים מכבישים. עתודות המים במישור החוף ובשפלה הפנימית נמצאות תחת איום תמידי מחלחול של חומרים רעילים.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- שינויי האקלים הם אחת הסכנות הגדולות ביותר לאנושות, ומדובר בסכנה שברובה הגדול היא מעשה ידי אדם. על כל מדינות העולם לקחת חלק כדי להילחם בה. לשם כך, תפעל מרצ לעמידה ביעדי הפליטות אליהם התחייבה ישראל במסגרת הסכם פריז
- הנהגת מדיניות "המזהם משלם": מתן קנסות גבוהים ועונשים מרתיעים לעוברים על התקנים המותרים. הצמדת תקנות הפליטה לרכב, למתקנים לייצור חשמל ומפעלים כימיים בישראל לאלו של האיחוד האירופי
- הגדלת התקציב למו"פ בנושא יישום מקורות אנרגיה חלופיים בישראל עם דגש על אנרגיות שמש ורוח
- אכיפת האיסור על השלכת פסולת לסוגיה בשטחים הפתוחים ועל שריפת פסולת, וקידום הקמת אתרים חוקיים ומוסדרים, בהתאם לסטנדרטים המקובלים במערב, להטמנה, למיחזור ולהשבת אנרגיה
- חקיקת חוק עידוד תעשיות ידידותיות לסביבה שיחייב עידוד ממשלתי לתעשיות ידידותיות לסביבה ויביא למעבר לתעשיות נקיות במקום תעשיות מזהמות
- פריסת מערכי ניטור ומעקב אחר זיהומי אוויר, קרקע, מים וקרינה, לקבלת נתונים הנגישים לציבור הרחב בזמן אמת
- החמרת המעקב, הפיקוח והביקורת על הזרמת שפכים ותמלחות לנחלים ולים, על-ידי הרשויות המקומיות, התעשייה, חברת החשמל וצה"ל
- נקיטת גישה מחמירה במתן היתרים לכך ובענישת החורגים מההיתרים
- פיקוח ואכיפה של חוקים ותקנות בנוגע להדברה ודישון. כימיקלים המשמשים לשיפור התוצרת החקלאית נשטפים במים, מחלחלים לאדמה ונישאים ברוח. גם פסולת חקלאית, ובעיקר ממשקי החי, נושאת עמה חומרי הדברה, אנטיביוטיקה, הורמונים ושאר מזהמים, שיש צורך קריטי בטיפול בהם
- הרחבת אפשרויות האכיפה הישירה – לאפשר לאזרח לתבוע באופן ישיר פיצוי מתאגידים מזהמים, בלא חובת הוכחת נזק
- תקצוב תכנית ממשלתית לפינוי בתי הזיקוק ממפרץ חיפה, והיערכות לצמצום נפח זיקוק הנפט בישראל
- יישום התכנית הלאומית להיערכות לשינויי אקלים, לרבות העמדת התקציבים הנדרשים
- הקמת רשות לאומית עצמאית למדידת איכות האוויר.

תפקידה יהיה לבדוק את איכות האוויר בישראל, להציג את הנתונים בפני הציבור, להתריע על זיהום אוויר גבוה, לנתח מגמות של איכות האוויר לאורך זמן ולפקח אחר עמידת המשרד להגנת הסביבה ביעדי איכות האוויר שקבע

8.3.6 צרכנות מושכלת

אחד המחירים הכבדים של השיפור ברמת החיים הוא כמויות הפסולת הגדולות. בישראל ייצור הפסולת לאדם הוא מהגבוהים בעולם. שיעור ניכר מהפסולת לא מוצא את דרכו לאתרי הטמנה מוסדרים, ולעתים אף לא נאסף כלל. בישראל קיים רק אתר אחד גדול לטיפול בפסולת מסוכנת (רמת חובב) מה שגורם, להובלה של פסולת מסוכנת לאורך צירים ארוכים.

המעגל המסתיים בהשלכת פסולת מתחיל בצריכה. צריכת יתר היא חלק מתפיסת העולם הניאו- ליברלית, והיא מנוגדת לאינטרס הציבורי. יש ליצור תמריצים כלכליים חיוביים ושלייליים על מנת לעודד לצרוך פחות ובאופן מושכל, תוך צמצום בהיקף האריוזות והגברת המיחזור, לרגולציה צרכנית up-bottom השפעה רבה על היצרנים והספקים, אך היא מחייבת ציבור צרכנים מודע וכלים אינפורמטיביים העומדים לרשותו. על הצרכנות להיות מושתתת על בחירה חופשית, מושכלת ומודעת, אשר תאפשר לצרכן לשלוט בכמות ובאיכות של המוצרים והשירותים אותם הוא צורך. יש להעמיד לרשות הצרכן ידע מקיף על נסיבות ייצור המוצר, על התנאים החברתיים של העמלים בשרשרת הייצור וההובלה, ועל המחיר הסביבתי שהמוצר גבה בעת ייצורו והשלכתו.

כדי למנוע שינוע מיותר יש לעודד צרכנות המבוססת על ייצור מקומי גם במישור הלאומי וגם במישור של אזורים בתוך הארץ.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- רשויות המדינה והחברות הממשלתיות יאמצו מדיניות של חיסכון בצריכה, בעזרת העדפת שימוש בדואר אלקטרוני ובמסמכים וירטואליים על פני חלופות מודפסות, העדפת חומרי בנייה וציוד משרדי שדורשים פחות משאבים ומייצרים פחות פסולת, איסור שימוש בכלים חד פעמיים ומנגנונים לחיסכון באנרגיה
- יחוקק חוק חובת איסוף, מיחזור ושימוש בפסולת בניין ופסולת מוצקה ממוחזרת בפרויקטים ציבוריים
- עידוד מדיניות המיחזור במגזר הפרטי ובתעשייה
- החלת חוק הפיקדון למיכלי משקה גם על בקבוקים בנפח ליטר וחצי ויותר
- מתן מענה לפסולת אלקטרונית, שזקוקה לטיפול מיוחד
- הצבת יעדים למיחזור בכל הענפים, לקידום המחקר על שימוש בפסולת ממוחזרת, ויעדים לרכישת חומרים מוחזרים כחומרי גלם וכמוצרים סופיים
- הטלת אחריות האיסוף, המיון והמיחזור על הרשויות המקומיות בשילוב עם היצרנים והמשווקים, בעזרת כלים ותקציבי מדינה
- יישום טכנולוגיות מתקדמות לטיפול בפסולת מסוכנת (מיצוק)

מיצוב)

- צמצום היקפי הפסולת המסוכנת באמצעות טכנולוגיה ייעודית ומדיניות שימוש מאוזנת במרכיבים רעילים, כימיים וביולוגיים
- אכיפה וענישה משמעותית לכל המשליכים פסולת באתרי הטמנה בלתי חוקיים או ברשות הרבים או שורפים אותה
- מתן תמריצים חיוביים לקבלני פינוי פסולת ביתית ופסולת בניין שיפנו את הפסולת לאתרים מוסדרים

8.3.7 מים

מים הם המצרך הבסיסי ביותר לאדם. לכל אדם זכות לקבלת מים בהתאם לצרכיו. הפרטת המים, באופן שתאגידי המים מנוהלים כמשק סגור, מנוגדת לתפקידה הבסיסי של המדינה כספקית שירותים חיוניים. בישראל אין תפיסה מערכתית ארוכת טווח לטיפול במקורות המים ובמשך שנים נוהלה מדיניות שהובילה לזיהום מקורות המים, לבזבוז, ולאפליה בהקצאת המים ובחלוקתם בין אוכלוסיות ומגורים.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- ביטול תאגידי המים והחזרת ניהול המים אל המדינה, כחלק בסיסי מתפקידה. התשלום עבור המים יעשה בלא מימון של מערכות נפרדות, בזבזניות ומפלות, כאשר התשלום בגין צריכה סבירה, בהתאם לצרכיו של אדם, יהיה נמוך ומידתי
- קביעת תפיסה מערכתית של מקורות המים תוך לקיחה בחשבון של כלל השימושים במים, בכלל זה הבטחת זכות הטבע למים
- עדכון תכנית האב למשק המים בהתאם לתחזיות השירות ההידרולוגי על צמצום המשקעים, כך שבנוסף להגדלה המיידית המתבקשת בהתפלה, תכנית האב תתייחס לניהול ביקושים וחסכון במים
- הבטחת שוויון בחלוקת הנגישות למים בכלל, ולמים ראויים לשתייה בפרט. הפסקת אפלייתם של יישובים ערביים, מוכרים ושאינם מוכרים, בהקצאת מים לצרכי חקלאות
- איסור על ניתוקי מים ופיתוח מקורות מים אלטרנטיביים, כגון מיחזור מי ביוב והתפלה
- מימוש התכנית להקמת מרכז פיתוח מקורות מים בינלאומי בישראל
- חקיקה שתאפשר ותעודד את האזרח לאגור מי גשמים ולמחזר מים אפורים, מהלך שהתחיל ביוזמת מרצ ונתקל בהתנגדות הממשלה
- ריסון הרשויות המקומיות על-ידי הקמת מערכת במשרד הפנים שתפקח על שימושי מים ברשויות המקומיות
- ריסון צה"ל ומערכת הביטחון בנוגע לבזבוז מים
- שינוי חוק המים והתאמתו כך שיוביל לשיקום וניהול בר קיימא

של משאבי המים הטבעיים, שיקום זרימת המים בנחלים, והגברת השקיפות ומעורבות הציבור בהליכי קבלת החלטות במשק המים

8.3.8 אנרגיה

ישראל היא בעלת פוטנציאל עצום להפקת אנרגיה ממקורות מתחדשים. השימוש בהם, ובמיוחד באנרגיה סולארית, מהווה יתרון הן מבחינה סביבתית והן מבחינה כלכלית, חברתית ובריאותית. ישראל התחייבה להגביר את השימוש באנרגיות מתחדשות, אולם קצב ההתקדמות הוא איטי מאד. ניצול אפיק זה יצמצם את התלות של ישראל במדינות המייצאות נפט ויביא לעצמאות כלכלית. יש לעודד ייצור חשמל ממקורות אנרגיה מתחדשים ולעודד פיתוח שוק סולארי כחול לבן שישמש גם לייצוא. מציאת מאגרי גז טבעי גדולים מול חופי הים התיכון רק לאחרונה גררה עמה התרגשות וגילויי שמחה, אך יש לזכור שגם גז טבעי הוא מקור אנרגיה פוסילי, אשר הפקתו וניצולו כרוכים בזיהום רב ואגירתו מהווה סיכון לתושבים החיים בשכנות למאגרים אלו.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הפחתת פליטות ל-0 ב-2030 ויעד אנרגיות מתחדשות 10% ב-2030 ו-110% ב-2050.
- יישום מדיניות מקיפה של התייעלות וחסכון במוסדות המדינה, במערכת הביטחון, במגזר התעשייתי, החקלאי, העסקי והפרטי
- יישום החלטת הממשלה להקמת תחנת כוח סולארית בנגב, תוך התחשבות באתרים רגישים המקיימים מערכות אקולוגיות מדבריות
- קידום תכנית לאומית להתייעלות אנרגטית לשם הטמעת מקורות אלה במשק החשמל הישראלי
- קידום הפקת אנרגיה מפסולת באמצעות חקיקה, משאבים, כלים ושטחים ייעודיים למטרה זו
- מתן תמריצים והתחייבויות ארוכות טווח למחיר רכישת אנרגיה מתחדשת, לייצור ולשימוש באנרגיה סולארית לצריכה ביתית, במפעלים ובמקומות ציבוריים, תוך העדפת גופים ציבוריים וקואופרטיבים
- איסור הקמת תחנות כוח חדשות המתבססות על דלקים פוסיליים כמו נפט, פחם וגז טבעי ואיסור הרחבת היקף פעילותן של הקיימות
- ביטול ההקפאה של התכנית הלאומית להפחתת פליטות, והיא תורחב לתחומים נוספים שטרם זכו בה למענה
- מתן תמריצים להחלפה, שיפור ושדרוג של ציוד ומיכון לחסכוניים באנרגיה
- עיגון בחקיקה של התקנות להפסקת השימוש בנורות להט והוצאתן מחוץ לחוק תוך פרק זמן מוגדר, בדומה לחקיקה במדינות שונות באירופה
- בעקבות דו"חות אחרונים של האו"ם, מהם עולה שהגורם העיקרי לפליטת גזי חממה הוא משקים חקלאיים מתועשים, יש

לבחון את המדיניות החקלאית בישראל, בעיקר במשקי החי, ואת המדיניות הצרכנית והמסחרית הנלווית, ולהכפיף לכללי שמירה הסביבה וצמצום פליטת מזהמים וגזי חממה

- יש להביא לשקיפות ולהעברת מידע שוטף לגבי השימוש באנרגיה גרעינית בישראל ודרכי קבירת פסולת גרעינית. אין לפתח אנרגיה גרעינית בלא חקיקה ישירה בעניין זה, אשר כוללת גם מערכות של פיקוח ובקרה
- עדכון חוק הנפט, המאפשר ליוזמים לבצע חיפוש והפקת נפט, כך ששיקולים סביבתיים, שקיפות ושיתוף ציבור יילקחו בחשבון במתן היתרים ליוזמים
- הקמת ועדת חקירה ממלכתית לאסון הנפט בשמורת עברונה, שמסקנותיה יוטמעו בחקיקה

8.3.9 שמירת טבע

מדינת ישראל התברכה בעולם טבע מגוון ועשיר, שכמעט ואין דומה לו בעולם ביחס לשטחה המצומצם של המדינה. עולם טבע ים תיכוני חופף לעולם המדברי, ומאפשר מפגשי צומח וחי, נופים בראשיתיים, תופעות ייחודיות בעולם כולו, מסלולי נדידת ציפורים ועוד. על מדינת ישראל לשמור מכל משמר על האוצרות הנדירים שהופקדו בחלקה.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- שמירה על השטחים הפתוחים על-ידי שקילה מחדש, דיון מעמיק ואף ביטול תכניות שכבר אושרו לבנייה, כבישים, מתקני תשתית, חקלאות ועוד
- הכרזה של שר הפנים על עשרות שמורות טבע וגנים לאומיים, התקועים במערכת הבירוקרטית כבר עשרות שנים ללא מענה
- הגנה על מערכות אקולוגיות ייחודיות בישראל בהתאמה לסטנדרטים המקובלים באיחוד האירופי ובארה"ב. לדגש מיוחד יזכו מערכות רגישות כמו מדבריות, חורש טבעי, בתות, מערות, נחלים, בריכות חורף, חופי הים והכנרת, מפרץ אילת והים התיכון
- חקיקת חוקים ייעודיים להגנה על ערכי טבע ייחודיים לישראל, כמו ים המלח וארץ המכתשים. חשיבות רבה תיוחד לסוגיית ים המלח. שיקום ים המלח יתבצע באמצעות הפסקת ניצול משאביו, צמצום שאיבת מים ממקורותיו והפעלת מדיניות מתאימה כלפי אתרי התיירות סביב ים המלח ובעיקר כלפי המפעלים התעשייתיים. אלה אחראים, יחדיו, לאחוז ניכר מקצב ההתאיידות השנתי של ים המלח
- מאבק עיקש בפלישות הביולוגיות לישראל, בעלי חיים וצמחים שמוכנסים למדינה על-ידי האדם ומתבססים במערכות אקולוגיות, תוך כדי פגיעה בחי ובצומח המקומי. מאבק כזה ייעשה על-ידי מערכת משולבת של מחקר, מכס, פיקוח, אכיפה והסברה. יבואנים, גני חיות, מבריחים בלתי חוקיים וסוחרי חי וצומח ייאצו לקבל אחריות מלאה על הנזקים שייגרמו בעקבות פעולותיהם
- מאבק בכורי חול בלתי חוקיים, על מנת לשמור על בתי הגידול

החוליים בישראל, הנמצאים בסכנה

- פיקוח על שימוש בחול על-ידי קבלני בנייה והגבלתם בנושא זה
- אישור ותקצוב תכנית לאומית לשיקום נחלי ישראל
- קידום חוק הניקוז והגנה מפני שיטפונות, תוך חיזוק הראיה הסביבתית – אקולוגית

8.3.10 חופים וים

הים והחופים הם משאב ציבורי חשוב ונדיר שמצריכים התייחסות מיוחדת. על החופים והים ישנם איומים רבים מכיווני נדל"ן, קידוחים המהווים מסחור, איום סביבתי, בריאותי ועוד. מדינות רבות בעולם התקדמו לניהול אינטגרטיבי של הים והחופים כאשר כלל השיקולים נלקחים בחשבון גם בישראל. נעשתה עבודה משפטית ואקדמית לבחינת הנושא. על מדינת ישראל להכיר בחשיבות של שמירת הים ומשאביו לעתידה של ישראל ובמקביל לשמור על הים והחופים כמשאבים ציבוריים ונגישים.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- איסור על גביית תשלום בכניסה לחופי הים של מדינת ישראל
- הקמת רשות לניהול אינטגרטיבי של הים שתכלול את כל בעלי העניין ותקיף את כל השימושים הימיים השונים ותאפשר שקיפות בניצול משאבי הטבע, ביקורת ציבורית ושמירה על ערכי הטבע והסביבה בימיים לאורך השנים
- הכרזה על 20% לפחות משטחי המים הטריטוריאליים כשמורות ימיות וקידום המחקר הימי בתחומי המים הכלכליים לצורך בחינת אמצעים לשמירה על הסביבה הימית בתחום זה
- השלמת הרפורמה בדיג, הכוללת את הוצאת כלל ספינות המכמורת מהים והגנה על מינים בסכנת הכחדה, תוך דאגה למגוון הדגה, למערכות האקולוגיות הימיות ולפרנסת הדייגים
- קידום ותקצוב תכנית פעולה ותשתיות לשעת חירום, שיוכלו לתת מענה מיטבי ומיידי לתקלות במתקני הקידוח והתשתיות בים
- בחינה מחודשת של מיקום אסדת הגז "לויתן"
- ביצוע ניטור קבוע ושקוף ציבורית בחופי הדרום לזיהום מעזה וצמצום זיהום השפכים המגיע משם

8.3.11

שימור מבנים ואתרים היסטוריים המורשת ההיסטורית הבנויה היא נכס רוחני, ערכי ותיירותי חשוב לדורנו ולדורות הבאים. מרצ רואה בשימור האתרים והמבנים ההיסטוריים כלי חשוב בטיפוח הזהות הלאומית ובגיבוש המורשת התיישבותית.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- מניעת הריסה והזנחה של אתרים בעלי משמעות היסטורית מקומית ולאומית. דגש מיוחד יושם על עצירת הרס האתרים ההיסטוריים בירושלים

- על כל הצעה לשינוי יעוד או סיווג תכנוני של אתר הכולל ערכים היסטוריים תחול חובת קיום שימוע ציבורי, אשר יכלול את המועצה לשימור אתרים, רשות העתיקות, משרדי התיירות, החינוך והגנת הסביבה והציבור הרחב

8.3.12 זכויות בעלי חיים

כמי שדוגלת בהגנה על קבוצות חלשות וחסרות פה להשמעת סבלן ומצוקתן, רואה מרצ באופן טבעי חובה להגן על רווחתם של בעלי החיים. מרצ מאמינה שבצד ההבדלים בין בעלי חיים לבני אדם, חולקות שתי הקבוצות מאפיינים התנהגותיים, קוגניטיביים ורגשיים רבים. בראש ובראשונה חולקים האדם והחיה יכולת לחוש כאב וסבל. נוכח דמיון זה סבורה מרצ כי בצד הרגישות למצוקותיהם ולסבלם של בני אדם, נדרשת מידה הולמת של התחשבות בצרכים, במצוקות ובסבל של בעלי החיים. חלוקת הסמכויות בין משרדי הממשלה השונים בהגנת בעלי החיים, מנוגדת לאינטרס של בעלי החיים ונובעת פעמים רבות משיקולים של גורמים אינטרסנטיים בשימור מצב פוגעני. ההגנה על רווחת בעלי חיים ועל האינטרסים הייחודיים להם צריכה להתבצע במספר היבטים.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- ריכוז כלל הסמכויות להגנת בעלי החיים תחת המשרד להגנת הסביבה וניתוק כל קשר עם גורמים אינטרסנטיים היושבים במשרד החקלאות, הבריאות והחינוך מנושא הגנת בעלי החיים
- הקצאת משאבים הולמים לאכיפה של חוק צער בעלי חיים
- איסור סחר בפרוות
- תיקון חוק צער בעלי חיים – ניסויים בבעלי חיים. ישראל היא המדינה היחידה בעולם המערבי, אשר אינה מקדמת חלופות לניסויים בבעלי חיים. יש לבטל את הוועדות הפנימיות לאישור ניסויים, להוסיף נציגים של ארגונים להגנת בעלי החיים לוועדות המאשרות, ולקבוע קריטריונים מחמירים למתן אישורים לניסויים בבעלי חיים, רק במקום בו הוכח שהמחקר הוא לצורך הצלת חיים ואין לו חלופה מתאימה
- ציד ודיג למטרות ספורט או בידור הוא פעילות ברברית, שיש להעביר מהעולם. כדי להגן על חיות הבר ייאסר הציד ויקבע עונש של עד 6 שנות מאסר למי שהורשע בעבירת ציד
- איסור סחר במוצרים שהליך ייצורם כרוך בהתעללות שנאסרה בישראל כמו מכירת כבד שומני של אווזים וברווזים שעברו פיטום בכפייה
- איסור יבוא כבד אווז
- ביטול כלובי סוללה בתעשיית הביצים ומעבר לתקן האירופי של לולים ללא כלובים
- אכיפת החוק האוסר על כבילת כלב 24 שעות ביממה
- הסדרה בחוק של הפעילות הווטרינרית ברשויות המקומיות
- ביצוע עיקור וסירוס מבוקרים, משולבים בחיסונים, במימון המדינה והרשויות המקומיות, להקטנת אוכלוסיות חתולים וכלבים משוטטים

מרצ

- שיפור התנאים במכלאות עירוניות ושאפה למסירת בעלי החיים מהמכלאה לאימוץ
- איסור הרעלת בעלי חיים במקרה של המתה לצורך מיגור הכלבת ואימוץ גישת החיסון האוראלי
- הרחבת החוק הקיים, כך שיאסור שימוש בבעלי חיים לצורכי מסחר, מופעי בידור וספורט (קרקסים, היפודרום)
- הגנה על עופות בר מפני התחשמלות מקווי מתח גבוה באמצעות מיגון
- הגנה על עופות נודדים מפני ירי של חקלאים בנתיבי הנדידה בעזרת סובסידיה של אתרי האכלה
- הגנה על בתי הגידול של חיות הבר, מתוך הבנה שזהו המפתח להגנה עליהן. עידוד פרויקטים של השבה לטבע על-ידי מחקר, חינוך וגרעיני רבייה
- הגברת התמיכה הממלכתית בארגונים הפועלים למען בעלי- החיים ורווחתם. שירות טיפול, חילוץ ועזרה רפואית לבעלי חיים במצוקה בכל עת
- עידוד תזונה צמחונית וטבעונית בדרכים של חינוך וסבסוד
- מרצ סבורה כי חיות מחמד הן חלק חשוב מהמרחב הציבורי וכי יש להן תרומה חברתית, חינוכית ותרבותית לחיים בעיר ובכפר. כדי להקל על בעליהן של חיות המחמד ולשפר את רווחתן של חיות אלה, תפעל מרצ להקמה והרחבה של גנים, פארקים ופינות ירוקות שבהם תתאפשר תנועה חופשית של בעלי חיים ואינטראקציה בינם לבין עצמם ובינם לבין בני האדם. בנוסף, תיאסר הרבעת כלבים וחתולים
- יוגדרו תקציבים לפעילותם של הארגונים המפעילים מכלאות לבעלי חיים שנמצאו משוטטים ולא נמצאו להם בעלים. כל רשות מקומית תפעיל מרכז לחלוקה של מזון לחתולי רחוב במחיר עלות
- איסור על המשלוחים החיים של כבשים ועגלים מאוסטרליה ומאירופה

9. תרבות וספורט

9.1 תרבות ואמנות

העשייה התרבותית על תחומיה השונים יוצרת את מיטב הנכסים הרוחניים של החברה הישראלית, ומהווה מרכיב מרכזי בקביעת איכות חייה, עיצוב דיוקנה, זהותה וייחודה. היצירה התרבותית והאמנותית תורמת להתגבשותה של סולידריות חברתית ומהווה מקור להעשרה רוחנית. על המדינה מוטלת האחריות לפיתוח התרבות ולעידוד יצירה מקורית, חופשית ובלתי תלויה בממסד, ומחובתה להגן על יוצרים ואמנים שתורמים לתרבות. הכנסת היוצאת אישרה בקריאה ראשונה את הצעת חוק "נאמנות בתרבות" המקנה לשר התרבות סמכויות להתערבות בלתי לגיטימית בתכניה של היצירה האמנותית בישראל

באמצעות שלילת מימון ממוסדות תרבות שלא יעמדו בשורה של קריטריונים עמומים ונתונים לפרשנות פוליטית. החוק יפגע פגיעה קשה בחופש הביטוי והיצירה ואין לו מקום בספר החוקים של מדינה דמוקרטית. מרצ תתנגד לאישור החוק ותיאבק בו.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- מניעת חקיקת חוק "נאמנות בתרבות"
- הגדלה משמעותית של התקציב המופנה לתחום התרבות, במטרה להתקרב לסטנדרט המקובל במדינות המערב (1%) מתקציב המדינה בהתאם להמלצת אונסק"ו
- הקמת רשות לאומית לאמנות ותרבות
- הגנה על זכויותיהם של אמנים לחופש ביטוי והבעת דעה, בלא הגבלות צנזורה פוליטיות או דתיות
- חקיקת חוק זכויות יוצרים חדש שיעניק ליוצרים הגנה על קניינם הרוחני וקבלת תמלוגים הולמים. החוק יבטל את האפשרות להפקיע מידי היוצרים את הזכויות ביצירה שהוזמנה
- הגנה מקצועית על האמנים והמבצעים ודאגה למנוע ניצול ועושיק, תנאי העסקה בלתי הוגנים, פגיעה בזכויות הסוציאליות שלהם
- הגברת הסיוע הציבורי למוסדות ויוצרים בתחום התרבות והאמנות, לרבות קבוצות לא ממוסדות, ומניעת הפגיעה בתקצוב לתעשיית הקולנוע בהתאם לחוק הקולנוע
- החלת פרוויינט "סל תרבות ארצי" על כל התלמידים בישראל, והכללת החינוך לצריכת תרבות במסגרת לימודי הליבה
- הסדרה בחוק של נושא הצבת אמנות במרחב הציבורי בישראל לפי קריטריונים שקופים ותוך שילוב אמנים מקצועיים
- תיקון האפליה הקיימת בחלוקת התקציבים למוסדות תרבות ואמנות, והגדלת ההשקעה בתכנים תרבותיים של יוצרים ויצירות מכל הקבוצות בישראל, לרבות מזרחים, יוצאי בריה"מ ויוצאי אתיופיה.
- מתן שוויון מלא בהקצאה ליצירה הערבית והדרוזית והקצאת מקום ראוי ליצירה בשפה הערבית
- הקמת ערוץ טלוויזיה מסחרי בערבית
- תמיכה מוגדלת בספריות הציבוריות, בהמשך לחוק הספריות הציבוריות אשר נחקק ביוזמת מרצ
- הקמת הוצאה לאור המיועדת לפרסום מחקרים על התרבות הישראלית
- חקיקת חוק הקמתו של המוזיאון הלאומי לתרבות ואמנות בישראל
- הקמת מועצה ציבורית עליונה לתמיכה באמנים ובעשייה האמנותית בכל הארץ, אשר תיתן ביטוי למורשת התרבותית של העדות השונות ותעודד יצירה

- הרחבת הפעולה לקליטתם המקצועית והתרבותית של אמנים עולים
- העמקת הקשרים התרבותיים עם מדינות העולם, בדגש מיוחד על ארצות הים התיכון
- גיוון והנגשת התרבות בדגש על קידום יצירה בפריפריה החברתית והגיאוגרפית

9.2 ספורט

העיסוק בספורט מהווה מרכיב חשוב בהבטחת איכות חיים ובריאות טובה. לעיסוקי הפנאי יש השפעה רבה על אופייה של החברה ועל איכות החיים בה. השתתפות בעיסוקים יצירתיים ופעלתניים, ובמיוחד העיסוק בפעילות גופנית מגוונת ומאוזנת, חשובים במיוחד. לפיכך, יש להבטיח עידוד פעילות גופנית בקרב כל שכבות האוכלוסייה באמצעות הסברה וחינוך, פיתוח תכניות לפעילות גופנית במרכזים הקהילתיים, הרחבת הקמתם של מרכזים לנופש פעיל והתאמתם לאנשים עם מוגבלות.

מרצ תפעל לקידום הנושאים הבאים:

- הפניית משאבים לפעילות ספורטיבית לכלל הציבור, תוך קביעת יעדים להגדלה משמעותית של האחוזים מכלל הציבור אשר עוסקים בפעילות גופנית
- עידוד הספורט ההישגי והייצוגי תוך השקעת משאבים לאומיים לטיפול פעולות ומפעלי ספורט. יש להכניס לתכנית הלימודים בבתי הספר את ההבנה בחשיבות הספורט כדרך חיים וככישורי חיים, כבר מגיל צעיר, ולכלול חינוך לתזונה נכונה ובריאה כדרך חיים
- מאבק בתופעות האלימות והגזענות בספורט ברוח החוק אשר נחקק ביוזמת מרצ, והטמעת עקרונות ההגינות הספורטיבית וטיפול הסבלנות והסובלנות באמצעות הסברה וחינוך
- חקיקת אמות מידה שוויוניות להקצאת כספי המועצה להסדר ההימורים בספורט, תוך התחשבות במספר הפעילים בענף, במיקום הגיאוגרפי וביכולת לגייס הון
- קידום נשים בספורט ותקצוב הולם של ספורט נשים
- תמיכה בזכותם של אוהדי קבוצת ספורט להתאגד ולנהל קבוצה בבעלותם